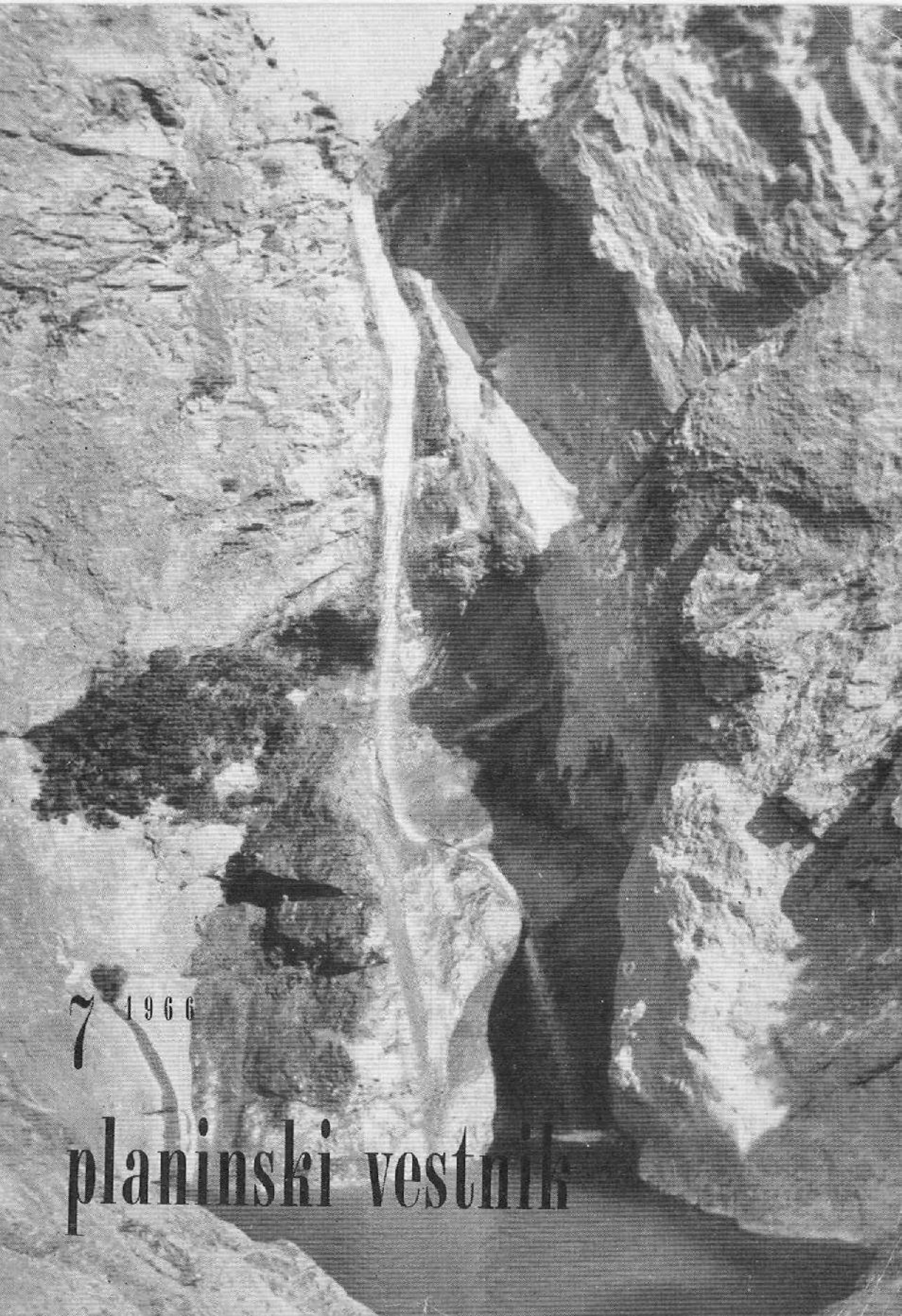

7 1966

planinski vestnik

VSEBINA:

PO SLEDOVIH PRVIH FLORISTOV V NAŠIH GORAH	297
Dr. Viktor Petkovšek	
REKLANSKA DOLINA	306
Janko Blažej	
PLANINSKIM DRUŠTVOM, NAROČNIKOM, BRALCEM IN PRIJATELJEM	307
LJUDJE, ČAS IN GORA	
Dr. Ivan Gams	308
PO POTEH GREGORČICEVE BRIGADE	
T. O.	310
MARICKINA PLOSCA	
Boris Režek	312
JUGOZAPADNA STENA KARANFILA	
Veljko Stanišić	316
STIRJE SRCNI MOZJE	
Franc Ceklin	318
V GREBENIH KOCNE	
Franc Ekar	323
DRUGA PLAT KOLAJNE	
Vilko Mazi	325
DRUŠTVENE NOVICE	330
ALPINISTIČNE NOVICE	332
IZ PLANINSKE LITERATURE	336
ORČNI ZBORI	338
RAZGLED PO SVETU	340
SMUČANJE NA SLOVENSKEM	
Drago Stepišnik	343
NASLOVNA STRAN:	
SLAP GLINSČICE	
Foto Magajna	
PRILOGA:	
STENAR — Foto Zupan Jurič	

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS — ureja ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Oreš. Revija izhaja dvanaestkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Oreš, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je din 1500.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo din 2500.—) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 503-8-10 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

poštšina plačana v gotovini

planinski vestnik

julij • letnik 66.

PLANINCI!

VABIMO VAS NA

svečano otvoritev novega planinskega doma

DR. FR. TICARJA NA VRŠIČU
V NEDELJO DNE 31. JULIJA 1966

Lepo planinsko svečanost lahko združite s primernim izletom v vršičke gore in s prijetno zabavo v novem domu

Planinsko društvo
Jesenice

Turistično in avtobusno podjetje

KOMPAS

LJUBLJANA

35 turističnih poslovalnic po vsej Jugoslaviji — 45 modernih turističnih avtobusov »Mercedes« za izlete in potovanja po Jugoslaviji in inozemstvu — 125 osebnih avtomobilov za izposojanje brez šoferja

Žičnica »Zelenica« na Ljubelju — Restavracija »Ljubelj« na Ljubelju — Restavracija »Školjka« v Rovinju — Hotel »Kranjska gora« v Kranjski gori — Gojitveno lovišče Petrovci

Pred vsakim potovanjem je Kompas najboljši svetovalec — Desettisoči zadovoljnih turistov so najboljšo priporočilo za kompasove usluge!

planinski vestnik

glasilo planinske zveze slovenije

Po sledovih prvih floristov v naših gorah

Napisano za 70-letnico Planinskega
Vestnika

Dr. Viktor Petkovšek

Dela nekaterih antičnih avtorjev nam dokazujejo, da je flora naših krajev slovela že v grški in rimski dobi. Aristotelov učenec Teofrast (iz 4. stoletja pred našo ero) omenja v spisu »Historia plantarum« med številnimi rastlinami z Balkanskega polotoka tudi vrsto perunike (Iris) iz Ilirije, vendar ne iz primorskih predelov, temveč iz severnejših krajev v notranjosti, nekako iz povirja Dobre, Kolpe, Reke, Pivke in Vipave, to je iz tedanje Japidije. Isti avtor omenja na različnih mestih v svojih delih tudi druge rastline, predvsem zdravilne ali drugače koristne vrste iz današnje Makedonije in Bolgarije (tedanje Tracije). Slovela je makedonska jelka (Abies alba Mill.), ki je dajala najprimernejši stavbni les in hlodovino za ladje. V Hemu (Hacmus = Stara planina) so šumeli bujni gozdovi s hrasti, bori, jelkami, lipami, orehom, telohom in zimzelenom. V Tracijskih gorah pa je rastle »cedra«, to je današnja vrsta brinja Juniperus excelsa M. B.

Po Teofrastu so citirali ilirsko peruniko še drugi antični medicinski pisatelji, med katerimi je bil pri nas najbolj znan rimski vojaški zdravnik P. Dioskorid iz prvega stoletja našega štetja. Korenika ilirske perunike je bila tedaj važna vegetabilna droga in

pomemben predmet ilirskega izvoza (M. D. Grmek, 1949). Stari naziv Iris illyrica zasledimo še pri pisateljih zeliščarskih knjig v srednjem in novem veku ter je obsegal razne vrste perunik, ki so uspevale v gorah Balkana. Od K. Linneja (17. stol.) dalje pa se namesto ilirskega imena pri specisu pojavi za iste vrste naziv Iris germanica. Z opustitvijo starega imena so storili tedanji medicinci in botaniki zgodovinsko krivico enemu najslavnejših antičnih zdravilnih zelišč naših tleh.

Znano zelišče, ki ga medicinski avtorji tudi citirajo od rimskih časov dalje, je košutnik (Gentiana sl. 10). P. Dioskorid (»De materia medica«) trdi, da se rastlina imenuje tako po ilirskem kralju Gentisu (umrl

Slika 1

I. 167 pred n. e.), ki je rastlino prvi uporabljal. Dioskoridov sodobnik C. Plinij Sec. (23—79, življenje je izgubil ob izbruhu Vezuva) pravi, da so najboljše encianove korenine iz Ilirije. Kolikor je danes mogoče ugotoviti, gre pri teh navedbah za podvrsto košutnika (*Gentiana lutea* L., forma *symphyandra* Murbeck), ki še sedaj pogosto uspeva v gorskih področjih na Krasu v jugozahodni Sloveniji in na Hrvaškem.

Koroško je štel za svojo drugo domovino, čeprav je bil rojen v Švici, T. Paracelsus (1493—1541), znani reformator medicine in kemije. V okolici Beljaka je preživel del svoje mladosti (1502—1510) in tudi pozneje je večkrat obiskal naše kraje. Močan vtis sta nanj napravili pestra ljudska medicina in bogata flora Vzhodnih Alp. V svojem delu »Die grosse Wundarznei« (1536) piše o rastlini *Sisymbrium sophia* takole: »Die arznei zum beinbruch wissent, das es ein kraut ist, heisst sofia kraut, bei den Windischen wol bekannt«. Njegov stik z našim narodom na Koroškem mu je bil, kot vidimo, v korist in ni dobil odmeva samo v njegovih spisih, temveč tudi v kasnej-

Slika 2

ši medicinski literaturi. Danes preprosti ljudje pri nas rastline niti po imenu več ne poznajo (L. Glesinger, 1963). Med maloštevilnimi rastlinami, ki jih T. Paracelsus omenja, je tudi cesarski silj ali jaščarica (*Peucedanum ostruthium*). Znana zdravilna rastlina je pri nas razširjena največ v pasu ruševja.

V starodavni lekarni v Olimju pri Podčetrtku je ohranjena freska, ki nam kaže tega velikega zdravnika, lekarnarja in alkimista. Le-

karna je ohranjena v ostankih samostana pavlincev (F. Minařík, 1950).

Med prvimi rastlinoslovci, ki so se dalj časa mudili v naših krajih in so se temeljiteje lotili proučevanja rastlinstva, je bil italijanski zdravnik iz toskanskega mesta Siena P. A. Mattioli (latinsko: P. A. Matthiolus sl. 1). Rojen je bil leta 1500 in v Padovi dokončal medicinske študije 1523, ko je začel z zdravniško prakso v domačem mestu. Zaradi političnih nemirov ga je kmalu zapustil in se podal v Rim. Od tu so ga vojni dogodki pregnali leta 1527 na podeželje v Valle Anania v okolici Tridenta na južnem Tirolskem, kjer je odmaknjen ob vznožju gora preživel 14 let. Prosti čas, ki mu ga je nudila zdravniška služba, je porabil za zbiranje in študij zdravilnih rastlin ter za destilacijo zdravil.

Leta 1541 je P. A. Mattioli prišel v Gorico, kjer je živel in deloval kot zdravnik do leta 1553, ko ga je cesar Ferdinand I. odpoklical v Prago za telesnega zdravnika svojega sina. Umrl je za kugo v Tridentu (1577). V Gorici je Mattioli napisal svoje največje in strokovno najvažnejše delo, komentarje k Dioskoridovim spisom o zdravilih (1544). Prvih pet italijanskih in prva latinska izdaja (1554) komentarjev je izšla še za časa njegovega bivanja v Gorici. To delo »De materia medica«, ki ga je postopno izpopolnjeval in razširjal, mu je prineslo veliko slave in je doživelo skupno nad 60 izdaj in ponatisov v raznih jezikih. Skoraj vse izdaje je dal avtor bogato ilustrirati in število ilustracij povečeval in izboljševal od izdaje do izdaje, tako da jih pri nekaterih naštejemo preko 1000. Med njimi je nad 9/10 rastlinskih podob, ostane pa pripada živalskim vrstam in zdravilom rudninskega izvora.

Naslov, ki ga je Mattioli dal svojemu življenjskemu delu, označuje le majhen del njegove vsebine. Razen botanične in medicinske razlage, analize, pa tudi kritike Dioskorida ter drugih antičnih in sodobnih renesančnih avtorjev, nam nudi delo skoraj celotni pregled tedanjega stanja botanične, medicinske in posebno še farmakološke znanosti. V primeri z Dioskoridom je izredno pomnožil število obravnavanih rastlinskih vrst, deloma iz antičnih in renesančnih virov, v veliki meri pa iz lastnih bogatih dolgoletnih spoznanj, ko je med svojim bivanjem na južnem Tirolskem in v Gorici botaniziral, nabiral rastline, živali in rudnine, jih determiniral

in primerjal z onimi, ki so jih opisali antični avtorji. Med njegovimi originalnimi izsledki so za nas posebno dragoceni podatki o razširjenosti nekaterih avtohtonih vrst iz naše flore, kulturnih rastlin in pripombe o njihovi praktični uporabi v medicini in folklori.

Pri posameznih prirodninah P. A. Mattioli često omenja naše kraje, dele pokrajin, gore in reke kot nahajališča, kjer je nabiral ali od koder je dobival od znancev in prijateljev posamezne vrste, ki jih opisuje v svojih komentarjih. Prav iz njegovih pripomb pri nekaterih prirodninah lahko marsikaj sklepamo, česar nam njegovi biografi niso ohranili iz časov Mattioličevega življenja in službovanja v Gorici. Tako je v nekatere kraje posebno pogosto zahajal, pa bodi, da je to terjala od njega poklicna zdravniška dolžnost v skrbi za zdravje zaupanih mu ljudi ali pa ga je tja zanesla znanstvena raziskovalska gorečnost, da je preverjal in iskal vrste Dioskoridovih zdravlilnih sredstev, odkrival nove ali pa k znanim nahajališčem prirodnin dodajal nova imena krajev, ki jih antični avtorji še niso poznali.

Med bolj oddaljenimi kraji, ki jih je često obiskoval, omenja P. A. Mattioli že v prvi italijanski izdaji svojih komentarjev (1544) idrijski rudnik, kjer so leta 1508, torej komaj 30 let pred njegovim prihodom v Gorico, odkrili bogata ležišča živega srebra. To je obenem prvi znani opis tega rudnika, ki je dragocen tudi zaradi tega, ker ga je napisal eden najbolj slavnih zdravnikov in naravoslovcev tedanje dobe.

Idrija je bila, podobno kot Gorica, do 1520 pod benečansko oblastjo. Ostala je del Goriške do leta 1783, ko se je združila s Kranjsko (A. Melik, 1929). Cestno zvezo s svetom je dobila šele leta 1760 preko vasi Dole z Vrhniko (I. Vrišer in M. Verbič, 1960). Pred tem so rudo izvažali preko Žirov v Poljansko dolino in v Škofjo Loko, letno okoli 500 ton (A. Melik, l. c.).

Iz teh in drugih zgodovinskih virov lahko z gotovostjo sklepamo, da idrijski rudarji niso imeli svojega zdravnika vse do leta 1754, ko je telesni zdravnik avstrijske cesarice Marije Terezije G. Swieten dodelil novo ustanovljeno mesto fizika v Idriji zdravniku in botaniku J. A. Scopoliu (W. Voss, 1864, str. 9).

Zato lahko razumemo, čemu je Mattioli pogosto obiskoval Idrijo in jo tako dobro po-

znal. Njegovi številni obiski idrijskih rudarjev so bili verjetno več ali manj obvezen del njegove zdravniške službe, ker v teh časih Idrija še ni imela svojega zdravnika.

Iz obširnega teksta, kjer v delu »De materia medica« podrobno opisuje idrijski rudnik in način pridobivanja živega srebra pred več kot 400 leti, občutimo, da nam govori zdravnik, ki je že tedaj opozarjal na nevzdržne razmere, v katerih so morali rudarji kopati rudo. Opisal je že tri bolezenske simptome, ki so se pri delavcih pojavili (gingivitis, izpadanje zob, tremor) in zaključil z besedami: »Redki so rudarji in delavci, ki kopljejo in predelujejo živosrebrno rudo, pa če so tudi najmočnejše telesne konstitucije, da bi vzdržali pri tem delu nepoškodovani do četrtega leta. Od škodljivega izhlapevanja kovine se jim kmalu (živčno) tresejo vsi deli telesa.« (Vsi citati in vse slike so povzeti po izdaji iz leta 1569, stran 846—850.)

Razumljivo je, da vzbuja to mesto posebno pozornost zdravnikov, ki proučujejo zgodovino medicine v naših krajih. L. Glesinger (1951) mu je posvetil posebno razpravo, na to mesto pa se sklicuje tudi E. Lesky (1956,

Slika 3

str. 9), ko pravi: »Cesarski zdravnik P. A. Mattioli je pisal v 16. stoletju, kako je videl idrijske rudarje, da so si tiščali usta in nos pred hlapi živega srebra.«

Iz raznih okoliščin, predvsem pa iz vsebine citatov, ki jih bomo vsaj deloma navedli, sklepamo, da Mattioli ni potoval v Idrijo po dolinah ob Soči in Idrijci, temveč kakor sam pravi: preko »gozdnatih gora«, kjer je odkril

in nabiral širokolistno lobodiko (*Ruscus hypoglossum*, sl. 2).¹

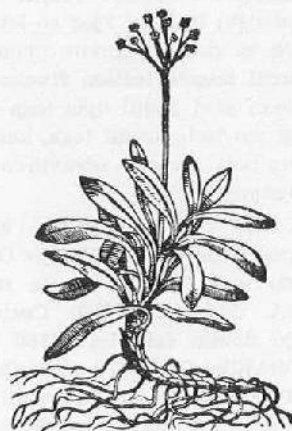
Na dveh zaporednih straneh (na str. 847 in 848) omenja naš avtor razdaljo med Gorico in Idrijo v stavkih, ki nam zvenita nekam mladostno in podjetno za njegovo tedanjo starost: »... v Idrijski gori, ki je samo dan potovanja (40 000 korakov) proti kranjski meji oddaljena od Gorice.«² Bil je očitno dobro utrjen, ker mu kljub temu, da mu je peti križ že na polovico zlezal na pleča, ni bilo težko, ves dan jezdit ali potovati z vozom po kamenitih poteh in preko strmih gora, da je prispel v Idrijo.

Kakor smo že omenili, moramo po razdalji med Gorico in Idrijo, ki jo Mattioli sam navaja (40 000 korakov), sklepati, da je prihajal v Idrijo po nekdanji rimski vojaški cesti mimo Ajdovščine (Castra), preko Cola in Hrušice (Ad Pirum). Za to trditev govori tudi dejstvo, ker Hrušico večkrat omenja, čeprav nikoli z imenom. Pri telohu pravi: »Vse vrste telohov cveto marca in aprila na cnem in istem nahajališču v ogromnem gozdu, ki morajo skozenj tisti, ki potujejo iz Gorice v Ljubljano, glavno mesto Kranjske. Tu smo jih tudi mi česče nabirali.« (= *Elleborum*, str. 755, sl. 3).³ V velikanskem gozdu, kjer se je avtor česče mudil, in ki mu je bil tako všeč, da ga je še dvakrat omenil in odlikoval s superlativi razsežnosti, spoznamo današnjo Hrušico. V tem gozdu ob poti iz Gorice v Ljubljano je našel in nabiral še dve zanimivi vrsti praprotnic in sicer sladko koreninico (*Polypodium vulgare* = *Filicula*, str. 794) ter pozidno rutico (*Asplenium ruta muraria* = *Paronychia*, str. 661), ki je tu v velikanski množini »večno zelenela na ogromnih skalah, ne meneč se za zimski mraz.«

Ali je sploh kedaj in kolikokrat P. A. Mattioli obiskal preko Hrušice Ljubljano, tega iz njegovih komentarjev ne moremo razvideti. Pač pa je večkrat prišel v Vipavo, ki je po njegovem 20 000 korakov oddaljena od Gorice in od tam občudoval Nanos. Imenuje ga »magnus mons Vipacus«, torej: »mogočna vipavska

gora«. Pri pritlikavem šetraju (*Satureia subspicata* = *Symphytum petraeum*, str. 620) našteva kot nahajališča več naših krajev in gora (Gabernik, Sv. Urban), med njimi tudi Nanos, kjer je našel rastlino »malo nad (vipavskim) gradom in v drugih delih te gore.«⁴

Iz teh besed lahko sklepamo, da je bil Mattioli večkrat na Nanosu ali vsaj, da se je od različnih strani vzpenjal na pobočja Nanosa ter proučeval njegovo rastlinstvo. Zato nas tem bolj presenečata dva večja floristična spodrsaljaja, ki sta se mu primerila prav ob naštevanju rastlinskih vrst z nahajališč na območju Nanosa. Na strani 30 svojih komentarjev namreč trdi, da je na Nanosu, v Istri in na gorah okoli Beljaka na Koroškem (torej morda na Dobraču!) nabiral slavno še iz keltskih časov znano zdravilno zelišče pravo špajko (*Valeriana celtica* = *Nardum celticum*, sl. 4). Sicer svojo trditev glede Nanosa sam nekoliko popravlja, ker piše, da je tu dobil samo nekaj rastlin. Pravo špajko so že v starem veku nabirali na Štajerskem in Koroškem v gorah, ki pripadajo Centralnim Alpam, in jo preko naših pristanišč v Istri izvažali v Orient. Tudi v 16. stoletju je trgovina z dehtečim

Slika 4

zeliščem še cvetela in jo naš avtor omenja. Pomešal pa je med seboj nahajališča morda tudi zato, ker je preveč zaupal Diosko-

¹ »Nascitur haec frequentissima... et quibusdam silvis montibus non longe a Goritiensi comitatu, qua iter est in Hydriam ad argenti vivi fodinas.« (1569: str. 741).

² »Fossilem vidimus frequenter nos in argenti vivi fodinis, Hydria monte, qui una tantum dieta (= quadraginta millia passuum) a Goritia distat, circa Carniolae fines.« (Str. 847)

³ »Visuntur nigri universa genera Martio et Aprili mensibus uno et eodem loco florere in amplissima silva, per quam transeunt, qui Goritia Labacum Carniolae metropolim proficiuntur, ubi et nos praestantissimum saepius legimus« (str. 755).

⁴ »... id tamen postea reperi mense Septembri suis floribus emicans, longe a Goritia circiter viginti millia passuum, in latere magni montis Vipaci paulo supra arcem, ac deinde in aliis ipsius montis partibus, aliisque lapidiae locis, praesertim eo tractu, qui vulgo Sclavis dicitur Gabernich, quin et in monte illo eiusdem tractus, quem vocant Sancti Urbani, ...«

riču, ki navaja rastišča v Istri. Prav tako odgovarja slika rastline le v spodnjem delu, torej korenine in listi, nasprotno pa so cvetovi in steblo produkt fantazije.

Druga rastlinska vrsta, ki jo je Mattioli »po krivem«⁵ prestavil na Nanos je rožni koren (*Sedum roseum* = *Rhodia radix*, str. 653, sl. 5).⁵ Danes je znano da uspeva rožni koren v subalpskem in v alpskem pasu naših gora raztreseno največ med ruševjem v Julijskih Alpah, Karavankah in v Kamniških planinah. Ne poznamo pa nahajališč izven Alp in rožnega korena nimajo niti Goljaki v Trnovskem gozdu, kjer se ruševje (*Pinus mugo*) Nanosu najbolj približa. Iz teksta je razvidno, da je avtor gojil rastlino, ki mu jo je poslal iz Gradca zdravnik P. Salicetus, v Gorici na svojem vrtu. Tudi slika, ki ilustrira besedilo v komentarjih, je popolnoma v redu, zato si ni mogoče razlagati, kako je prišlo do pomote pri navedbi Nanosa kot nahajališča, kjer naj bi rožni koren uspeval v obilici, kakor piše Mattioli.

Vipavo in vipavsko vino, ki ga zelo pohvali in skupno s prosekem (*vinum pucinum*) priporoča za zdravljenje želodčnih bolezni, omeni

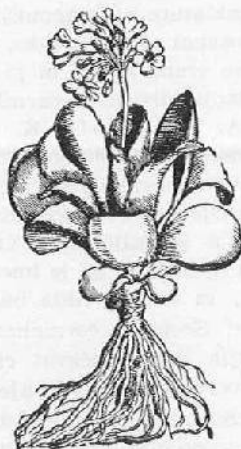
Slika 5

večkrat. Na strani 901 vidimo zanimiv opis, kako je zdravil soprogo vipavskega župana, ki jo je pičila kača v desno roko. Malo dalje na str. 950 pravi, da je v okolici Gorice in v gorah Japidiye, to je ilirsko-keltsko ime za gorato pokrajino med Istro in reko Uno (torej

⁵ »...quam tamen postea frequentissimam reperi in monte magno supra Vipacum, qui circiter viginti millia passuum a Goritia distat.« (Str. 653).

za velik del današnje Slovenije), mnogo modrasov.⁶

Od krajev in gora, ki jih je pogosto obiskoval, omenja sam Mattioli še izvir Timava, Sabotin nad Gorico, Solkan, Grgar in samo okoličico Gorice. V njegovih časih je na Sabotinu obilno uspeval lepi jeglič ali avrikelj (*Primula auricula* = *Auricula ursi*, str. 622, sl. 6) in pa kranjska bunička ali volčič (*Scopolia carniolica* = *Solanum somniferum alterum*, str.

Slika 6

Slika 7

679, sl. 7), ki jo je najbrž tudi gojil na svojem vrtu.⁷ Tekstu je pri obeh rastlinah dodal dobri sliki, ki izključujeta zamenjavo z drugimi vrstami. Avrikelj še dandanes uspeva po

⁶ »Siquidem Ammoditae, meo iudicio, in pluribus Italiae et Illyriae locis reperiuntur, praesertim in Goritensi comitatu et Iapidiae montibus.« (Str. 950).

⁷ »Nascitur in Agro Goritensi Salvatino monte inter saxa, unde aliquot nobiscum tulimus plantas« (str. 679).

senčnatem skalovju v severnem delu Sabotina (609 m), kranjska bunika pa je obenem z bukovimi gozdovi povsem izginila z nahajališč na desnem bregu Soče.

Odkritje nove rastlinske vrste, ki jo danes imenujemo kranjska bunika, volčič ali skopolija, in ki jo je Mattioli imenoval *Solanum somniferum alterum*, so botaniki v času do sredine osemnajstega stoletja hote ali ne hote zanemarili in pozabili. Kajti znani reformator biologije in ustanovitelj binarne nomenklature v taksonomiji, Karel Linnee, je ravnal z buniko tako, kot da gre za povsem novo vrsto, ki naj bi jo odkril v naših gorah tedanji idrijski zdravnik in njegov prijatelj I. A. Scoppoli. K. Linnee je buniko uvrstil v rod zobnikov in jo Scopoliju na čast imenoval *Hyoscyamus scopoli*. Nekaj let pozneje pa je šel avstrijski botanik N. Jacquin še dalje ter iz vrste napravil poseben rod (genus), ki ga je imenoval po Scopoliju, in tako je naša bunika dobila današnje ime: *Scopolia carniolica*. Scopolij, ki v svojih delih večkrat citira Mattioli, je verjetno vedel za njegovo odkritje bunike na Sabotinu pred 200 leti. Sicer se ne bi tako zgovorno branil počastitve, kajti njegovo opravičilo zveni, kot bi se hotel zavarovati pred

Slika 8

očitki bodočih rodov, ko je v svojem znanem delu »*Flora carniolica*« (1772, II. izd., 1. zvezek, stran 159) zapisal: »Slavni N. Jacquin je za novi rod predlagal ime *Scopolia*. Vendar moram priznati, da moje zasluge za botaniko niso tolikšne, da bi me mogli prištevati v vrsto tistih mož, katerih priimki se dodeljujejo novo odkritim rastlinskim rodovom. So še drugi, ki so te časti mnogo bolj vredni.«⁸

Na Sabotinu je P. A. Mattioli nabiral še številne druge rastline, ki jih omenja s tega nahajališča, a jih tu ne moremo naštevati. Iz opomb na str. 523 in 786 pa sklepamo, da se je naš avtor enako pogosto zadrževal tudi na Sv. gori nad Solkanom (682 m), ki jo imenuje »monte Gargaro«.⁹ S Sabotina in iz okolice Gorice omenja še večje število vrst rastlin, ki jih zaradi pomanjkanja prostora ne moremo obravnavati vseh in se bomo zadržali le pri najbolj zanimivih. Med nje sodi *Coronopus* (str. 358), problematična vrsta, ki jo je avtor zamenjal s kraškim trpotcem (*Plantago carinata*). V resnici je tu šlo za neko vrsto trave in sicer za jesenko (*Digitaria sanguinalis*). Seme *Coronopusa* so nabirali slovanski prebivalci Kranjske in Gorice ter ga kuhanega pripravljali kot kašo. Rastlino so imenovali »vranja noga« (*cornicis pes*), kar je Leoniceanu dalo povoda, da je vrsto identificiral z Dioskoridovim *Coronopusom*. Na isti strani piše Mattioli, da uspeva *Coronopus* samoniklo tudi ne daleč od bregov Soče in na kraju, ki ga imenujejo v Brdih.¹⁰

Zelo zaslužen je med drugim Mattioli za razvoj alpske floristike, posebno za raziskovanje flore južnih Apneniških Alp. Nekateri domnevajo, da je tudi sam obiskal Monte Baldo (2200 m) nad Gardskim jezerom, v botaničnem oziru zelo slovečo goro. Njegov sodelavec in prijatelj, lekarnar iz Verone F. Calceolarius mu je z Monte Balda prinesel več rastlin, med njimi planiko, ki ji je dal zelo sodobno ime: *Leontopodium verum*, ter jo upodobil na str. 740 (sl. 8).

Razen tistih vrst, ki smo jih že omenili, je Mattioli opisal, jim dal imena in dal upodobiti še mnogo gorskih rastlin. Od njih bomo omenili le nekaj vrst: praprotno mladomesечно (*Botrychium lunaria*), rušje (*Pinus mugo*), macesen (*Larix decidua*), pogačico (*Trollius europaeus*), gorsko sretno (*Sieversia montana*), kačji koren (*Polygonum bistorta*), alpski negnoj (*Laburnum alpinum*), dišeči volčin

⁸ »Pro novo genere sub Scopolae nomine proposuit clarissimus Jacquinianus. Verum tamen merita mea in re herbaria non ea esse fateor, quae me vtilis illis adnumerare queant, quorum cognomina novis plantarum generibus data fuerunt. Alii sunt his honoribus longe digniores.«

⁹ »Idem quoque frequens satis nascitur in agro Goritiensi supra Salicanum in monte Gargaro, in via qua ad aedem divae Virginis sacram ascenditur.« (Str. 523).

¹⁰ »Invenitur quoque *Coronopus* sponte nascens dilute extenuatoque solo in comitatu Goritiensi, non longe a Sontii fluminis ripis et in loco, qui dicitur in collibus« (str. 358).

(*Daphne cneorum*), več vrst preobjed (*Aconitum spec.*), jaščarico ali cesarski silj (*Peucedanum ostruthium*), zlati koren (*Asphodelus albus*), brstično lilijo (*Lilium bulbiferum*), zlati klobuk (*Lilium martagon*), črno murko (*Nigritella nigra*) in druge. Med njimi zasluži, da jo posebej omenimo, privlačna rastlina, ki jo je odkril njegov prijatelj in sodelavec iz Padove, J. A. Cortuso, danes pa združuje v latinskem imenu priimka obeh botanikov:

Slika 9

Slika 10

Cortusa matthioli sl. 9. Slovensko ji pravimo rdeči zvončki, ki se z njimi srečujejo obiskovalci Plešivca ali Uršlje gore.

Kakor je Mattioliu dala domača gruda priložnost, da je spoznal rastlinstvo Sredozemlja (Mediterrana), in okolica Tridenta, da je odkrival nove alpske vrste, tako se je na Goriškem, v Istri in na »gorah Japidijske«, ki jih mnogokrat citira, srečaval z novimi težavami,

pri identifikaciji taksonov, katere prištevamo danes ilirskemu flornemu elementu. Med njimi smo že omenili kraški košutnik (*Gentiana symphyandra* (sl. 10), in širokolistno lobodiko (*Ruscus hypoglossum*), prišteti pa jim moramo za primer še vimček ali lipico (*Epimedium alpinum*), navadno tevje (*Hacquetia epipactis*), zlato jabolko (*Lilium carniolicum*, sl. 11) itd. Teh in drugih rastlinskih posebnosti, ki jih je Mattioli v svojih komentarjih na novo opisoval, njegovi sodobniki, živeči severno od Alp v Švici, Nemčiji in na Nizozemskem, niso poznali. Zato so ga K. Gessner, A. Lusitanus, M. Lobelius in drugi kritizirali ter mu očitali, da si izmišlja nove rastlinske vrste. Čeprav so mu v tem oziru delali krivico, je res, da so imeli in še imajo poznejši avtorji z ugotavljanjem nekaterih Mattiolijevih prirodnih težav in sta nekaj vrst identificirala šele I. A. Scopoli (1760, 1772) in F. X. Wulfen (1858), okoli 300 let po avtorjevi smrti, nekatera njegova gesla pa so še danes ostala uganka.

Prijatelji in znanci so mu pošiljali redke vrste rastlin in mineralov tudi iz bolj oddaljenih krajev. Vejico rdečeplovnega brinja (*Juniperus oxycedrus*) mu je prinesel iz Pazina v Istri G. Reffinger, protomedikus Kranjske (str. 110), iz Dalmacije je dobil po posredovanju lekarnarja B. Balistusa trnat grm kustovnice (*Lycium spec.*, str. 151), in čapljavec (*Geranium*), ki mu ga je poslal znani prirodoslovec U. Aldrovandi (str. 567). V Istri in Dalmaciji je morda sam opazoval velike množine grmovja konopljike (*Vitex agnus castus* — *Staphis agria*, str. 761). V Istri in v nekaterih krajih Japidijske, pravi, je pogosta *Cedrus Phoenicia* (str. 110). Pri nekaterih zdravilih omeni Mattioli Makedonijo npr. pri jelki (*Abies*, str. 89), smrdljiki (*Theribinthus*, str. 96), pri petršilju (*Petroselinum*, str. 512), pogosto pri nekaterih mineralih (*Lemnia terra*, str. 851; *Alumen*, str. 860; *Nitrum*, str. 866; *Sideritis*, str. 877). Znana so mu bila ležišča asfalta v Dalmaciji, pri Hvaru blizu izliva Neretve, pa tudi v Albaniji in v Panoniji (str. 101). Proti koncu knjige, kjer je govora o rudah, piše Mattioli, da mu je pred kratkim poslal slavní zdravnik Josephus Salandius Bergomensis lep primerek cin-kove rude »*Botrytis cadmia*« iz Zagreba, »mesta v Dalmaciji« (str. 828).¹¹

¹¹ »*Botrytis cadmia* frustulum sane pulcherrimum novissime ad me misit Sagabria Dalmatiae urbe clarissimus medicus Iosephus Salandius Bergomensis...« (828).

Nič manj niso zanimiva tista mesta v Mattiolijevih komentarjih, kjer omenja naše kraje v zvezi z raznimi vrstami živali. Skoraj 150 let pred Valvasorjem opisuje lov na polhe v gorskih gozdovih Kranjske, Štajerske in Koroške kar na dveh krajih v svojih komentarjih: prvič pri geslu bukev (Fagus, str. 160), drugič pri polhih (Glires, str. 281) je še nekoliko bolj zgovoren. Pri bukvi je omenil v zvezi s polhi tudi druge živali in takole zapisal:

»Polhi se te hrane (bukovega žira) zelo veselijo in postanejo debeli. Zato, ko dozori žir, nešteti lovijo polhe v alpskih gozdovih Kranjske, Štajerske in Koroške: Saj zgodaj zjutraj opazuješ prebivalce teh krajev, na hrbtih z vrečami polnimi polhov, ki so jih ulovili v eni sami noči. Z bukovim plodom se zabavajo tudi miši: Kajti iz daljnjih krajev jih vodi naravni instinkt, da v čredah navalijo v gozdove. Prav tako je priljubljena hrana vevericam, in tudi drozgom, kosom ter številni drugi perjadi (str. 160).¹²

Znano zdravilo živalskega izvora je bil »Castoreum«, ki so ga pridobivali od bobrov. V tedanjih časih je bilo ob naših vodah še dovolj

Donave, Drave in Save.¹³ Prav tako je upodobil nekatere predstavnike morske favne, od katere omeni morskega ježka (Echinus marinus), ki ga je dobil iz istrskega mesteca Pirana (str. 215). Njegovo pozornost vzbudi tudi rakovica (Pagurus), ki jo slovanski prebivalci Japidiije ob Jadranski obali po domače imenujejo »paguri, (str. 230).¹⁴

Ko je služboval na južnem Tirolskem, je razen alpske flore spoznal tudi nekaj predstavnikov alpske favne. V Ananijskih gorah je videl planinskega zajca, ki dobi pozimi bel kožuh.¹⁵ Prav tam je spoznal že tudi svizce, ki jih imenuje »gorska miš« (Mus montanus, str. 282).

¹² »... quin et in Austria, atque Pannonia, ubi Danubius, in aliisque finitimis provinciis, ubi Dravus et Savus discurrunt... (str. 248).

¹⁴ »Sclavi, qui Iapidiam incolunt, quorumque littora Adriaticum mare alluit, ... Paguri vulgo apellant« (str. 230).

¹⁵ »Hi hyberno tempore admodum albicantes in summis vallis Ananiac montibus frequentes reperiuntur...« (str. 242).

POVZETEK

PO SLEDOVIH PRVIH FLORISTOV V NAŠIH KRAJIH

Slika 11

teh živali. Mattioli imenuje kot njihovo bivališče Avstrijo in Panonijo, oziroma porečje

Do nedavna so domnevali, da se je raziskovalno in znanstveno delo v floristiki, analogno pa tudi v drugih panogah biologije, na tleh Slovenije in Jugoslavije začelo šele s prihodom I. A. Scopoliya v Idrijo, torej v drugi polovici 18. stoletja. Tako in podobno so doslej pisali vsi, ki so se ukvarjali pri nas z zgodovino teh znanosti. Trdili so, da se je strokovno delo v biologiji pri nas začelo neposredno s tako imenovano klasično dobo K. Linneja in njegovih sodobnikov, torej brez pripravljalne dobe. To misel je najbolj jasno izrazil W. Voss v uvodu k svoji razpravi »Versuch einer Geschichte der Botanik in Krain« (1884), ko pravi: »Es fehlt demnach in der Geschichte der Botanik dieses Landes eine sogenannte Vorzeit, in welcher nach und nach der Boden für klassische Arbeiten geebnet wurde. Eigentümlicher Weise beginnt sie hier sogleich mit einer klassischen Periode, wie die Zeit von 1754 bis 1800 zu bezeichnen wäre, in welcher Scopoli, Wulfen, Haecquet und K. Zois im Lande gewirkt haben« (str. 6).

V enakem smislu sta pisala o začetkih naše biologije tudi N. Košanin (1929) in P. Grošelj (1939).

V grških in rimskih časih avtorjev florističnih in medicinskih del (Teofrasta, Dioskorida in drugih) niso mikale odmaknjene gore in doline nekdanjega Illyricuma, Thracije in Macedonije s tujim in pogosto sovražno razporejenim prebivalstvom. Zato so kraji iz teh področij le redko omenjeni kot nahajališča za rastline, ki jih opisujejo antični avtorji.

¹² »Glires hoc pabulo maxime delectantur, ac pinguescunt, Quamobrem cum eius advenit maturitas, innumeri capiuntur glires in Carniolae, Stiriae et Carinthiae alpinis silvis: Quippe his in locis incolae mane inspexeris, qui saccos gliribus plenos ferant una tantum nocte captis. Delectantur fagi fructu etiam mures: siquidem e longinquis regionibus natura ducti gregatim silvas ingrediuntur. Item et sciuris gratissimus est cibus, ac etiam turdis, merulis, aliisque compluribus volatilibus (str. 160).

Bistveno pa so se razmere spremenile ob koncu srednjega veka, ko so učenjaki renesančne dobe z intenzivnim študijem grških, rimskih in arabskih avtorjev začeli ustvarjati temelje evropskih znanosti. S tem se je začela tako imenovana pripravljalna doba tudi v zgodovini botanike, ki je v Evropi povsod približno enaka in ki je trajala od 15. stoletja do nastopa K. Linneja. Botaniki, bolj rečeno floristi, so bili v začetku večinoma zdravniki, ki so se zadovoljili s tem, da so raziskovali koristne, posebno zdravilne ali škodljive, včasih tudi »čudodelne« učinkujoče rastlinske moči ali pa so komentirali dela antičnih avtorjev, posebno Dioskorida, in iskali njegove rastline. Redki so bili nadarjeni posredniki, ki so bili nad svojim dobo in so delo v floristiki tretirali v vzvišenem znanstvenem smislu. Taki duhovi so bili redki in njihovi uspehi brez večjih vplivov in posledic. Niso mogli osnovati svoje skupine ali svoje šole, da bi se začelo delo nadaljevalo, z njimi je ugasnila luč, ki so jo širili okoli sebe. V severozahodnem delu Jugoslavije se je za nekaj časa ustavil na svojem triumfalnem pohodu po Evropi P. A. Mattioli (1500–1577), italijanski zdravnik, ki je prišel v Gorico leta 1541 in tu živel in deloval 12 let. V Gorici je napisal svoje strokovno najvažnejše delo, komentarje k Dioskoridovim knjigam o zdravih (»De materia medica«), ki so izšli prvič leta 1544 in skupno doživeli nad 60 izdaj v raznih jezikih. Razen botanične in medicinske razlage, pa tudi kritike Dioskorida ter drugih antičnih in renesančnih avtorjev, nam nudi delo skoraj celotni pregled tedanjega stanja floristične in medicinske znanosti. V primeru z Dioskoridom je izredno pomnožil število obravnavanih rastlinskih vrst, v veliki meri iz lastnih bogatih spoznanj, ko je med svojim bivanjem v Gorici botaniziral in nabiral rastline, živali in rudnine, jih determiniral in primerjal z onimi, ki so jih opisali antični avtorji. Med njegovimi originalnimi izsledki so za nas posebno dragoceni podatki o odkritjih in o razširjenosti nekaterih avtohtonih vrst iz naše flore, kulturnih rastlin in pripombe o njihovi praktični uporabi v medicini in folkloru.

Med kraji, ki jih je obiskoval, kjer je nabiral ali od koder je dobival od znancev in sodelavcev posamezne vrste rastlin, pogosto beremo imena naših gora, rek in celih pokrajin. Preko gozdnatih gora je često obiskoval Idrijo in pri tem spoznal bogato floro velikanskega gozda na Hrušici, ki leži ob rimski vojaški cesti med Aquilejo in Ljubljano. Večkrat je tudi prišel v Vipavo, od koder je občudoval »mogočno vipavsko goro« — Nanos in se nanj tudi vzpenjal od raznih strani. Zelo rad in pogosto je obiskoval izvir Timava v bližini Trsta, znano goro Sabotin (609 m) nad Gorico, Solkan, Sv. Goro (682 m), Grgar in bližnjo okolico Gorice. Kot nahajališča prirodnih, ki jih opisuje v svojih komentarjih, omenja tudi bolj oddaljene kraje oziroma pokrajine Istro, Kranjsko, Štajersko, Koroško, Dalmacijo, Maccdonijo.

Med prirodnimi prevladujejo rastlinske vrste, ki jih je blizu 90 % od skupnega števila obravnavanih gesel, le majhen del odpade na živali in rudnine. Mattioli se je posebno izkazal kot raziskovalec flore južnih Apeniških Alp in gora Japidijske, ki jih često citira. V teh gorah, katerim pripada velik del današnjega slovenskega ozemlja,

je odkril mnogo rastlinskih vrst, ki so bile dotlej še nepoznane in jih danes prištevamo ilirskemu flornemu elementu.

Vidimo torej, da je delo P. A. Mattioli za nas še posebno dragoceno, saj je skoraj poldrugo stoletje pred Valvasorjem in dvesto let pred Scopoliem odkrival sveto lepoto ilirskih, japidjskih, kranjskih, štajerskih, koroških — ali kakor jih že imenoval — krajev in gora ter zanimivosti njihove flore, favne in gee.

LEGENDA K SLIKAM

Sl. 1. Pietro Andrea Mattioli kot petdesetletnik. V desni roki ima izvod svojih znamenitih komentarjev, v katerih pogosto omenja naše gore, doline, reke, ljudi, rastline, rudnine in živali. V levi roki drži znamenja zdravniškega poklica: mrtvaško lobanjo, zdravilno rastlino, skalpel in šestilo. Avtor portreta je verjetno G. Liberale iz Vidma (Udine), ki je Mattioliu za časa bivanja v Gorici izdeloval tudi slike rastlin in živali.

Sl. 2. Sirokolistno lobodiko (*Ruscus hypoglossum* L.) je Mattioli odkril v gorah med Gorico in Idrijo, ko je obiskoval idrijske rudarje.

Sl. 3. Črni teloh (*Helleborus niger*) je spoznal in nabiral v velikanskem gozdu v Hrušici, ki je skozenj vodila nekdanja rimska vojaška cesta proti Ljubljani.

Sl. 4. Prava ali keltska špajka (*Nardus celica* L.), pri kateri se je Mattioli zmotil. Piše namreč, da jo je nabiral na Nanosu, kar je nemogoče, ker ne uspeva na apnenču. Tudi slika v gornjem delu je plod fantazije in ne odgovarja.

Sl. 5. Rožni koren (*Sedum roseum* (L. Scop.) tudi ne raste na Nanosu, kot je zapisal Mattioli. Mnogo pa ga je dobili med ruševjem v vseh naših Alpah.

Sl. 6. Lepi jeglič, avrikelj ali trotočka (*Primula auricula* L.), ki ga je naš avtor v množicah videl cveteti na Sabotinu nad Gorico (602 m). Tu uspeva še danes med skalovjem na severni strani hriba.

Sl. 7. Kranjska bunika ali volčič (*Scopolia carnioleica* Jacqu.), ki ga je pred 400 leti Mattioli še nabiral na Sabotinu (602 m) nad Gorico. Danes tu rastline ni več mogoče najti, pač pa uspeva v gozdovih Hrušice in Trnovskega gozda.

Sl. 8. Planiko, pečnico ali očnico (*Leontopodium alpinum*) iz slike prav lahko spoznamo. Tudi ime, ki ga je dal Mattioli tej, danes tako slavni cvetki, *Leontopodium verum* jo imenuje, zveni zelo sodobno. Avtor je sam ni nabiral, temveč mu jo je prinesel njegov sodelavec *Calceolarius* z gore Monte Baldo (2200 m) nad Gardskim jezerom.

Sl. 9. Rdeči zvonček (*Cortusa matthioli*) so redka in privlačna vrsta, ki jo je naš avtor imenoval odkritelju in sodelavcu J. A. Cortusu na čast. Dvesto let pozneje je K. Linne z vrstnim imenom ovekovečil Mattioli in tako danes rastlina v svojem latinskem imenu združuje priimka obeh botanikov.

Sl. 10. Kraški ali bratinski košutnik (*Gentiana lutea* f. *symphyandra*) je še iz rimskih časov znano zdravilno zelišče, ki je dobilo latinsko ime po ilirskem kralju Gentisu. Rastlini tudi danes zelo strežejo po življenju in je niti zakonita zaščita ne more dovolj zavarovati.

Sl. 11. Zlato jabolko (*Lilium carnioleum*) je, kot naš avtor izrecno poudarja, sam našel na gorah Japidijske. Pozneje so vrsto izločili iz rodu maslenic in jo dodelili rodu lilij.

Adamović L., 1909: Die Vegetationaverhältnisse der Balkanländer (Mösische Länder). Leipzig.

Bauhin C., 1671: Pinax theatri botanici. Basileae. Impensis Joannis Regis. 518 str.

Clusius K., 1583: Rariorum aliquot stirpium, per Pannoniam, Austriam, & vicinas quasdam provincias observatarum Historia. Antverpiae.

Domac R., 1950: Flora za određivanje i upoznavanje bilja. Zagreb.

Fraas C., 1870: Synopsis plantarum florum classicae. II. Aufl., Berlin. 320 str.

Glesinger L., 1949: P. A. Mattioli iz Siene o našim ljudima i krajevima. Liječnički vjesnik, 71. god., Zagreb.

1951: Opis trovanja živom kod rudara u Idriji iz 18. stol. — Arhiv za higijenu rada I, str. 142—147.

1963: Paracelsusova »Sophia«... Farmaceutski glasnik, 19. god., Zagreb.

Grmek M. D., 1949: »Iris illyrica«. Liječnički vjesnik, 71. god., Zagreb, str. 63—64.

Grošelj P., 1939: Prirodoslovna prizadevanja med Slovenci. Zbornik Prirodoslovnega društva. Ljubljana.

Hegi G., 1908—1931: Illustrierte Flora von Mitteleuropa. Wien. II. Auflage, 1936 u. 1939.

Košanin N., 1929: Botanika. Narodna enciklopedija SHS. I. zvezek, Zagreb.

Lesky E., 1952: Arbeitsmedizin im 18. Jahrhundert. — Werkarzt und Arbeiter im Quecksilbergwerk Idria. Verlag des Notringes der wiss. Verbände Oesterreichs. Wien.

Loss G., 1870: Illustrazione delle piante figurate di P. A. Mattioli botanico del secolo decimosesto. Trento, M. Kupper-Fronza tip. ed.

Mattioli P. A., 1569: Commentarii in sex libros Pedacii Dioscoridis A. de Medica materia. Str. 409—413, Venetiis.

Mayer E., 1952: Seznam praprotnic in cvetnic slovenskega ozemlja. Slov. Akademija znanosti in umetnosti. Ljubljana.

Melik A., 1924: Idrija. Narodna enciklopedija SHS. II. Zv., str. 4.

Minařik F., 1946: Slovenske »na rokav« pisane zdravilne buke iz leta 1759. Farmaceutski glasnik, Zagreb. Str. 1—10.

1955: Olimje, historična lekarna v sliki in besedi. Maribor.

Moretti G., 1883—1882: Difesa a illustrazione delle opere botaniche di P. A. Mattioli. — Giornale dell' I. R. Istituto Lombardo di Scienze, Lettere ed Arti.

Morpurgo G., 1929: Le vecchie Farmacie e gli scrittori di cose farmaceutiche di Gorizia. Studi Goriziani. Vol. VII.

Petkovšek V., 1939: J. Barleta »Prinosi slovenskim nazivima bilja« in naš botanični slovar. Časopis za zgodovino in narodopisje. Maribor.

1960: Začetki botanične vede pri Slovencih. Ad annum horti botanici labacensis solemnem. Univerza v Ljubljani. Str. 11—23.

1963: Carolus Clusius v Sloveniji in na Hrvaškem. 227—234. Proteus, Prirodoslovno društvo, Ljubljana. Str. 227—234.

Pintar I., 1954: J. A. Scopoli in njegovo prizadevanje za obrtno higieno. Arhiv za higijenu rada 5, 1954, 309—320.

Pospichal E., 1899: Flora des österreichischen Küstenlandes, I. Bd., str. 39—40.

Scopoli, J. A., 1760: Flora carniolica. — 1772, Flora carniolica, ed. 2, I—II.

Voss W., 1884: Versuch einer Geschichte der Botanik in Krain (1754 bis 1773). Jahresbericht des Staats-Ober-Realschule in Laibach.

Vrišer I. & Verbič M., 1960: Idrija. Enciklopedija Jugoslavije. IV. Zv., str. 315.

Wulfen, F. X., 1850: Flora norica phanerogama. (Herausg. von Fenzl und Graf).

Reklanska dolina

Napisano za 70-letnico Planinskega Vestnika

Janko Blažej

V Marijino in v svojo sramoto moram priznati, da sva se dobro ovedela, kje sva in kako se dolina imenuje šele, ko sva imela že skoraj tretjino Reklanske doline za sabo. Vozila sva se po Železni dolini in ko so se strme skalne stene na obeh straneh razmaknile, ko se je Bela na široko razlila po progu ter so vstale Skluže pred nama kot starodavna langobardska utrdba, premišljeno postavljena na strateško vzpetino, se nama je zazdelo, da je bilo za danes kilometrov dovolj ter da je čas, da začneva misliti na povratek. Reklana naju je sprva zvalila samo na popotno kosilo v senci, potem pa, ko sva se podprla, naju je skoraj s čarobno močjo potegnila vase. Na levi strani so se na strmi travnati rebri pokazale sprva posamezne hiše, potem pa cela manjša naselja. Šele tedaj sva si utrgala čas, se ustavila, razvila zemljevid ter se razvedela v pokrajini. Ugotovila sva, da sva v Reklanski dolini, v čudoviti, odmaknjeni alpski dolini, kjer je Kugy našel svoje zasanjane in skromne furlanske vodnike. Dolino so v trinajstem stoletju posedli Furlani ter so tako zabili klin med koroške Slovence v Kanalski dolini ter med primorske Slovence v Reziji, na najzalednejšem delu našega ozemlja.

Saletto je edino večje naselje v dnu doline. Ko sva prišla v vas, je žgalo sonce navpično z neba in vročina je puhtela iz kamnitih tal in zidov. Rdeč curek krvi je brizgnil nekje čez pobeljeni zid ter je okamenel. Maček, črn kot oglje, se je privlekel čez pot, se s privanim repom podrgnil ob skalo in zopet izginil. Najin prihod je povzročil majhno začudenje v vasi. Natančneje: verjetno je povzročila začudenje skromna rdeča zvezdica na beli tabli avtomobila. Gruča se je nabirala

okoli naju in odnekod je prišel celo karabinjer. Pomiril se je, ko ga je Marija v italijanščini vprašala za pot, ter nama je vse zelo natančno in prijazno razložil. Pred odhodom sva si še ogledala vas. Vsega skupaj mogoče dvajset hiš, med njimi nekaj opuščenih. Dolina je redko naseljena. Melik piše,* da v vsej dolini ne živi več kot tisoč ljudi. Sredi vasi je italijanski spomenik žrtvam prve svetovne vojne. Kako drugačen od vseh avstrijskih spomenikov in vojaških pokopališč v Bohinju, Koritnici, v Zajezerski dolini ali pa v okolici Doberdoba! Ves kraj je dihal tujino, tuje kulturno in zgodovinsko območje.

Dolina je ostajala pod nama in avto se je zagrizel v strmal, kot bi ga bila popadla prava gorniška strast. Spretno se vijuga cesta kvišku v zatrepu doline in ko so izčrpane vse možnosti, zavije cesta v predor, vsekan v živo skalo. Večeriti se je začelo, dolina je tonila v senci, na zahodu pa so postajale vedno višje furlanske gore. Majhna naselja so kot bele lise vedno bolj bledele v oljčnem zelenilu večera. Polagoma se je strmina položila in v svoje okrilje naju je sprejela kočna na Nevejskem sedlu.

Večer v gorah. Koliko večerov je že bilo in kako različnih! In vendar se mi zdi, da gorska narava s svojo močjo in s svojo lepoto šele sedaj prav vdira v mojo dušo. Na eni strani Prestreljenik in za njim meja, na drugi strani mogočna gmota Montaža in Viša. Z izkaznico Planinske zveze sva si zagotovila člansko prenočišče v sobi. Nato sva posedela v tržaški planinski družbi pred kočjo. Na sredozemski strani Alp sva. Skodelica na mizi, slog kočje in mize, ki za njo sediva — vse je drugače kot pri nas. In vendar sva šele na robu našega ozemlja. Globoko čutiva, da tudi ob Sredozemlju žive naši ljudje.

Mrzla noč je rodila prelep dan. Sonce naju je našlo že ob Rabeljskem jezeru. Jutranje meglice so se dvigale iznad jezera, da je bilo videti kot začarano, ubogi avto pa je treskal iz ene jame na cesti v drugo. Tako zanikrno cesto bi pa še pri nas le s težavo našel.

Rabelj. Visoke rudniške hiše, zidane v popolnoma tujem, a vendar alpskem slogu. Govore, ne, kriče, da smo v popolnoma nemškem kraju. Tuje in odbijajoče, tudi v primerjavi z žalostno in zasanjano furlansko zemljo, da

slovenska duša skoraj otrpne. Niti spomenik žrtvam, ki jih je z bolnico vred leta 1910 pogoltnila zemlja, naju ne more pritegniti za dalj časa.

V Mrzli vodi se ustaviva ob skupini zakmašno oblečenih kmečkih ljudi, ki se vračajo od nedeljske maše. Kreпки slovenski obrazi, lahko bi jih srečal tudi v nedeljo dopoldne v Mojstrani ali v Tuhinju. In slovenska beseda iz njihovih ust, skoraj književno čista in pravilna. Pomožujemo in pomodrujemo. O vremenu in o ljudeh. Vreme bo ostalo, pravijo, oni pa žive tod, med Nemci in Furlani že tako dolgo, kolikor daleč nazaj seže njihov spomin. Prvi Italijani so prišli v te kraje šele po letu 1918. Poslovimo se, kot da bi bila najnaravnejša stvar, da smo se srečali tu, a zdi se mi, da nam je vsem domača beseda posijala v nedeljo kot sončni žarek v temo.

Srce nama ne da, da bi se vrnila, ne da bi prej v Ovčji vasi v gostilni naročila skodelico čaja po naše in se ne bi sprehodila po Žabnici med domačimi ljudmi. Ene krvi smo in zdi se mi, da smo že desetletja čutili potrebo po razgovoru. Vsem mejam v brk!

Planinskim društvom, naročnikom, bralcem in prijateljem

Glasilo Planinske zveze Slovenije je zašlo nenadoma v hudo finančno stisko, ker mu je Sklad za pospeševanje založništva sporočil, da letos ne bo več dobilo običajne letne dotacije. Finančni plan Planinskega Vestnika je s to dotacijo za leto 1966 računal, ker mu je bila na sestanku komitentov tega sklada že trdno obljubljena. Proračun PV znaša 21 milijonov, od tega gre za tiskarno in papir 17 milijonov starih dinarjev. Z naročnino, članskimi prispevki in oglasi zbere uprava PV 14 milijonov na leto, za kritje razlike potrebuje najmanj še 7 milijonov starih dinarjev.

UO PZS sredi leta težko poseže po drastičnih ukrepih, kot je na primer ustavišev izhajanja,

* Anton Melik: Slovenija, Slovenski alpski svet, SM Lj. 1954, str. 307.

skrčenje obsega ali izdajanje dvojnih števil, zmanjšanje kvalitete, nesorazmerno zvišanje naročnine in podobno. Čuti se dolžan, da vsaj za leto 1966 izda svoje glasilo v obsegu in opremi, kakor je bilo naročnikom napovedano na izredni skupščini PZS ob koncu leta 1965, ko je bila zvišana naročnina. Poleg tega ima v letošnjem programu primorsko številko ob 60-letnici Gregorčičeve smrti, himalajsko številko o Kangbačenu, ljubljansko in mariborsko številko, za katere je gradivo že zbrano in ga naročniki pričakujejo.

Zbiranje oglasov ne izda toliko, da bi glasilo stiski ušlo. Tiskovnega sklada PZS nima. Za obvezno naročnino vseh članov se doslej še nobena planinska skupščina ni odločila iz dobro utemeljenih razlogov.

Ne preostane nam drugega, kot da potrkamo na vrata naših naročnikov in na blagajne naših planinskih društev.

Tej številki prilagam položnice s prošnjo, da nam prostovoljno nakažete vsaj po 500 S-din izrednega prispevka za leto 1966. Tako prostovoljno zvišana naročnina na 2000 S-din za leto 1966 še vedno ne bo previsoka za ca. 550 strani in 4 priloge spričo cen, ki nam jih diktirata proizvodnja papirja in grafična industrija, nikakor pa ne drugi stroški za planinsko glasilo, saj znašajo honorarji za glavno in tehnično redakcijo ter za vse avtorske honorarje le 3 milijone S-din, honorar za uslužbenko in ostali stroški pa 1 milijon S-dinarjev. Svojo prošnjo utemeljujemo prav tako kot vlogo založniškemu skladu. Pri tem apeliramo na visoko člansko zavednost, ki se je ob kritičnih trenutkih naše organizacije vedno odlično izkazala. Pozivamo tudi planinska društva, da prispevajo iz svojih sredstev, kolikor največ morejo, da se redno izhajanje Vestnika nadaljuje. Društva naj povečajo tudi prizadevanje za zvišanje števila naročnikov. Pridobivajo naj nove oglase in tudi prispevke gospodarskih in drugih organizacij. Dolžni smo pred slovensko javnostjo, da ohranimo planinsko glasilo, ki je 70 let spremljalo in usmerjalo slovensko planinstvo.

Rešimo Planinski Vestnik!

UPRAVA
PLANINSKEGA VESTNIKA
UPRAVNI ODBOR PLANINSKE
ZVEZE SLOVENIJE

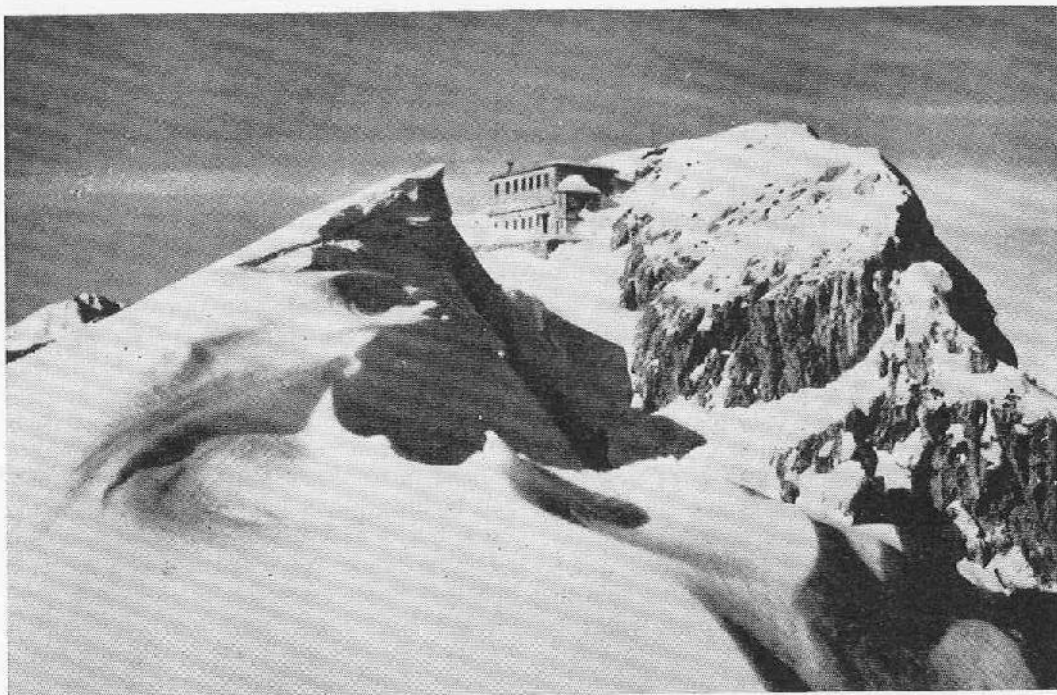
Ljudje, čas in gora

Napisano za 70-letnico Planinskega
Vestnika

Dr. Ivan Gams

Ko sva s spremljevalcem prišla z Velega polja do tam, kjer se steza prevesi proti Vojam, so se onstran Bohinjske doline kot fatamorgana zablesteli beli valovi s snegom zalitih Bohinjskih gora. Tedaj, bilo je pozimi 1962, še nismo vedeli, da bo ta fatamorgana dosegljiva za smučarje že čez nekaj let, ko bo zgrajeno turistično središče na Voglu. V tistih letih se nam je kazalo na obzorju bodočnosti eno samo visokogorsko središče — Velo polje in mene so zdaj poslali sem, da bi preučil plazove. To so bele nadležne muhe, ki bi se pozimi usedale na avtomobilsko cesto Rudno polje — Malo polje, ki smo jo pri zadnjem terenskem komisijskem ogledu vrisali na karto. Ni bilo razgovora, ali bo cesta ali je ne bo. Govorili smo le o variantah te ceste.

Nadaljnja pot proti planini Zgornji Tošče ni bila videti nič kaj mikavna in moj spremljevalec je ponudil stavo, da ne bom prišel čez zasnežene galerije. Čeprav nisem bil prepričan v uspeh, sem stavo sprejel in mu segel v roko. Tudi za slovo, kajti počakal me bo tam na prevalu. Ker je bil zgodaj zjutraj sneg ledeno gladek, najbrž ne bi prišel niti do galerij, če ne bi plaziči pustili za sabo zmrzle kepe snega, ki so mi služile kot stopnice. Ob vrhu stene, ki jo je po vojni vsekala bohinjska zadruga za lažji dagon živine na Velo polje, je veter tu in tam izstružil poličke in tako sem se po njih v slabih dvh urah spravil na ono stran galerij na položnejši svet. Zasopihamu se mi je smejalo in tolklo srce: »Pa le še nisi zanič!«. Razum pa se je branil: »Pojdi no, s tem ponosom! Saj to ni bil noben alpinistični problem! Pravi alpinist gre tu čez na prehod!« »Že, toda bil sem brez derez, brez cepina in s smučmi na ramah,« sem se branil,

Plantnski dom Zorika Jelinciča na Črni prsti (1844 m). Odprli ga bodo 7. avgusta t. l. Ne zamudite tega praznika PD Podbrdo in vseh primorskih društev!

ker sem potreboval zadoščenje zmagovalca. Že dolgo se nisem poskušal v gorah, tam doli v dolini pa človeku gnijejo moči in kar je še hujše, ne ve več, ali je slabič ali korenjak. Tam doli se vključuješ v skupine in gibanja in ne veš, kdaj izgubljaš in kdaj dobivaš. Tu pa sta le dva, ti in gora. Samo eden je lahko zmagovalec in tisti, ki je, ve, kaj je. Ni važno, kaj si premagal. Nekateri morajo preplezati smer VI +, da čutijo sladkost zmagošlavja. Drugemu je dovolj, če se povzpne po šodrovski stezi na vrh gore. Nadušnemu starcu je dovolj, da dà podse Šmarno goro, in že si spet obnovi tih kotic zadovoljstva in zaupanja v svoje moči. Gora je bogata.

Na polici, na kateri je nekoč stala planina Zgornji Tošc, sem v jutranjem soncu začel kartirati plazove, ki so se to zimo razlezli s Tošca na vse strani, kot da bi zleteli iz sneženega gnezda na vrhu gore. Na sami polici je obtičal en sam plaz. Druge je pritegnil stranski jarek. V zimi 1960/61 jih je bilo tu več. Preplavili so polico in obtičali med prvim drevjem na južnem bregu. Grapa izpod Studorskega prevala je bila tudi letos ena sama dolga plazina. S Slemena in Mesnovce glave je

zdrknil sneg po vseh večjih hudourniških jarkih. To bo treba galerij in tunelov! sem premišljeval. Toda tedaj, v letu 1962, smo že vedeli, da more tehnika poslati človeka na pot v vesolje. In da ne bi mogla napraviti uboge ceste na Velo polje?

Ker je opoldansko sonce zmeščalo sneg, je bil povratek čez galerije mnogo lažji. Ko sva se s spremljevalcem vrnila v lovsko kočo na Malem polju, je bilo na soncu še prijetno toplo. Spremljevalec je dober, si mislim, in me ne bo zatožil, če si privoščim lenuharjenje na soncu. Ležeč na deskah, ki sem jih zbezal izpod snega, nisem dolgo opazoval vesine Tošca, Mišelj vrha in Triglava. Z vsem bitjem in žitjem sem čutil, kako vpije vsak košček kože toplino sončnih žarkov, in ob prijetni utrujenosti sem kmalu zatopil v dremavico. Nisem več vedel, kje sem. Tošc ni več Tošc, Mišelj vrh ni več vrh. Vse naokoli je ena sama gora, pokrita s snegom in obžarjena s soncem. Med vrhovi je napeta tišina kot pajčevina. Le včasih zabrnijo njene srebrne nitke, tedaj, ko se v ne vem katere ostre skale ujame veter in glasen spet plane na plano. V te nitke se kdaj pa kdaj zaplete šum ptičjega krila in zven

kamna, ki je kdo ve kje zapustil steno in zdaj poskakuje od peči do peči, dokler se končno ne umiri v tihem in globokem snegu na koncu žleba. Veja, ki se je znebila snega, je švistnila kvišku in povedala drugim, da bo borovje kmalu pogledalo izpod snežene odeje. To je vse, kar slišiš in veš o svetu. In ti si samo zato na svetu, da bi poslušal utrip življenja gore in čutil njen sneg in njeno sonce in njeno tišino. Samo ti in gora.

Ej, kako stara je ta pesem, človek in gora, na Velem polju. Začenja se tedaj, ko je prišel sem gor, sledeč divjadi ali na čelu svoje črede, prvi človek. Kdo bi vedel, kdaj je bilo to. Morda že takrat, ko se je čez Velo polje umikal iz dolin ledenik in se kot ranjena žival zatekel v brlog, v Velsko dolino, kjer se je še nekaj časa otepal toplega sonca, dokler niso ostale le kosti, ki kot morene še danes ležijo tam na okoli. Takrat je tu spodaj pod lovsko kočo, tam, kjer se danes čisti potoček na Malem polju izgubila v temno podzemlje, valovilo modro jezerce. Počasí in previdno je sledil ledeniku gozd, najprej pretežno borov, nato pretežno smrekov. Leto za letom so vetrovi zanašali v valove milijone drevesnega peloda, ki je potonil v jezersko blato in ni razpadel. Kako krčevito branijo drevesne vrste svoj obstoj. Po dvanaest tisoč letih je pelod l. 1962 izkopal znanstvenik, ga dal pod drobnogled in nerazpadlemu določil, na kakšnem drevesu je dozorel. Jezersko kotanjo je sčasoma zapolnila ilovica in jezero je preraslo barje. Vetrovi so se zaganjali v visoko barsko travje in med

drugim valovili tri rastline, ki so v botanični literaturi zapisane z zlatimi črkami, ker so jih našli samo tu in nikjer drugje v Sloveniji ali celo Srednji Evropi. To so praprot mladome-sečina, kimasti vrbovec ter pritlikava breza. Niti najstarejše bohinske pripovedke ne vedo povedati, kdo je odkril, da je na Malem in Velem polju odlična paša. Ali je bil to Ilir, morda Kelt, ki je zbežal iz doline pred rimskim zavojevalcem in pred suženjstvom v mestu ali na galeji. Gora je boljša kot suženstvo. Kdor koli je želel bil prvopristopnik na Velo polje, gotovo ni iskal tu nič takega, kar iščemo v gorah danes meščani. Morda bi se še dalo ugotoviti, če ni bila na Velem polju cela naselbina. Ravno dno Velega polja se imenuje Poljana in na koncu Velske doline je v najbolj toplih prisojeh Pungart, torej sadovnjak. Ali je bilo to na koncu srednjega veka, takrat, ko so na primer na koncu ledenika Pasterce kopali rudniške jarke, ki jih je kasneje preplaval ledenik in še danes niso vsi pogledali izpod njega? Naj je bil rudar, lovec ali pastir, med golo kamenito višavje ga je prignala potreba po hrani zase ali za govedo. Tedaj, ko je bilo najvažnejše, kako se preživeti in ne, kako živeti, je porezal šoto in omenjene znamenite rastline na barju na Malem polju, tako kot še danes delajo na Ljubljanskem barju. Ne vemo, če je moral riniti za bežečimi gamsi na sam Triglav. Če je bil tam gori, tega gotovo ni imel za junaštvo, saj je to napravil za svoj kruh. Junaštvo pa je nekaj, kar napraviš kar tako, zaradi junaštva in ne da bi vedel,

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE VABI SVOJE ČLANSTVO, DA SE UDELEŽI OTVORITVE GREGORČIČEVE ROJSTNE HIŠE NA VRSNEM AVGUSTA 1966.

UPRAVNI ODBORI PD, MLADINSKI ODSEKI IN AO, PRIREJAJTE IZLETE IN TURE V GORNJO SOŠKO DOLINO. UDELEŽITE SE OTVORITVE PLANINSKEGA DOMA ZORKA JELINČICA NA ČRNI PRSTI 7. AVGUSTA IN SLOVESNOSTI NA VRSNEM 28. AVGUSTA 1966.

Po poteh Gregorčičeve brigade

I. Povzetek iz zgodovine

Gregorčičeva brigada je bila ustanovljena za to, da je vzdignila naše ljudi zoper »zemlje lačnega tujca«, da je z orožjem potrdila meje našega naroda na zapadni meji in izpovedala cilje Osvobodilne fronte, to je, osvoboditev vsega slovenskega ozemlja. Primorski ljudje so dobro vedeli, zakaj so tej brigadi na bojno zastavo napisali prav ime »goriškega slavčka«. Ustanovljena je bila v Knežkih Ravnah, kjer je bilo prve dni maja 1943 zborna mesto južnoprimorskega odreda. Tu so se zbrali v V. slovensko narodnoosvobodilno brigado »Simon Gregorčič«, prvi komandant ji je bil Albert Jakopič-Kajtimir.

Z Raven je preko vasi Krna in preko Soče pri Kamnem prišla na Kovačičevo planino na Kolovratu, tu bila ves dan težak boj, nato pa se je preko Matajurja spustila v Beneško Slo-

čemu koristi. To je pripadalo 1778. l. padarju Willomitzerju, ki so ga bohinjski lovci pospremili na Triglav. Ni, da se sami ne bi upali na vrh, toda zakaj bi hodili tja gor kar tako, brez koristi. Gora ni prijatelj, ker ji moraš izrgati vsak košček kruha.

Prišla je nova doba in novi ljudje. V goro so najprej pričeli riniti znanstveniki za navadnimi kamni ali rastlinami, za njimi pa čudni meščani, ki so iskali v gorah nekaj mir. Smukavčev Janez, ki že dolga desetletja paseš na Velcm polju in se moraš zadnja leta opreti na palico, če se hočeš zravhati in pogledati na vrh Triglava, ker so te leta skrivila k tlom kot viharji star macesen, ti še veš povedati, kaj so rekli stari ljudje o prvih meščanih, ki so kar tako, za prazen nič, hodili v gore. Pa se zdijo Bohinjcem še danes čudni. Hodijo sami, s palico in nahrbtnikom, tihi so in neopazni, Zjutraj zginejo iz Vodnikove koč, preden posije sonce, čeprav imajo dopust, in preden Angelca zakuri ogenj v kuhinji. Samo da ti, Janez, ne veš, da zadnji čas niso več tako tihi in skromni. Ko se vrnejo v dolino, napišejo dolg članek, ki je ena sama obtožba. Obtožba ljudi, ki razgrajajo po planinskih kočah, kričijo po poteh, da si srne in gamsi lomijo noge, ko preplašeni bežijo čez drn in strn v zavetje, ter mečejo odpadle konserve in steklenice, kamor se jim zdi (tudi take, ki ti, Janez, včasih prav pridejo). V teh srditih člankih je ena sama obtožba časa in teh, ki, nekontrolirani razbrzdanci, spreminjajo sveti hram gorske

tišine v kričave beznice in smetišče. Veš, Janez, ti tega ne razumeš. Nekateri iz mesta potrebujemo mir, ki ga tam doli primanjkuje. Nismo vselej veseli kot ti, če v gorah srečamo soseda ali človeka na sploh. Lepše je biti sam in tudi meni zdajle prija občutek, da sem skoraj sam od Triglava do Uskovnice. In počitek potrebujemo, duševni in telesni počitek.

Tudi jaz. Včeraj sva s spremljevalcem ves dan hodila iz Radovne in vse do Bohinjskih vrače se nama je sneg udiral do kolena ali pasu. Pa je bilo še vedno boljše kot takrat, ko sem pozimi sam rinil sem gor iz Voj. Ko me je prehitela noč in sem se zgubil med grbinami, sem bil presrečen, ko sem padel v megli v zapuščeno brunarico. Tedaj sem vedel, da bom ostal živ. Drugo jutro sem videl, da sem le streljaj daleč od lovske kože in tudi Vodnikova koč ni daleč. Pa to so le še spomini. Še leto ali dve in sem gor se bomo pripeljali z avtomobili. Tam na Kržetovci, med Malim in Velim poljem, se bo dvignil hotel, bel, razkošen, topel in ves razsvetljen. In drugi domovi se bodo nagnetli naokoli kot piščeta okoli koklje. Zvečer bodo pribrzeli turisti iz doline z najnovejšimi modeli avtomobilov. Veš, Janez, ljudje potrebujejo dandanes ob koncu tedna spremembo okolja, zabavo in razvedrilo. Če ves teden naporno delaš, se moraš na koncu sprostiti. Skozi okno avta mimogrede uživaš razgled po divji naravi in o vožnji nad prepadom lahko pripoveduješ sosedu, da je ves zelen od nevoščljivosti. In pečenka in kozarček se v gorah priležeta kot le kaj. Pri

venijo, da bi tudi to najzapadnejšo slovensko pokrajino zajela v osvobodilni boj. Po kapitulaciji Italije je bila na Koradi pri Kobalarju ustanovljena I. soška brigada, ki je kasneje dobila ime XVII. slovenska narodno osvobodilna brigada »Simon Gregorčič« (politikomisar ji je bil dr. Slavko Zore-Griša). Tudi ta je oktobra 1943 šla v Beneško Slovenijo, kjer jo je novembra zajela sovražna ofenziva. Nato se je umaknila na levi breg Soče, februarja 1944 pa se je vrnila in prišla do Fojde, prav na zapadni rob Beneške Slovenije. Avgusta 1944 je Gregorčičeva brigada, ko je dobila povelje, naj gre že četrtič v Beneško Slovenijo, obkolil sovražnik. V boju na Rdečem robu nad vasjo Krn je brigada imela težke izgube. Ko se je zbrala in odpočila, je novembra 1944 spet odšla v Beneško Slovenijo, kjer je imela nekaj bojev, predvsem pa je delovala kulturno in politično.

II. Organizacija spominskega pohoda

Odbor za odkup Gregorčičeve rojstne hiše v Tolminu je v svoj program za prireditev na Vrsnem dne 28. avgusta t. l. sprejel tudi planinski spominski pohod, »Po poteh Gregorčičeve brigade«. Sporazumno z odborom ZB v Tolminu, z odborom borcev Gregorčičeve brigade v Ljubljani in koordinacijskim odborom primorskih PD smo se odločili, da pohod poenostavimo, saj je skoraj nemogoče, da bi brigadne poti obnovili v njihovi zgodovinski resničnosti.

Pohod bo potekal v treh smereh:

I. Korada—Kobalar—Kambreško—Srednje—Kovačičeva planina—Foni—Vrsno. To prevzamejo predvsem primorska planinska društva, vodstvo organizacije je prevzelo PD Nova Gorica.

plesu si lahek in pri mizi zgovoren kot že dolgo ne. Zadnja leta ti v dolini ni več za vriskanje. Tu pa se ti zvečer, ko stopiš pod napušč, da bi se ohladil, izviije iz grla tak mladeniški glas, da še pol ure odmeva od stene do stene. Da, to so gore.

Janez, zvečer ne boš smel več krave kar tako zagnati v stajo. Treba jih bo tudi privezati, sicer ti bo katera zbežljala, ko bo zaslišala izlive gorskega veselja. In sobo zakleni, da boš imel mir pred tistimi, ki ne bodo vzdržali nemira v hotelu. Veš, Velo (= Veliko) polje bo postalo malo, pretesno za vse, za te, ki hočejo izkoriščati bogastvo gora za kruh, za tiste, ki bi radi uživali v gorah naravo, in one, ki bi radi v gorah uživali življenje.

In kaj, če se bo vsem tem v naslednjih desetletjih pridružila še kaka zvrst ljudi, ki v gore ne prihajajo, da bi jih uživali, temveč da bi jih osvajali? Ali nimaš, Janez, občutka, da postaja tesno v naših gorah? Pa ne zato, ker bi nas bilo preveč! O ne, le drug drugemu postajamo vedno bolj napoti. Ko po dolgi, žgoči debati o tem, kdo je pravi planinec, srečam na gorski stezi neznanega planince, bi se mu rad izognil, ker se bojim, da mu ne bi bil pogodu. In v razgovoru ne vem, ali naj uporabljam izraz planinec, gornik ali kako drugače, da ne bo zamere.

Sonce je zlezlo za sleme in mraz me je spravil iz dremavice, da sem se vrnil v kočo. Vremenska napoved napoveduje za jutri še lepši dan.

Maričkina plošča

Boris Režek

V zahodnem ostenju Planjave so plezalne smeri tako na gosto potegnjene in prekrizane, da skoraj ni več sežnja skale, po katerem se kdo že ni pehal, prebijal, pa tudi kdaj obtičal. Od Sedla gor je mimo Bab po trati in melu le dober skok do stene in že drenovci so potem, ko so opravili z zahodno steno in Brinškovim kaminom, preplezali vse, kar se je tiste čase pač dalo brez klinov, potegov in lestvic. Ta njihova plezanja pa so se sčasoma pozabila in marsikdo je menil, da pleza na novo po kakšni smeri v zahodno steno ali severozahodni greben. Navdušeno je nabijal kline in se vesil tam, koder so naši davni plezalni vzorniki plezali prosto in celo nena vezani. Tako je neka grapa, ki drži za prvo glavo na severozahodnem grebenu, ki je pozneje dobila ime Maričkina plošča, hotela biti nova smer in sloviti Ipsilon je bil po levem odcepu preplezan tako na suho in z

II. Tolmin—Čadrg—Polog—Planina Sleme — (spomenik borcem na Rdečem robu) — vas Krn—Vrsno. Pot prevzame Planinska zveza Slovenije oziroma njena mladinska komisija.

III. Tolmin—Knežke Ravne. Pot prevzame MO PD Tolmin in se pridruži nato na pot II.

Mladinskim odsekom je mladinska komisija PZS poslala okrožnico z natančnejšimi navodili in s kratko zgodovino Gregorčičeve brigade. Zveza borcev oziroma odbor brigade »Simon Gregorčič« pa sta obljubila, da bodo mladinskim udeležencem na pohodu pripovedovali o zgodovini brigade tudi borci te brigade, ki se bodo 28. avgusta 1966 na Vrsnem udeležili zbora borcev brigade in se s tem poklonili pesnikovemu spominu in pomenu njegovega dela za osvobodilni boj.

Zbor udeležencev pohoda je za pot I. na Koradi pri Kohalarju 26. avgusta popoldne. Natančnejše vas bo obvestilo PD Nova Gorica, ki sprejema tudi prijave ekip. Zbor za pot II. je v Zatočninu prav tako 26. avgusta popoldne. Prijave sprejema mladinska komisija PZS. Prijave so nujne, ker je treba pripraviti prenočišče za 26. in 27. avgust in nekaj tople prehrane. Zato s prijavami pohitite!

III. Namen prireditve

O tem je govorila že okrožnica PZS novembra 1965 in januarja 1966. V letu 1966 se spominjamo treh obletnic, pomembnih za našo zapadno narodno mejo, ob kateri so naša najlepša gorska področja. Letos poteka 100 let, odkar je zaradi spopada med nemškim in italijanskim nacionalizmom začela ločeno od ostale Slovenije živeti Beneška Slovenija, dalje 70 let, odkar je bila

bosimi nogami že okrog l. 1910. Ponavljavcem torej ni bilo v posebno čast, da so za ta odstavek porabili rešto klinov in govorili o njem, kot bi bil kdove kakšen dosežek. Podobno je bilo tudi drugod, koder je le bilo kaj opor in res v vsem tem ostenju, razen dveh ali treh izrazitih klinskih pristopov, že zdavnaj ni nič več novega.

Planjava je zaradi bližine in lahkega dostopa do ostenja sčasoma postala vzorno plezalno vežbališče, koder je na razmeroma majhnem prostoru od severozahodnega grebena pa do Brinškovega kamina, zbrano vse, kar je sicer v stenah porazdeljeno med številne raztežaje. Tu so plati, zajede, pokline, previsi, žmule, v steno zgublajoče se poličke in zagonetni robovi, za katerimi se komaj da slutiti kakšna opora ali špranja za klin. Vendar je vsega le za dobra dva ali tri raztežaje od vznožja gor do sklona stene, ko se položi v razklano pečevje in skrotje, ki se potem po grebenu in ostenju pne proti vrhu. Zato ti pristopi nimajo pomena kot samostojne smeri. Vse skupaj je le nekakšen Turne pod Grmado v večjem, ni pa rečeno, da bi se v teh skalnih odstavkih ne smele dogajati napete in grozljive zgodbe, na pol tragedije, ki pa so še manj kot korak daleč od smešnega.

Marsikdo se je namreč bil že zalezel in potem klical na pomoč vse svetnike, dokler ni uvidel, da se bo pač moral iz zagate izvleči sam. Naveze so se zbesedovale, da se je razlegalo od robov, in kdor je tedaj posedal kje na Sedlu, je lahko v malem spoznal, kakšno

nezapisljivo besedje in izrazje je v rabi na plezarijah.

Vse ostenje je polno takšnih in podobnih dogodivščin. Tu pa tam je bilo pač treba koga sneti izpod kakšnega previsa, in kdor je kaj bolj obiral ostenje, si je lahko nabral vsakovrstnega železja, ki so ga nadobudni plezalci puščali po špranjah. Od navadnih kavljev za obešanje podob, preprostih kosov železa z zvrtno luknjo, pa do členov stare verige, ki so bili navarjeni na kakšen železen cvek. Razen tega pa je bilo še obilo dobrih klinov kamniške izdelave.

Vse to železje pa dostikrat ni pomagalo po steni gor in naj bo povedana najbolj smešna, dasi sama na sebi tragična zgodba dveh nesrečnežev, ki sta obtičala pod nekim previsom vrh Ipsilona. Prišla sta gor po zlodjevo gladki poklini in sta se potem z zaničevanjem ali pa iz strahu z vrha olajšala vanjo. Toda ko sta potem hotela naprej, ju previs nikakor ni pustil čezse. Niti zabiti nista mogla, da bi se lahko spustila po vrvi nazaj in tako sta morala spet lepo drug za drugim splezati po onesnaženi poklini dol in jo lepo očediti, da sta pridchela na Sedlo, kakor bi pravkar prišla iz greznice...

Mnogo tega se je že porazgubilo, le imena raznih štrlin in robov še spominjajo na podobne dogodivščine, saj se je na stotine ljudi ubadalo po Planjavi, še preden in potem, ko je bila odkrita Maričkina plošča.

V Planjavo nas je zaneslo, kadar ni bilo pravega vremena, da bi dan ne bil zgubljen. Celo

iz narodno-obrambnih razlogov ustanovljena posoška podružnica Slovenskega planinskega društva, in 60 let, kar je umrl Simon Gregorčič, ki s svojo domoljubno, narodno prebudno in socialno pesmijo in z vsem svojim pesniškim tvorstvom pomeni kulturni in politični temelj naših zapadnih mejnikov.

Zaradi vsega, kar v nas obujajo te tri obletnice in posebej zaradi pesnikove čustvene navezanosti na svet pod visokim Krnom, zaradi pesnikovega hrepenenja po planinskem raju in zaradi njegove ljubezni do slovenskega naroda, ki je s svojim delom in obstojem branilo prelepi svet od Mangrta do Devina v najtežjih okoliščinah — prireja Planinska zveza Slovenije pohod »Po poteh brigade Simona Gregorčiča«. Simon Gregorčič je dajal našemu narodu zanos, ga združeval in ga dvigal ter s tem zavračal krivice, ki jih je na zapadni meji utrpel, s tem pa tudi izpovedoval vero v svoj narod, tako potrebno primorskemu in vsemu našemu ljudstvu, da se ohrani za prihodnost. Ni čuda, če so socialne in nacionalne vrednote njegove pesmi postale ljudska last in eden od temeljev našega boja za narodne pravice (France Koblar). UO PZS je na svoji seji 21. 10. 1965 sklenil, da proslavi pesnikov spomin predvsem s čim širšo popularizacijo primorskega planinskega področja in s tem okrepi občutek za dragocene pridobitve narodno-osvobodilnega boja in njegova izročila.

Sicer pa bo o tem obširneje in tehtneje spregovoril tržaški pisatelj Boris Pahor v prihodnji številki našega glasila, pisatelj France Bevk pa bo v isti številki popisal, kako in zakaj je nastajala med boji v Trnovskem gozdu Gregorčičeva številka »Partizanskega dnevnika« za 100-letnico pesnikovega rojstva.

T. O.

iz Bistrice smo jo po kakšnem slavlju navsezgodaj potegnili gor. In kar je bilo že bolj na roko, smo potem načeli, da smo se razgibali in prevertrili.

Tako smo neki pusti in megleni dan zlezli po severozahodnem grebenu na izrazito čukljo, na kateri se združujejo vse smeri v območju grebena. Med skalnimi roglji na vrhu, kjer je toliko prostora, da lahko daje zavetje trem ali štirim osebam, smo potem posedali. Nekoliko smo še zravnali tla in oklesali robove, naposled pa v spomin na ta neslavni dan z ostmi kladiv še vklesali svoja imena v skalovje.

Na Sedlu je bilo takrat precej ljudi, ki jih je vreme zadržalo, da niso mogli na ture. Poslušali so tisto klesanje, ki je donelo iz megle, a so lahko samo ugibali, kaj počenjamo tam zgoraj.

»Še Planjavo bodo podrli,« je robantil oskrbnik Debeli Anton, ki mu je šlo tisto klenkanje že malo na živce, posebno ker je vmes zabobnela tudi kakšna skala v steno nad Logarsko dolino. »Ni jih moč ugnati,« je zmajeval z glavo. »Hudobe, ljubljanske!«

Potem ko smo že posedli v tistem kotu pod materjo božjo v kuhinji in smo imeli liter kuhanega pred sabo, da smo se ogreli, nas je precej bolj ponižno vprašal, kaj neki smo imeli zgoraj.

»Marički smo odkrili ploščo,« mu je zaupljivo povedal Ogrin. »Dvajset let je že oskrbnica na Sedlu, pa se spodobi, da se ji malo oddolžimo.«

»Saj, dosti križev in potov sem imela zaradi vas, ko včasih vso noč v koči ni bilo miru,« se je zasmejala Marička. »Da, kar dvajset let je že...«

Anton se je slovesno zresnil in ne da bi mu kdo kaj rekel, je sam od sebe prinesel na mizo nov liter.

»Lepo ste naredili,« je godel, ker mu ganotje ni dalo do prave besede. »Kakšna plošča pa je?«

Zlagoma smo ga vlekli, da je plošča iz marmorja z zlatimi črkami, kaj pa piše na njej, mu pa nismo hoteli povedati. Naj gre sam pogledat. Samo Maričko bomo kdaj v prihodnje vzeli na vrv, da bo videla, kaj smo ji namenili. To pa Antonu, kakor se je bal skalovja, spet ni bilo prav in se je pogumno odločil, da pojde takrat z nami tudi on.

Tako smo se lepo zmenili. Novica o Maričkini plošči na grebenu Planjave pa se je tako razširila, da smo morali res nekaj napraviti.

Staro pločevinasto kažipotno tablo z vrh Turškega žleba je Kopač lepo prebarval in natisikal nanjo napis:

MARIČKINA PLOŠČA

ODKRITA OB DVAJSETLETNICI NJENEGA OSKRBNIŠTVA NA SEDLU

Tisto leto pa je že nismo več mogli spraviti gor na ono čukljo, kamor je bila namenjena, ker je bila že pozna jesen in slabo vreme, da ni bilo moč niti na Sedlo. Šele spomladi, ko je odlezel sneg, smo jo pritrdili zgoraj.

Potem se je šele prav začelo. Maričkina plošča sem in tja, je šlo med ljudmi in cele naveze so iz radovednosti lezle gor. In če je le kdo lazil tam okrog, ni rekel drugače, kot da je bil na Maričkini plošči, da se je to ime za vselej utrdilo.

Isto leto smo nato imeli plezalni tečaj na Sedlu in smo se seveda spet motali po Planjavi. Tedaj smo se spomnili, da bi vrh tiste čuklje lahko napravili nekakšno zavetišče. Na Sedlu so tedaj dogradili novo cisterno in od del je ostalo nekaj desk in tramičev. Anton nam je milostno dovolil, da smo jih pobrali, in ves tečaj, kolikor nas je bilo, se je oprtal s tistim lesom. V dobrih dveh urah smo ga z orodjem vred zvlekli po steni gor in malo pod večer je novi bivak že stal. Saj je bilo treba postaviti le streho nad prostor med skalnimi roglji in zapaziti eno stran, kjer naj bi bila vrata. Vrzeli smo založili s skalami in kamenjem, da je postalo prav prijetno zavetje z lino na strehi, skoz katero se je lepo videlo na Brano s Tursko goro in Rinkami v ozadju.

Streho smo hoteli potem še prekriti s strešno lepenko, vdelati vrata in lino na strehi opremiti s šipo. No, vrata smo še spravili gor, pa je bila že prej spet jesen, preden smo mogli vse postoriti. In tudi drugačne skrbi so bile tedaj. Jemali smo slovo od gora, z neustavljivi koraki se je bližala vojna...

Še nekaj vedrih dni smo prebili na Sedlu. Odpravljali smo se še enkrat na Maričkino ploščo, pa je Debeli Anton, ker ravno ni bilo dosti ljudi v koči, nekaj menceal okrog nas in naposled zaupal Modcu, da bi tudi on rad z nami, ker Marička pač ni utegnila.

Drugim, posebno pa meni, ni zaupal, da bi ga ne pobingljali na vrvi nad Logarsko dolino in ga malo presušili na vetru, kot je bil že večkrat slišal.

»Ljuba Marija, ti meni pomagaj!« je potarnal že ob sami misli na kaj takega. Saj je dobro vedel, da bi vrvi gotovo nihče ne prerezal, a obljubiti bi moral nič koliko litrov, in tega se je bal. »Hudobe, ljubljanske!«

Modec je imel torej čast, da ga je vzel na vrh in kar naglo sta bila za nami na vrhu. Anton si je bil to plezarijo vse huje predstavljal. Nič ni bilo tega, kar smo mu bili napovedovali, da je namreč onstran nad Logarsko dolino prepad prav do dna in se gotovo zvrti v glavi vsakomur, če le pogleda vanj. Tostran pa je vse gladko, da je treba lesti kakor muha po šipi...

Seveda nam ni dosti verjel, malo pa ga je le skrbelo. Zgoraj pa se je le globoko oddahnil in ni mogel prikriti svojega zadovoljstva, ko je zlezel v tisti deščeni zbitok in se skoraj ves porinil skozi lino na strehi.

»Marička, ali me vidiš!« je z dlanmi ob ustih zaklical dol na Sedlo, kjer je bila pred kočo zbrana vsa njegova družina, ki je napeto opazovala, kako bo potekel ta prvi in poslednji plezalni pristop njenega nad sto kil težkega očeta

»Afa, ata...« so ponosno zavreščali otroci in tudi Marička je nekaj zaklicala, pa bi ne mogel reči, da ji je šlo tako lahko od srca kot njim, ki so se objestno prekopicovali po trati.

Navzdol je potem šlo prav tako gladko in skoraj smo bili v melu in za Babami, ker se je napravljal k dežju. Plohi smo sicer ušli, ne pa tudi nalivu za mizo, kajti Anton se je bil skazal, da nikoli tega.

Po štirih letih smo se spet vrnili v gore in tudi na Sedlo. Mnogo nekdanjih tovarišev ni bilo več med nami, padli so in njihove kosti trohne raztresene po daljavah.

Bivak na Maričkini plošči je brez škode prestal vojno in vse viharje. Sprana streha se je sveže svetila z grebena, in kakor bi bilo večeraj, sem spet odpahnil vrata. Nekaj starih časopisov je še ležalo tam na polici, kos plesnivega kruha, ki ga je bil pustil poslednji obiskovalec, vrhica z dvema zarjavelima klinoma... Doba, ki je pretresla svet, je šla mimo teh robov. Više po severozahodnem grebenu je bilo nekaj več nasutin, tu pa tam se je bil odkrhnul kak rob, svet pa je ostal isti.

Spet smo na plezalnih in rečevalnih tečajih obirali Planjavo, pa tudi zaradi tega, ker nam je bil Okrešelj zaradi bližnje meje nedosto-

pen. Gledali smo v ostenja Turske gore in Rink ter v tihi, zapuščen Okrešelj. Nikoder ni bilo človeka ne glasu, le slap Savinje je neslišno šumel v silni globini pod nami.

Pogled se je bolj in bolj usmerjal nazaj. Tisto, kar je bilo nekdanj, je znova oživel in prebiral sem po spominu za slednjo nadrobnotostjo. Marsikdaj mi je hušknil smehljaj čez lice, ko sem spet ujel kakšno posebno dobro zgodbo. Da, tam je še sloviti lks in še drugih takih krajev za celo abecedo, pa Glava, da bi se samo o Planjavi dala napisati cela knjiga. Vendar se temu skalovju ni poznalo, da je bilo vanj nabitca na cente železa.

Nastopil je nov plezalski rod, ki o vsem nekdanjem ni hotel nič vedeti. K nabijanju klinov pa je dodal še vklesovanje opor in vrtanje lukenj v skalo in tako je iz ostenja Planjave včasih donelo kakor iz kakšnega kamnoloma.

Bivak na Maričkini plošči je ostal še nekaj let. Neki nepridipravi, ki so proglasili Grintovce za svojo last, pa so se lepega dne, ko so bili prepričani, da ne bo nikogar od nas

Maričkina plošča in zavetišče v sev. zah. grebenu Planjave Po spominu narisal arh. Vlasto Kopač

blizu, spravili nadenj, ga razbili in pometali lesovje z Maričkino ploščo vred čez steno. Razen tega pa so še odklesali vsa imena s skal, da bi ne ostala nobena sled po tej ljubljanski nakazi na njihovem svetu.

Ni se mi zdelo vredno, da bi si mazal roke ali besedo z njimi, ki so itak le malo časa šarili po raznih plezalnih natepavališčih, potem pa za vedno mrknili brez sledu. Za njimi se je tudi v Planjavo vrnil nekdanji mir. Nič se ni dalo zbrisati; Maričkina plošča je ostala, čeprav je železo, na katero je bila naslikana, nemara že zrjavelo kje v sesutinah pod steno. Ime samo pripoveduje in bo ostalo, dokler bo še kdo lazil tam okrog.

Napisal sem njegovo zgodbo, da bi se ljudje čez leta morda ne vpraševali, kakšna in katera Marička se je preplezovala po tistih pozabljenih klinih, ki tu pa tam še rjavijo po špranjah.

Umaknili smo se s torišča in ga prepustili naslednikom; na naše zgodbe že lega nadih daljne odmaknjenosti. Vendar so bile lep del našega ubadanja po gorah in takšne nam bodo tudi ostale.

Jugozapadna stena Karanfila

Velibor Stanišić

Ob desetih dopoldne. Štirje sedimo na škrbini Ropajanskih vrat. Davi smo zapustili kočo v Grbaji in skozi dolino polno rose in ptičjih glasov, skozi brezpotni gozd in preko potokov prišli do zadnje krnice v Grbaji, da gremo v južno steno Karanfila. Oprtniki so nam očemali telesa pri osemstometerskem vzponu. Ena stran škrbine je albanska, z druge se na levo vzdiguje naša stena. Zdaj nam to ni mar, preveč skrbi imamo z drugimi rečmi.

Spustili smo se po strmem snežišču in zagledali steno. Jutranja in sinočnja slutnja je postala stvarnost: pred nami se je dvigal neizprosni vertikalni zid. Sredi njega so zrle na nas nekake zelenice. Senca Force (vrha na

albanski strani) zagrinja kraj, na katerem smo. Hlad lije iz zasneženega ozebnika na drugi strani škrbine, hladno je tudi pri srcu. Od škrbine direktno po razu je nemogoče. Pri moji duši, kaj pa je danes nemogoče? Z našim znanjem, močmi in kovačijo pa ne gre! Nekaj niže levo vidimo vertikalne poči, po katerih sklepamo na serijo kaminov. Splazimo se čez krajno poč pod snežnim previsom in pridemo pod kamine. Več mislimo na to, kako se bomo spuščali z vrvjo navzdol kakor pa na uspeh. In tako smo se spoprijeli s prvimi metri.

Ob dveh popoldne. Ni bilo prehudo. Vrstil se je kamin za kaminom, zagozde druga za drugo in slaba varovališča, na katerih smo morali zabiti kline. Zdajci se prikaže greda sredi stene, kakor lep sen. Nekoliko metrov lepe zelene trave in zijalka polna snega, široka in visoka kakor železniški predor, koliko je globoka, pa ne moremo vedeti.

Posedeli smo pred vhodom v zijalko. Jasno nam je, da smo premalo naredili, da bi si privoščili bivak, žal pa nam je, da bi zapustili ta imenitni kraj.

Popoln mir kraljuje na albanskih gorah, na vrhovih na oni strani krnice. Le kak kamen se sproži v steni Force. Poslušamo, kako z oboka jame enolično kaplja. Tako lepo bi bilo leči na gredo, se prepustiti soncu in nič misliti. Toda na strogo stvarnost opominja strmi, negostoljubni rumenkasti zid nad zijalko, skoraj brez elementov za razved. Ali naj gremo na levo, na desno ali naravnost?

Ob petih popoldne smo se končno le poslovili od široke léve. Sledilo je težko plezanje po navpični precej krušljivi steni, brez dobrih razčlenkov. Po treh raztežajih z varovališči, ki so nas bolj živčno utrudila kot pa fizično spočila, po naprežanju druge naveze, da reši vrv, ki se je zategnila v vencu sponk, končno polička, ki omogoča, da malo duškamo.

Pol ure prekladanja klinov, prusikov, vreč za bivak, slonovih nog, končno pa četvorica ob-

* Bralcem Vestnika je skupina Karanfil (ali Vezirova brada) v Prokletijah že znana. O historiatu njenega alpinističnega odkritja je pisal Branko Kotlarič (PV št. 8 in 9/64), medtem ko je geološki oris dal Mirko Marković (PV št. II/64). To pot opuščamo pripombe na nekatera nesoglasja v toponomastiki. To je končno stvar konvencije. Važno je, da vselej vemo, za kateri objekt v naravi gre. Odtlej je dejavnost v Grbaji tekla dalje. V dolini so predlanskim odprli Kočo PD Radnički iz Beograda. Člani AOB so zadnji dve leti preplezali več novih smeri, letnih in zimskih, v Očnjaku, s severnim vrhom Karanfila, Koplju itd. Eden od korakov v alpinističnem odkrivanju Karanfila je tudi edini dosedanjí vzpon v njegovi jugozapadni steni.

sojencev le sedi prikovana na kamnu, pripravljena na užitek, ki ga nudi noč na ozki vesni polici, pod njo pa stotine metrov zraka, prav toliko nad njo.

Barve na večernem nebu so ugasnile. Noč počasi prihaja na svet. Saša in Keli kače pod bivač-vrečo, jaz in Žika pa morava to prenašati, da bi Albanci ne opazili luči. Hrana nam ne gre, k sreči pa imamo vodo. Kaj nam bo prinesel jutrišnji dan?

Prebudim se. Polnoč. Mislil sem, da se dani, pa je bila le mesečina. Tovariši spe. Kako smo sami tu!

Strmi vrhovi na jugu se blešče kakor srebro. Mesec dela arabeske po steni Force. Jeziki megle se stegujejo v Grbajo iz Zastana. Ostre sence se črtajo po snežiščih in gruščih globoko pod našimi nogami. Hladi me, drhtim od mraza. Počutim pa se lepo, kakor da letim, brez strahu in teže, kakor da ne pripadam več svetu fizičnih bitij. Samo včasih človek v gorah čuti tako, da je ta hip eden od onih, zaradi katerih se splača živeti, da teko trenutki, ki se ne pozabijo. —

Misli se zmedejo in spet zaspim.

Po bivač-vreči je na drobno zabobnal dež. Ob treh.

— Keli, spiš?

— Slišiš dež?

— Še malo pa bo dan.

— Vse kaže, da bomo šli nazaj.

— Nikakor. Zdaj je že težje navzdol kot navzgor.

Spet kratek sen, grde sanje zlih slutenj, ki smo jih pozabili, čim smo se zbudili.

Pol petih. Hladno oblačno jutro, škropi pa ne več. Pospravljamo. Vsi trdi smo, drgetamo. Oprtniki čakajo. Keli in Žika kot prva naveza začenjata svoj težki, pogumni opravek. Ob desetih. Bilo je zares moško delo. Zdržal sem in klical v sebi vse zemeljske in nebeške sile (za vsak primer, če so). Nekoliko klinov je ostalo za nama, ker jim Sašina in moje otrdele roke niso bile kos. Kot hipnotiziran sem gledal na grušč med lastnimi nogami, gladke površine na vse strani, ki sem jih moral obvladati kot pajek, spremljal sem let odkrušenega kamna in kakor po čudežu lovil ravnotežje. Keli pa je brez omahovanja zmožel zadnji del smeri naravnost navzgor.

Tudi to je za nami. Zbrali smo se na neudobnem stojišču, s katerega se je levo povprek videl izhod na rob. Sonce je prebilo oblake.

Veter je zasopel močnejše in prinesel nejasen zvok s snežišča, na katerem sta se premikali dve črni piki. Bila sta Zvone in Uroš. Prišla sta gledat, kako delamo.

Izstopili smo iz stene neposredno ob zadnjem vrhu v grebenu (jugovzhodnem), ki se spušča proti Ropojanskim vratom. Naredimo možica. Smo res mi poslednja srečna generacija, ki ima priložnost, da v tej državi stopa na nedotaknjene vrhove?

Vidimo, da je do glavnega grebena, s katerim se veže naš, še nekoliko takih grebenskih zob. Zdi se, da bo vse to lahko.

Sonce je do kraja premagalo megle. Spet nas kot včeraj pozdravljajo vrhovi Prokletij, samo da iz nove, človeškim očem še nedostopne perspektive. Na oni strani doline Ropojana se vzdigujejo na vzhodu doslej nepreplezani gotski stolpi Maja Čoškištes, blešči se led Maja Jezerca.

Previdno napredujemo po tankem, krhkem grebenu. Na obeh straneh se odpirajo globoki ozebniki in snežne plaznice. Nič ne ruši pokoja zelenih polic, ki oklepajo strma rebra in se raztezajo po navpičnih stenah. Vse je prvobitno, neomadeževano, očarljivo v svoji osamelosti in divjini.

Vemo, da je pred nami še dolga pot preko glavnih vrhov Karanfila in krnic Krošnje do doline, pa se nam ne mudi. Radi bi, da bi ta praznik za oči trajal čim dlje.

Večer pred kočo v Grbaji. Še enkrat, kakor že tolikokrat, tu v Grbaji, v Vratih, v Tamarju ali kjerkoli, gledamo v silne bariere kamnitih platen nad strmimi gozdovi in gruščmi, z občutkom notranjega zadovoljstva, ki lahko nastane samo na napornem in uspešnem dnevu v gorah.

Mislimo: Nekega dne bodo morda do koče v Grbaji vozili turistični avtomobili, namesto ubogih stanov bo verjetno stala ovčarska farma, meja ne bo več neprehodni zid, na Ropojanska vrata bo držala morda markirana steza, po naši steni pa bodo plezalci potegnili mnoge druge smeri. Morebiti se bo vse spremenilo, morda bo vse boljše in lepše ljudem, ki prihajajo v Grbajo ali živijo v njej. Mi smo pa srečni, da ta kraj doživljamo tak, kakršen je zdaj. Tu se je tako malo spremenilo v zadnjih petdesetih letih, od tistih časov, ko se je po dolini Ropojana neka izžrpana vojska umikala proti morju.

Spet je lep zvezdnati večer, jutri gremo domov. Naša stena bo spet samotarila. V njej bodo rjaveli naši klini.

KARANFIL — jugozapadna stena — južnega vrha (Maja Keč) — smer mimo zijalke.

Vstop nekaj deset metrov levo niže od Ropojskih vrat. Skozi kamine stalno navzgor brez posebnih problemov (mestoma zagvozdani bolvani). Po šestih raztežajih se na levo odpira široka, rahlo nagnjena travnata gređa, na vrhu katere je vhod v veliko zijalko. Desno ob vhodu v zijalko navzgor (ekspozirano in krušljivo), skozi plitve žlebove (kk) in po dveh raztežajih malo na desno okoli pomola do police (blvak). Odtod naravnost navzgor, spočetka po neizrazitem stebričku, zatem po odprti steni (zelo ekspozirano in krušljivo prosto plezanje). Po štirih raztežajih (kk) po bolj razčlenjenem terenu malo na levo, po izraziti polici proti robu stene. Izstop na stranski greben, kjer se vleče na jugovzhod od južnega vrha Karanfila, neposredno pri zadnjem vrhu nad škrbino Ropojskih vrat.

Višina stene okoli 500 metrov. Do zijalke IV, do konca več detaljev V. Vzpon je težko narediti v enem dnevu, ker pristop od kože do vstopa (gl. PV 8/64) normalno traja 4h, vzpon čez steno zahteva 6 ur, sestop pa vsaj 5 ur.

Sestop: Z vrha proti severozapadu na škrbino, potem lahko na okoli 50 metrov visoki kucelj, z njega na sledečo škrbino in po razčlenjenem ostenu na sledeči špič enake višine (levo od karakterističnega žandarja). Z vrha iskati sestop naprej in nekoliko na desno po travnatem žlebu na sedelce. Preko naslednjega špiča (lahko pa zelo krušljivo) levo navzdol in na glavni greben, ne daleč od južnega vrha Karanfila. Po glavnem grebenu desno (gl. opis PV st. 8/64) do severnega vrha in po planinski stezi skozi Krošnjo v dolino. Plezali: Živojin Gradišar, Dušan Močilnik, Aleksander Roguljić i Velibor Stanišić (vsi Beograd), 5.—6. VII. 1964.

Štirje srčni možje

II.

(Nadaljevanje)

Franc Ceklin

Zob časa je z lesene plošče, (čeprav pokrite s strešico), izlital že skoraj vso barvo. Ustno izročilo ve povedati, da se je na tem mestu ponesrečil »an jagr, k'je biv ta prvi na Trgvavu«. Na spolkem mestu se mu je spodrsnilo, omahnil je vznak in se nasadil na ostri, kvišku štrleči rogelj odlomljene veje na podrtini (t. j. smreki, ki jo je podrl vihar).

Okoli leta 1920 sem — kot drobcen fantič — še videl omenjeno »znamenje« na mogočni bukvi. Danes je ni več.

Richterjevo omembo: »Dieser brave Steiger hat sich in der Folge am einer minder gefährlichen Stelle durch einem unglücklichen Fall erschlagen«, sem skušal povezati s ponesrečenim lovcom na Blatarju, vendar ključa te uganke nisem našel. Bohinjske mrliške matrike ne poznajo tega »primusa«.

V razdobju od 1792 do 1820, v katerem se je drzni nočni obiskovalec Triglava ponesrečil, je v župniji Srednja vas umrlo 10 oseb z imenom Primož, a so vsi, razen Primoža Arha, p. d. »Šoštarja« iz Stare Fužine, ki ga je ustrelil nek vojak, umrli naravne smrti. Prav tako tudi vsi Primoži v župniji Bistrica, razen Primoža Jensko, ki je zmrznil. Omenim naj, da je bila v jožefinskih časih dodana v mrliške matrike tudi rubrika »vzrok smrti«, česar te prej niso imele.

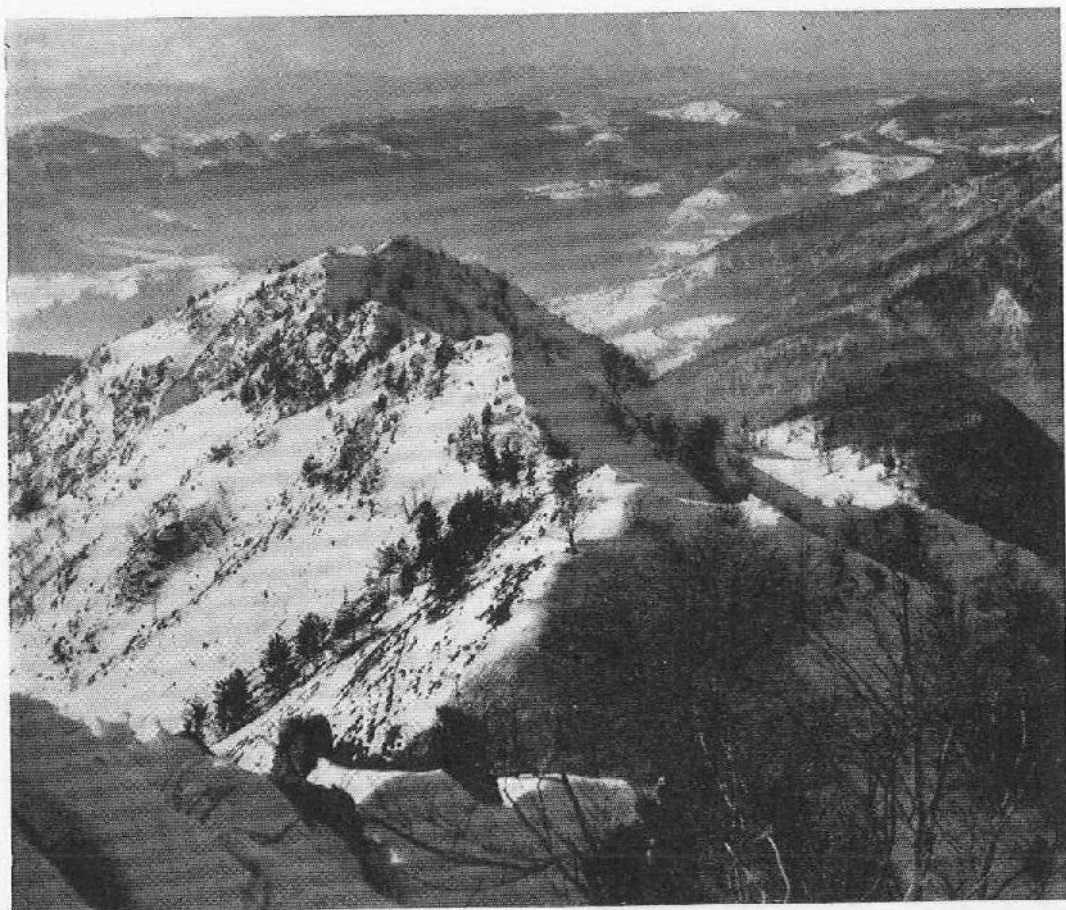
Zatorej smemo reči, da neznani Richterjev »Primus N.« — sodobnik Matevža Kosa — ni bil Bohinjec. Najbrž je bil doma kje v radovljiški Doželi.⁵

Matevžu Kosu je žena Mina umrla, stara šele 50 let, prav tisto leto, ko je izpod peresa Zoisovega znanca, geologa Fichtla iz Sibinja na Erdeljskem izšla na Dunaju knjiga o vulkanskem poreklu neskladovitega apnenca, iz katerega se — po njegovem — sestojita rog Triglava (Terglou) in glava Vršaca (Werschatz). Prvih pet poglavij te knjige (Mineralogische Aufsätzen, Wien, 1794) govori o okameninah, ki jih je Fichtel prejel iz Ljubljane od Zoisa. Te okamenine so bile iz Bohinja; iz Zajezerske doline in z Velega polja, torej z leg v vnožju Vršaca in Triglava. Z omenjeno knjigo je stopil Triglav v ospredje znanstvenega zanimanja prirodoslovcev širom po Evropi. Mnogi izmed njih so se obrnili do Zoisa s prošnjo, da jim postreže z okameninami, ki jih navaja Fichtel.⁶ Zoisu so od je-

⁵ Po mnenju Evgena Lovšina (»Gorski vodniki v Julijskih Alpah«, str. 263) naj bi bil neznani triglavski »Primus N.« — Primož Hudovernik iz Radovljice, h. št. 12/45, (rojen 1772, umrl 1845).

Kakor nam je blizu ta, nadvse zanimiva, delno podprta ugotovitev, pa bo treba še globljih dognanj, da nam bo postala docela sprejemljiva. Zakaj Richterjevo omembo (29 let po tem triglavskem vzponu), da se je omenjeni »Primus N.« »kasneje ubil na nekem manj nevarnem mestu«, ne moremo kratkoma negirati z navedbo, da »so to mogle biti samo kake bohinjske govorice«, pa čeprav je radovljiški Primož za celih 24 let preživel to Richterjevo novico.

⁶ V 15. letih je Zois razposlal po svetu čez 3700 kosov rudnin in okamenin.

Lepota najbližje okolice Ljubljane — zapadni greben s Polhovgrajske Grmade (898 m) Foto A. Sušnik

seni 1793 noge že toliko oslabele, da ni več mogel osebno v Bohinj. Zato se je v želji, da dobi od tam petrefaktov, obračal tudi na Valentina Vodnika, ki se je pod njegovim vplivom začel zanimati tudi za prirodoslovne vede. (Dr. Jože Rus: »Triglav v herojski dobi geološke vede.«)

Okamenine po Zajezerski dolini in na pobočjih Triglava so Zoisu iskali njegovi rudarji-Bohinjci: naš Matevž Kos; Lovrenc Arh, p. d. »Stagnar« v Češnjici št. 71; Jurij Petras, p. d. »Klemenc na Kočnar'ci« v Jereki št. 25, in Martin Petras, p. d. »Klemenc« v Jereki št. 4. Lovrenc Arh, sin Antona, p. d. »Primožovca« v Češnjici št. 51, je bil rojen 30. 7. 1744. Lovrenc se je prvič oženil z Marijo Stare, p. d. »Stagnarjevo« v Češnjici. Iz prvega zakona je imel sina Janeza, rojenega 1772. Ko mu je žena po letu dni skupnega življenja umrla, se je Lovrenc 25. januarja 1773 vnovič poročil.

Njegova druga žena je bila Marjeta Kos, sestra kasnejšega triglavskega vodnika Matevža Kosa. Z njo je imel 9 otrok — pet fantov in štiri dekleta. Lovrenc je nekaj časa stanoval v Češnjici pri »Stagnarju«. Leta 1778 se je z družino preselil na Bistrico, kjer je bil zaposlen v Zoisovem železarskem obratu. Čez pet let ga ponovno najdemo v Češnjici, leta 1788 pa že pri Stari Fužini. Tu je s številno družino stanoval zraven znane »Cajnarice« na Ledini — v eni izmed Zoisovih hiš v Logu (Stara Fužina, št. 69).

Lovrenc je s vsakom Matevžem Kosom večkrat potoval v Ljubljano k ohromelemu »bistriškemu gospodu«.

V avgustu 1795 je Lovrenc s Kosom in Legatom spremljal Valentina Vodnika, grofa Hohenwarta in Ljubljčančana Pinhacka po Zajezerski dolini na Vršac, se z njimi povzpел v pečevje Malega Triglava, naslednji dan pa

z vso družbo prebil šest ur na vrhu Tosca. Lovrenc Arh se je kmalu zatem preselil na Kamnjc, kjer je 3. decembra 1797 umrl. Žena Meta ga je preživela za osem let.

Lovrenčev sin Anton se je 1806, dotlej bivajoč na Kamnjah, preselil nazaj v Češnjico, k »Stagnarju«. Njegov sin Janez, (rojen na Kamnjah 1805, umrl v Češnjici 1878) bi bil morda oni »Janez Arh z Bistrice«, ki ga kot svojega nosača omenja Rosthorn v opisu vzpona na Triglav 1828?

Lovrenc Arh — Zoisov »Arh« — v svojih številnih potomcih (v petem in šestem pokolenju) še živi.

Martin Petras, roj. 11. 11. 1739, in njegov brat Jurij, roj. 8. 4. 1750, sta bila drugo- in petorojenec Jakoba Petrasa, ki se je leta 1736 iz Češnjice (št. 62) priženil v Jereko št. 4 in vzel »domišarico« Jero Klemenc. Martin, ki je bil oženjen na domu, je umrl natanko na isti dan, ko je preminul fužinarski padar Lovrenc Willomitzer. Juriju — poročil se je 1779 — je izmed šestih otrok ostala edinole hči Helena. Z njeno moštivjo l. 1826 je priimek Petras v Jereki izginil; v Češnjici pa, kjer so se Petrasovi obdržali vse do 1914, je po njih ostalo hišno ime (na št. 74).

Jurij Petras — Zois ga omenja v pismih Vodniku 4. 8. in 5. 9. 1795 — je v Koncu Zajezerske doline pod Zelnarico odkril veliko skalnato ploščo s kremenastimi okameninami. Ploščo je v septembru istega leta Matevž Kos po Zoisovem nalogu razdrobil, Vodnik pa potem nekaj njenih kosov z izrazitejšimi petrefakti poslal Zoisu v Ljubljano.

Iz Zoisovih pisem Vodniku v letu 1795 se dá povzeti, kolikšno težaško delo so v tem letu opravili Matevž Kos in njegovi pomagači pri iskanju petrefaktov v Triglavskem pogorju (celo na Ledini pod samim vrhom) in pri naporni nošnji teh okamenin v dolino. Te so potem v zabojih bistriškega oskrbnika Kollerja romale v Zoisov prirodoslovni kabinet. Toplina, s katero je v teh pismih orisal Matevža Kosa in njegov značaj, kaže, da je bil preprosti Jerekar Zoisu posebno pri srcu. Zoisovo pero nam je v teh pismih približalo tudi Matevžev človeški lik.

Navajenega trdega dela v rudnih jamah Gorjuš, utrjenega s kdove kolikimi centi triglavske okamenine na plečih, so vprav skrajno naporni in hkrati življenje tvegani vzponi na Triglav Matevža ojeklenili do izredne vzdržljivosti.

Ko nam v pismu Valentinu Vodniku (4. oktobra 1795) omeni naglico, ki je bila lastna Matevžu: »Danes sem želel na Vaše zadnje pismo od 4. septembra obširno odgovoriti, vendar mi nagli (eifertige) Kos, ki je davi prišel z Brda, in hoče še nocoj spet dospeti tja, ne pusti časa...«, nam Zois hkrati pove, da je Matevž tega dne (bila je nedelja) prehodil nič manj kot 60 kilometrov, se pravi 10 do 12 ur hoda. Upoštevaajoč, da je prejšnji dan preromal pot od doma do Zoisove graščine na Brdu pri Kranju, in da jo je naslednji dan na povratku spet premeril, vidimo, da je bil triglavski Kos tudi v dolini »doma«. Približno 150 km dolgo pot iz Bohinja v Ljubljano pa nazaj je prehodil v treh dneh.

In ne samo tedaj.

Z enega teh potovanj je s knjigami vred prinesel Vodniku na Koprivnik Zoisovo žalostno novico: »Linharta ni več!« (Vodnikov spomenik, Zoisova pisma, str. 51., 1859).

Z Lovrencem Arhom je (4. 8. 1795) prinesel Zoisu tri Vodnikova pisma, in se z njim domenil, da bosta z Arhom očistila botanične koče na Velem polju in v Zajezerski dolini, jih preskrbela s svežim senom, ter popravila okna in vrata. Nazaj grede je Matevž nosil s seboj dragoceni dokument o zgodnji planinski zgodovini Triglava: Zoisov načrt in navodila za izvedbo velikega potovanja po Triglavskih gorah. Zreli sad tega je bil znameniti vzpon: pesnik Vodnik in Ljubljčan Pinhack sta se ob Matevževi varni roki z Legatom vred povzpela na vrh Malega Triglava; grof Hohenwart pa je v spremstvu Lovrenca Arha dosegel ravni hrbet nižjega Triglavskega Vogla. Ni še konca Matevževih potovanj in gorskih vzponov.

5. septembra je spet v Ljubljani. Zois dokončuje pismo: »Polnoč je prišla, zaradi utrujenih oči ne morem več dalje vzdržati. Kos hoče jutri zjutraj zgodaj odpotovati.« Naslednje jutro je v pismu, ki v Matevževih rokah roma na Koprivnik, napisana znamenita izpoved velikega prosvetljenca: »Gore, narava, prijateljstvo — so mogočne, velike stvari!«. In dalje: »Pogrešam samo še sledove okamenin Ledine ob Triglavu. Zaradi tega sem se z iskalcem Kosom dogovoril, da bo še letos, in sicer v bližnjih dneh, Ledino znova preiskal. Drugo leto ga mislim poslati na Velo polje in mu dodeliti štiri moze, da bodo od tam hodili na Vršac in Triglav, ter na izbranih mestih odkopavali petrefakte oziroma lomili sveže pole skalovja«.

Devet dni zatem, v torek, 15. septembra, je ob pomoči obeh Kosov Valentin Vodnik znova dosegel vrh Malega Triglava. Matevž je s 16-letnim sinom Antonom vodil pesnika čez »steno, ki jo poznajo le lovci.« Z Malega Triglava so preplezali ostro rez med obema vrhovoma in z nje zavili v južno ostenje Vélikega Triglava, kjer so pod previsnimi skladi pri nekem odlomu nabrali vzorce kamenin.

Mladi Anton je ob izkušeni očetovi roki, ob mojstrskih storitvah nad triglavskimi prepadi, rastle in dozoreval v vrh slovenskega gorskega vodništva.

Pičla tri leta kasneje so se Matevžu Kosu iztekle ure — prvemu izmed štirih triglavskih zmagovalcev. Utrujen po tolikih naporih je legel poleg svojih dedov, počivajočih na razglednih Ravnjah nad Srednjo vasjo. Na pozabljenem grobu ne leži kamen spominske plošče.

Niže doli, ob šumljajoči Ribnici, še stoji spominski kamen: zapis ostarelega srenjskega župnika Antona Šliberja: »12. junij 1798. Matevž Kos, Jereka št. 17, star 50 let.« (Pravilno

54 let. — Mrliška matrika za razdobje 1784—1812, stran 92. Srednja vas v Bohinju).

»Kosovo« domačijo s starodavnim mlinom vred je za umrlim očetom prevzel 19-letni sin Anton. Čez dve leti si je izbral življenjsko družico — 25-letno Špelo, hčer Valentina Ravnika z Raven nad Bistrico, h. št. 7. Starejša izmed njunih hčera, Marija, se je primožila v Podjelje, mlajša, Marjeta pa k »Zgornjemu Šokliču« v Jereki, št. 22. Pri njej je na stara leta stanoval kot »gostač« njen brat, Antonov sin Janez, in tam tudi umrl, star 74 let. Tretji Antonov sin, Jožef, je umrl v 19. letu starosti, drugorojenec, Martin, pa ni dočakal leto dni.

Jakob, najstarejši Antonov sin, rojen 11. julija 1801, je tretji triglavski vodnik, ki ga je dala »Kosova« hiša. Pred sto leti je zaključil sklenjeno vrsto treh triglavskih Kosov, ki so celih 85 let klesali svoja imena v stene Triglava (1777—1862).

Jakob se je tri leta po očetovi smrti poročil z »Odarjevo« Meto, hčerjo Primoža Zupanca izpod Studora, h. št. 14. Zanimivo je — sliši se skoraj neverjetno — da najstarejši izmed

Iz kronike župnije Srednja vas v Bohinju. Tu se opisuje nesreča dveh vojakov nad Nomenjem leta 1721

Die 26 Junii hoc anno duo milites de popina in discessu
vultu cunctis, et viam rectam errantes miserunt de alta rupe supra Nomen
quorum unus 29 ejusdem mensis fractus, alter autem ima gibis pariter congnatus
fuit in vallibus seu nimis ruptis, ob ingruentem celum hinc capiosam pluviam
arsena vix non usque totus oblitus, inuentus est. Et ambo simul, postquam
his duo profecto Veldens. Duo magistro vigiliarium. Dapturum, ac ceteris
militibus, ac capiosis vultu populi bohemici, per meum hinc. Vultu ab omni de
2 ejusdem mensis in Cameterio ad S. Virginem in bitnach sepulti sunt. Die 4
gibis contra modum S. Capitonem in Veldes expediuit S. Mathiam Ruals
cum duobus Chirurgis, Cruginburgens, et Rationem portenti, cum literis mandatis
vultu imperatoris, postea vultu, magnatibus, ut defunctos, iam sepulta cadavera
emigrent, ac per Chirurgos vigiliarent; quos literas duo nupit eadem hinc
die suis regibus mihi in domo parochiali hinc ponere vultu cum addito, ut
eadem hora ad Commissarios in bitnach emendosum prefatorum cadaverum
causa me conferrem. Ego regibus illis nupit hinc, quod si de tempore iappro
pinguat ceterum non, ubi nihil fieri potest, nec simile quid conuenit. Sed, ut
Commissarii Cora, seu altera die ad me venire velint, hinc collocauerunt in vicem.
Ruptis ergo illi duo ito nupit renunciant mea commissariis, qui sta gibis, iam
sequenti die mane hora 3 ad me venire, et ante. annon annuere velint, ut
militum cadavera iam sepulta iterum emigrent, Cruginburgens. in ponti hinc
a me fuisse perituerunt. Ego contra regibus illis modeste, quod ad hos literas
a. l. ac c. l. et multos alios hinc, aut qua commissariis in nomine

njunih petih otrok, Jernej, ki je ostal na domu, pri »Kosu«, nikoli ni bil na Triglavu. 89-letni Jakob, tretji izmed štirih Jernejevih otrok, je umrl lani. Čeprav očeta Jerneja, kot kaže, gore niso kaj prida mikale, so mladega Jakoba že zgodaj zvabile k sebi.

Ko je pomagal majariti (= planšariti) na Velem polju, je že kot 13-leten deček (leta 1886) prvič splezal na Triglav, kar v coklicah. Kislo vreme se je med njegovim vzponom poslabšalo. V nižjih legah, na Velem polju, je lilo — kot so mu kasneje pravili. Zgoraj, nad vzburkanim meglenim morjem, v katerem so se prekopicemale temne oblačne gmote, pa je kipel v čisto modrino neba rog Vélikega Triglava in se sončil s fantičem vred.

Jakobu je v 18 letih skupnega življenja dala žena Franca (rojena Arh v Češnjici, št. 56) enega samega dekliča, sinov pa kar — deset. Stirje so pomrli že v otroških letih.

Pet Jakobovih sinov se je borilo v vrstah NOB. Dva sta padla. Enega — nosil je očetovo ime — so domobranci zaklali (na Črnem kalu nad Farjim potokom pod Blegašem).

V grebenih Kočne

Franc Ekar

Izrazite oblike zasneženih Grintavcev moramo videti že iz bele Ljubljane. V zapadnem delu pozna večji del alpinistov le smer, ki spada k celotnemu prečanju Kamniških Alp. V tej verigi pa se nahaja mnogo lepih in skritih smeri, ki morejo v zimi zadovoljiti še tako izbirčnega alpinista.

JUŽNI GREBEN KOČNE

Končno je prispel urni kazalec do štirinajste ure in zaključil sobotni delavnik. Kar pohiteti bo treba, da pridem še danes do bivaka v Kočni. S sabo vzamem še Tatjano, da ji s tem izpolnim željo spoznati zaledenele gore. Vožnja po lepi cesti do Zg. Kokre kaj hitro mine. Motor pustiva pri Povšnarju. V pol ure prideva do velike kmetije Suhadolnik.

Nadaljujeva po stezi, ki drži do Cojzove kočice na Kokrskem sedlu. Ker je še dosti svetlo, se še dobro vidi trikotna pečina sredi Kočne, za katero se skriva bivač. Na videz niti ni tako daleč, v resnici je dobre tri ure hoda. Pri macesnih zavijeva z gazi v celec. Udira se, ker je kloža še premalo zmrznjena. Na jasi iznad hoste je boljše. V prvih skokih nalletiva na požled. Ko prideva čez skoke, do podnožja južne stene, je popolna tema. Zavijeva pod njo, čez dve grapi na strma snežna pobočja, kjer sneg komaj še visi. Vendar je toliko zmrznjeno, da se plazov ni za bati. Smer bolj slutim, kot pa odkrivam z očmi. Same zvezde dajejo prešibko svetlobo, mesec pa je zatajil.

Tatjana misli, da sva zašla. Izza strehe Grintovca se končno le prikaže mesec. Ob tem zagledava, tik pred sabo, obrise grebena in skale, ki zakriva bivač. Še par metrov in odpro se vrata v majhno vežico, kuhinjo in kotiček, kjer je miza in pograd.

Kristalno jutro, brez oblaka. Ne mudi se nama nikamor. Imava časa, da opazujeva čudoviti razgled. Na strehi Grintovca so se javile pike — prvi zgodnji obiskovalci. Pred bivačkom se naveževa. Otvezem si še dereze, ker je dosti trdo in ledeno.

Z lahkoto greva po trdem grebenu, z vrvjo v zankah. Nobenih težav, a že prvi raztežaji so dosti pisani. Pod nama je bivač, malo dlje Kokrsko sedlo, na zapadnem obzorju se blestijo Julijci z mogočnim Triglavom.

Ob takem razgledovanju prideva do Vrate. Tu je meja med Jezersko in Kokrsko Kočno. Skozi ta vratca uhaja jezerski sever. Vse naokoli je v ledenih svečah in rožah. Tu je prvi ledeni raztečaj po grebenu proti Jezerski Kočni. S pomočjo »grivelk« in cepina ga premagam. Tatjana gleda malo bolj postrani, a mi zaupa. Doseževa rezino grebena; zelo razčlenjeni greben ima vse polno škrbin, po katerih moraš gor in dol. Greben postaja vedno ožji in ostrejši, zračnejši. Na severni strani dolina Jezersko, na drugi Kalška gora, Krva-vec...

Vrh Kočne. Rdečkast krušljiv stolp, skoraj ves zasnežen. Le ena stran ga izdaja, da dostop ni dosti trden. Greben se še bolj zoži. Edini in zanesljivi način je jahanje. Težja mesta tako varno preideva. Vzpneva se še na vrh, na cilj najine ture, z vrha pa po žlebu v Dolce, do bivaka, z bivaka pa po isti smeri nazaj proti lepi Kokri.

SEVERNO ZAPADNI GREBEN

V hiši na Zgornji Povšni se nas je zbrala kar lepa družčina. Imeli smo različne cilje, končno pa smo se odločili za zapadni greben ali »Ta kratki«, tako se imenuje, čeprav je zelo dolg. Samo perspektiva ga naredi zelo kratkega.

S svetilkami na čelu prodiramo skozi goste grmičevje. Utruja nas mehki sneg, ki se ponekod udara do pasu. V jutranjem svitu smo že precej visoko, še vedno v gozdu. Sneg je tako sipek, da moramo hoditi po kolenih, pa ne popustimo, gremo le še s trmo. Pri prvem dotiku z izrazitim grebenom nas je France zapustil, in se spustil nazaj v Povšno. Jože, Vinko in jaz smo razvezali vrvi.

Sonce močno pripeka. Jože išče prehode, ker mu je smer že znana. V južnem pobočju kar mrgoli gamsov. Streljamo jih s kamero. Tehničnih težav ni, terja pa velike napore.

Po šesturnem sopihanju stojimo na vrhu Kokrske Kočne. Z vrha se spustimo po vzhodnem grebenu. Kakega umikanja tu ni. Je vse preveč ozko in zračno. Toda naveza v troje se v takih situacijah dobro obnese. V snežnih streh sestopimo v Vratca. Pred sabo imamo samo še sestopanje. Že od daleč vidimo široke razpoke, ki čakajo toplejšega sonca ali manjših obremenitev, da cela stran zgrmi navzdol. Imamo tesnobne občutke.

Iz tega smo se srečno izmazali. Pri bivaku je zabrnul kuhalnik, ki je neusmiljeno topil sneg.

ZAPADNI GREBEN

Planina — to je izhodiščna točka. Na jasi stoji majhna lesena pastirska koliba, ki se ji je pridružila še kočja gornika Jenča. Od tod je najboljši pogled na zapadno steno Kočne. Vsi pogledi so plastični. Tudi greben se vidi v celoti. Na zapadu straži visoki Storžič. S težkima nahrbtnikoma odrinca v smeri grebena. Začetek je že tik nad gozdno mejo. Iščeva lažje prehodnih predelov. Sonce še ni dosti ojužilo snega. Gaziti morava globok pršič.

V takem doseževa vetrovni hrbet grebena, kjer se raznaša suhi sneg. Z vrha se steguje tudi megla. Na skromnem stojišču se naveževa. V primeru padca bi skočila vsak na eno stran grebena. Cepin zabijem do okla ter se pripravim za varovanje. Srečo se spoprijema s prvimi metri težjega raztežaja na ledenem grebenu. Ko prične s sekanjem stopinj,

vidim samo snežni pramen, ki ga veter brž odpihne. Prava divjina. Oba sva že podobna snežnemu možu, vsa sva bela od megle, ki se obeša na naju kot ivje, in od samega snega. Iz ozkega sedelca premagujeva strmo pobočje. Na vrhu se umakneva v severno stran in pod strehami grebena do velikega bolvana, ki je ves v ledenem slapu. Težko ga premagava. Zatem se greben položi. Tudi hrbet grebena je lepo zalit, sem pa tja štrli kaka skala. V skalni razpoki najdeva steklenico. V njej so podpisi navez. V steklenem možicu so imena znancev Jeranka, Jamnika, Žvoklja...

Megla se je nekoliko dvignila. Prikazeta se kristalna vrhova Kočne, zaliti žlebovi, grape severnih pobočij. S počasnimi koraki nadaljujemo proti vrhu Kokrske Kočne. Iz vrha nadaljujemo smer po grebenu mimo Vratc in naprej na vrh Jezerske Kočne.

PRVENSTVENA V ZAPADNI STENI KOČNE

Po nekaj izletih in zimskih vzponih me je prijatelj pričel nagovarjati za nekaj novega, strmega, ledenega. Kot začetnik sem bil takoj navdušen, saj je bila to prva priložnost za prvenstveno smer.

Priprave so bile v polnem teku. Potrebovala sva vse vrste klinov: daljše, tanke, kratke, celo za vrtanje sva se pripravila. Ni minil teden, ko je bilo vse nared. Tehnično in fizično sva bila pripravljena.

Stena je tik nad nama. Mogla bi jo skoraj podpreti. Vrhnji del ji barva škardatni sončni zahod. Zares čudovito! Dosti življenja je videti v steni: Plazovi grmijo z vseh strani. Preko mostička v smrekovo hosto, po strmem kolovozu do senikov na livadi, med bukovino po grapah gre pot, više gori že pod snegom. Po dveurnem iskanju prehodov prideva do pod stene. Opozarja naju čas, naj pohitiva. Iz nahrbtnikov potegneva vrvi in ostalo opremo. Prvi raztežaji minevajo dosti hitro. Premagati morava tudi nekaj težjih mest, kjer ostane kak klin za spomin. Derez niti ni treba navezovati, saj se udara do kolen. Sredi stene naletiva na ravnico. Na njej je polno gamsov, ki se naju niti ne boje preveč. Ravnica je popolnoma varna pred plazovi in padajočim kamenjem. Izkoristiva jo še midva za kratek počitek. Nekaj raztežajev nad nama pa opaziva mesto, kjer bi se moglo bivakirati. Pod večer zmagava prvo tretjino smeri in se pripraviva za bivakiranje.

S Polhovgrajske grmade – pogled proti jugozahodu

Foto Albert Sušnik

Tema naju sili, da v hitrici zabijeva kline, na katere naveževa opremo in sebe, da bi v sanjah ne zdrknila z ozke poličke.

Priveževa se pa na pomožno vrv in dobro večerjava. Sneg in kamenje, ki pada mimo naju, ne moti. Romantično počutje na zračni polički.

Kmalu trdno zaspiva, pokrita čez glavo.

Prebudiva se okoli pete, nekaj minut še pole-nariva, nato se odgrneva. Za vrat se nama vsuje mrzli, novozapadli sneg. Sprva se ša-liva, zadeva pa le ni tako enostavna. Treba se je odločiti za varianto, ki naju bi pripel-jala čim hitreje in varneje iz stene. Ne pre-ostane nič drugega, odločiva se za sestop po isti smeri, koder sva prišla od sem.

Vrvi, kar jih imava, zveževa skupaj. Sledov od prejšnjega dne ni več, megla je že tako gosta, da vidiš komaj meter pred seboj. Sneži še kar naprej. Fifi se spušča, robanti, ker ni-kamor ne teče, vrvi se vozlaajo, pa tudi mokro je že vse. Najbolj neprijetno je pa to, ker pod sabo nič ne vidiš. Pridrskim za njim. Stojišče

v snegu, v hudi strmini. Imam občutek, da se vse premika in da naju bo v kratkem od-neslo. Vetrovke in vso obleko je že premočilo. Nadaljujeva brez varovanja, z vrvjo v rokah. Spet nove zapreke. Tokrat vrževa vrv okoli skale. Spuščanja se že kar bojim. Občutka v rokah ni več, vse je otrpnilo. Iz nahrbtnika po malem curlja. Nad sabo zaslišiva grmenje plazov, veliko je novega snega, povrhu pa še odjuga. »Bo šlo?« sprašujem. »Mora iti!« Za-čutim zopet trdna tla. Naslonim se na steno. Zamislim se, zakaj je vse to sploh potrebno. Z zaprtimi očmi zagledam kristalne vrhove, sonce, ves ta divji, samotni svet in začutim še večjo ljubezen do gora. V trenutku naj-težje borbe z goro šele spoznaš, zakaj hodiš v gore, kaj te privlači v njih.

Sva sredi težjih mest. Vrsti se spust za spo-stom. Končno dobiva solidno stojišče pri sa-motarju macesnu. Najprej naveževa vrvi, do-dava še pomožno vrv, kar znaša šestdeset metrov. Končno sva na varnem. Vrv pa noče zdrseti okoli macesna. Z vso silo, kolikor je še imava, vlečeva, vlečeva, pa ne gre. Tako se

je zavozlalo, da je treba splezati do polovice vrvi.

Nad nama je še vse v megli. Sneži še kar naprej.

Ne sprašujeva se, zakaj sva šla, čeprav sva vedela, da vreme ne kaže najbolje. Kljub vsemu sva bila presrečna.

P. S. Poizkus prvenstvene smeri v zapadni steni Kočne.

Plezala Vinko Pretnar in Franci Ekar.

Druga plat kolajne

(Razmišljanje ob 70-letnici PV)

Vilko Mazi

Večkrat slišimo in beremo, da predstavljajo naša planinska društva najbolj množično telesnovzgojno organizacijo. Da to ni plehka fraza, temveč živo dejstvo, potrjujejo statistični izkazi ob koncu vsakega letnika Planinskega Vestnika. Zadnji tak izkaz (za leto 1963) navaja 58 766 članov, to je za 1354 več kakor v prejšnjem letu. Verjetno smo medtem dosegli ali celo presegli *šestdeseti* tisočak!

Peščica rodoljubnih piparjev, ki jo je v lepi julijski nedelji 1882 prešinil vrh Stola trden in plamenč sklep: »*Vzdramimo se!*«, ob vsem svojem navdušenju niti sanjati ne bi upala, da se bo njena zamisel — ustanovitev Slovenskega planinskega društva — razrasla kdaj v falango, ki bi se komaj zvrstila od Mojstrane skozi Vrata ali skozi Kot do vrha Triglava. Zdaj bi jo že skozi Krmo stežka razporedili. Zamislimo si, da jo gledamo ponoči iz letala v svitu tisočernih plamenic... Kakšen čudovit prizor!

Šestdeset tisoč organiziranih planincev, kako ponosna številka v poldrugmilijonskem narodu! — Vendar se ne dajmo kar tako ohamiti od nje, kajti količina ne pomeni tudi kakovosti, je le njena posoda in nič več. Oglejmo si zato še to plat kolajne:

V omenjenih statističnih izkazih najdemo tudi pregled naročnikov Planinskega Vestnika,

našega edinega organizacijskega glasila. Kaj pa nam povedo te številke?

Leta 1962 je bilo po družtvih 4974, naslednje leto pa 4725 naročnikov, torej občuten padec. Bolj ko to nas iznenadi, da je *komaj vsak dvanajesti* član naročnik. Ob tej ugotovitvi hudo zbledi ponos na tisto »mogočno falango«, ki kaže tako malo zanimanja za svojo duhovno razgledanost in s tem po kakovosti tako daleč zaostaja za količino; *utone* v njej!

Tu je z našo planinsko organizacijo nekaj narobe. Pa ne morda šele od včeraj. Star, podedovan grch je, ki se vleče že od konca prve svetovne vojne.

S tem grehom je sploh nekaj svojega. Neradi se ga dotikamo, kakor boleče ranc. Pa saj to tudi je! In če se ga že kdaj dotaknemo, storimo to zelo narahlo, kar moč obzirno, tako pač, kakor pri rani, »ki ni dobiti ji nikjer zdravila«... Nikoli nismo in najbrž nikoli ne bomo zvedeli za očeta tega greha. Morda je zapisan v kakem arhivu, toda nihče še ni stikal za njim in nemara tudi ne bo, v geslu stare morale: greh se pove, grešnika se ne sme!

Ostanimo torej pri grehu samem in se skušajmo tokrat nekoliko pogumneje spoprijeti z njim. Zdi se mi, da smo ob častitljivem jubileju našega mentorja to skoraj dolžni storiti! Reči bi moral: spet enkrat storiti, kajti en tak poskus je že bil in celo prav uspešen, kakor bom to še pokazal.

Ko je po šestletnem prenehanju (1915 do 1921) začel Planinski Vestnik spet redno izhajati, je izginila z njegove glave prvotna, deset let se ponavljajoča označba, da »društveni člani prejema list *zastonj*«. (Plačan je bil s člana-rino, ki je znašala takrat 3 goldinarje ali 6 avstrijskih kron.) V »Listnici upravnništva« obnovljenega Vestnika beremo: »*Prvo številko pošiljamo članom SPD. Celoletna naročnina znaša 70 K. Kdor noče postati naročnik, prosimo, da nam list takoj vrne!*« Med »Društvenimi vestmi« vzemo, da je zbor delegatov že 16. nov. 1919 »*odobril, da bodo dobivali Vestnik le tisti, ki bodo plačevali določeno naročnino.*« V naslednji številki stoji poročilo občnega zbora Osrednjega društva za leto 1920, da »*naj se določi za leto 1921 članarina na 24 K in razen tega vpisnina za nove člane na 6 K.*« Predlog je bil sprejet z večino glasov. Članarina ni bila več vezana z naročnino na list.

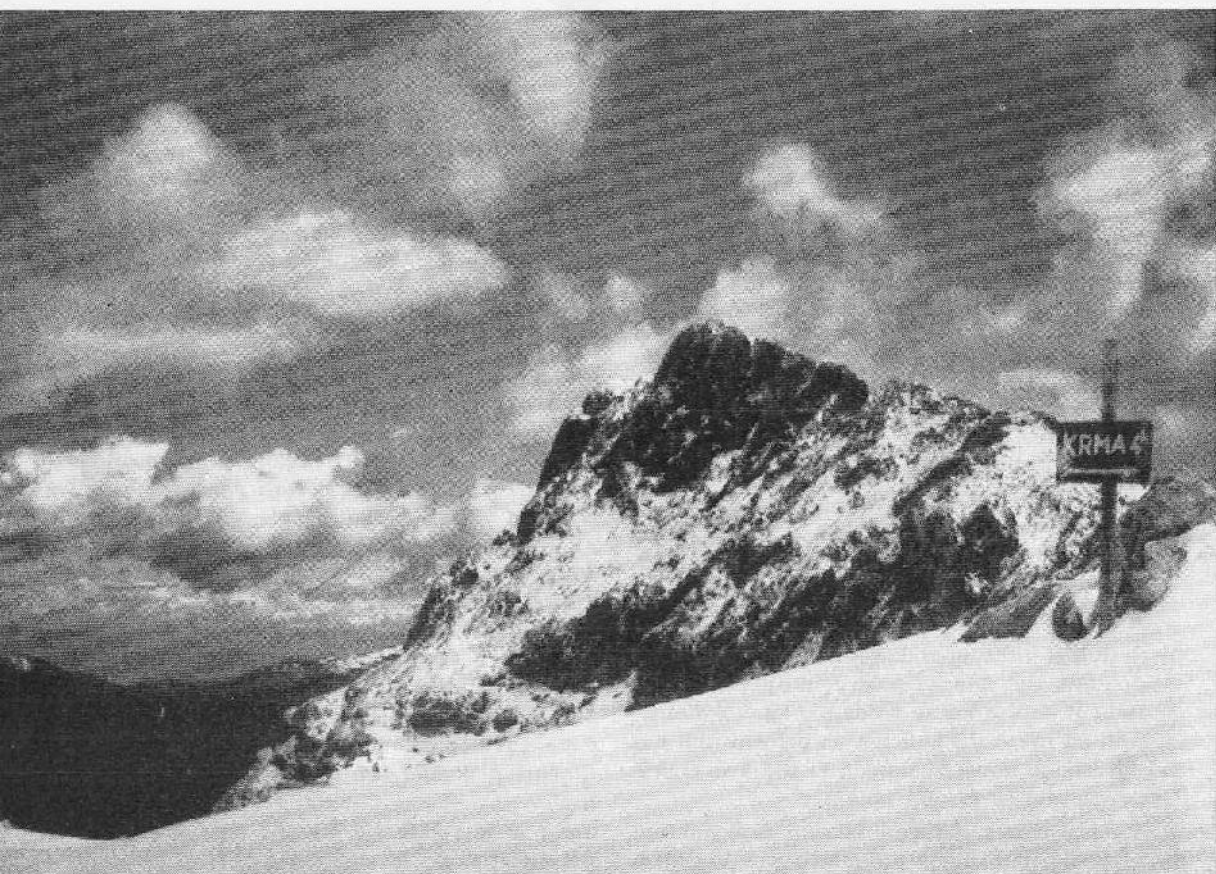
Tako se je rodilo zlo, ki nas tepe že skoraj pol stoletja, pa je zmerom manj upanja, da

bi se ga kdaj otesli. In če to ni mogoče, kako bi ga vsaj zadržali, da bi se še ne širilo? — Precej obetajoč poskus je tvegala pred trinajstimi leti idealen mož, kakršnega zlepa ne bo več med nami, dr. Anton Urbanc, načelnik Planinske založbe in široko razgledan intelektualec. (Prav letos, 13. junija bi mu bilo sedemdeset let, da nam ga ni 15. aprila 1956 ugrabila nenadna smrt.) V Plan. Vestniku 1952 je objavil spodbuden članek »Planinski Vestnik naša resnično velika skrb za leto 1953«. Z nazornimi številkami je prikazal porazno stanje naročnikov organizacijskega glasila po društvih in k temu pripomnil: »Izven diskusije je, da Planinskega Vestnika pod nobenim pogojem ne smemo in tudi ne moremo ustaviti. Preveč bi trpel ugled našega planinstva, ohromel bi! Tujina nas ceni v veliki meri po našem strokovnem glasilu. Še bolj pa rabi naš planinec primerne planinskega berila, da se njegovo obzorje širi in poglobi.

V tradiciji iz leta 1895 je treba nadaljevati! Vsaj 20 % naročnikov mora doseči v prihodnjem letu 1953 vsako planinsko društvo, da bo redno izhajanje Vestnika v skrajnem primeru zagotovljeno!«

Ta plameneči poziv je dobro užgal. Iz članka L. R. »Ali je uspela akcija za dvig naročnikov Planinskega Vestnika?« (PV 1953/561) posnemamo, da je število naročnikov začelo vidno naraščati in se v enem letu krepko podvojilo (od 2349 na 4848). Najlepše se je odrezalo PD Tolmin, ki je imelo prej med 250 člani le 23 naročnikov, pa jih je pridobilo zdaj še 103, torej 41 %! Čestno je izpolnilo svojo obvezo še 25 drugih društev, 36 pokazalo vsaj dobro voljo, 15 pa na žalost nobene... »Prepričani smo«, dostavlja L. R. svojemu komentarju, »da je to le trenutno stanje in da bodo prizadeta društva poskrbela, da zamujeno pravočasno popravijo in tako zavzamejo v letni statistiki častno mesto. Če bi vsa društva po-

S triglavske zimskih poti, ki jih bodo zdaj oživele trume triglavske poletnih gostov Foto. J. Zupan

	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
članstvo vseh PD naročnikov	36 746	35 326	34 016	34 640	37 629	39 034	43 912	49 608	51 661	56 013	57 412	58 766
PV PD Tolmin	2 349	4 849	5 145	5 290	5 305	5 237	5 258	4 979	4 971	5 004	4 974	4 725
članov naročnikov	250	250	196	170	239	235	346	470	504	572	481	496
PV	23	126	102	54	52	48	49	46	37	41	62	57

kazala tako vnemo in zavednost kot PD Tolmin, bi naklada Plan. Vestnika narasla v tako višino, da bi vzporedno z njo odpadli tudi vsi finančni problemi, ki so logična posledica prenizke naklade.»

Od tega časa je okrog naročnikov naše revije spet vse tiho. Mar naj to pomeni, da blagoslov dr. Urbančeve akcije še raste ali pa vsaj ni uplahnil? So prizadeta društva upravičila pričakovanj, ki ga je L. R. stavil vanje? In kako je s tistimi, ki so bila deležna zasluženega priznanja.

Letna statistika nam še zmerom redno prikazuje primerjavo stanja s prejšnjim letom. Poučnejši bi bil pregled za več let, najboljši pa za vso dobo od leta 1952 dalje. Le tako bi lahko točno vedeli, pri čem smo. Tesen prostor mi tega ne dovoljuje. Zato naj se omejim le na sumarični pregled vsega članstva, posebej pa še na PD Tolmin kot najvzornejši primer opisane akcije.

Te številke so že same dovolj zgovorne, da iz njih spoznamo, kako malo povoda imamo za kakršnokoli utapljanje v samovšečnost. Plamen, ki ga je zanetil dr. Urbanč, je nekaj let še vscelo plapolal, nato pa začel pojemati, zlasti opazno v zadnjem letu. V primeri s stalnim naraščanjem članstva je upadanje naročnikov Plan. Vestnika še bolj zaskrbljujoče. Kaj neprijetno občutimo to pri PD Tolmin, ki je že po dveh letih izgubilo več ko polovico naročnikov in s tem prvenstvo, ki je bilo vredno vse pohvale. Njegova slika, kakor jo prikazuje gornja razpredelnica, je le stvarna ugotovitev, ki izključuje vsako objektivno sodbo, dokler ne poznamo številke še pri ostalih društvih. Morda bo pa le treba tudi te objaviti? — Ostanimo zaenkrat le pri splošnem stanju in napravimo iz tega potrebne zaključke:

Danes nemara tudi skrbni dr. Urbanč ne bi več terjal nadaljevanja s tradicijo iz leta 1895, se pravi obvezne naročbe na organizacijsko glasilo. S tako zahtevo bi nedvomno povzročili hud, da že ne rečem katastrofalen padec

članstva, česar si gotovo nihče ne želi. Vsi vemo, kako važna postavka je članarina v proračunih naših društev! Pri današnjem številu članstva tudi ni nobene potrebe po takem »administrativnem ukrepu«. Naša skrb naj bo v tem, da zagotovimo nemoteno izhajanje Plan. Vestnika vsaj v sedanjem obsegu, po možnosti pa ga še povečamo in tehnično izboljšamo (kvalitetnejši papir, barvaste priloge in še kaj drugega). Vsebinsko mu skoraj nimamo kaj prirekat, saj najde v njem vsak nekaj hvaležnega čtiva po svojem okusu in zanimanju, če že ne dovolj, kar pa v danih pogojih ni mogoče niti ob najboljši volji uredništva in uprave.

Mislim, da nisem v zmoti, če pravim, da bi 50 % naročnikov med 60 000 člani zlahka krilo vse navedene potrebe. Ta odstotek naj bi bil potemtakem realni maksimum našega pričakovanja. Daleč je še do tega vrha, pa to naj nas ne moti. Z dobro voljo in rastočo planinsko zavednostjo se mu bomo prej ali slej približali!

Za zdaj bodi naša naloga, da čimprej dosežemo minimum, kakor ga je postavil že dr. Urbanč, to je 20 % naročnikov. Seveda tudi tega ne bo moč kar tako stresti iz rokava. Dosti truda bo stalo, toda hvaležnega truda, ki ga bodo vztrajni propagandisti planinskih društev radi tvegali, če bodo deležni zadostne moralne podpore srčike naše planinske organizacije, Planinske zveze Slovenije.

Častiti jubilej Planinskega Vestnika bomo najdostojneje proslavili, če to priložnost porabimo za čim intenzivnejšo propagando pridobivanja novih naročnikov. Morda bi ne bilo nápak, če bi v ta namen razpisali primerno meddruštveno tekmovanje. So še druge možnosti za tako propagando, le poiskati jih je treba! Iz nič ni nič in brez muje se še čevelj ne obuje. Napredek je le v gibanju, v nenehnem gibanju!

Naj velja tudi za nas parola podjetnih piparjev:

Vzdramimo se!

LASTNEGA VODNIKA sem hotela imeti, zato sem poročila Vauchera, je odkritosrčno zapisala Yvette v opisu svojega vzpona v severni steni Matterhorna. S Kronigom je nista rada vzela s seboj, pa je preprosil. Ker sta oba moža plezala za Evrovizijo, je bila ženska v navezi celo dobrodošla. Daisy Voog, prva ženska v Eigerju, je bila tudi v bližini, a tu se ji želja ne bo izpolnila: Yvette je že na startu, takorekoč v uradni jubilejni navezi. Končno — tudi Yvette ima ime: Za seboj ima 106 skokov, najvišjega iz višine 3000 m. Leta 1963 je morala obrniti v Eigerju zaradi vremena, zato pa je v dveh letih požela druge najslavnejše smeri, ki jih naši najboljši še nimajo za seboj (francosko smer v Zapadni Cini, Maestrijevo v jugozapadni steni Rotwanda, severno steno Argentiére in tretjo žensko ponovitev v Pointe Walkerju).

Pravi, da je ni bilo strah Matterhorna, čutila je le neskončno napetost, še večjo kot pri padalskem športu; brez nje bi plezanje ne bilo prav nič imenitno... Tudi tovarišstvo v navezi je lepo, rada ima to. Prijateljstvo v gorah je nekaj sijajnega. Po tveganem prečnem ozebniku sta se z Michelom objela. Brez njega bi bila stena zanj premrzla, sovražna. Tako pa je bilo vse divje in lepo, razburljivo, avantura... Seveda je prišlo do krize, ker stene ni bilo konec: Imela je dovolj garanja, nevarnosti, višine in neznanske globine, rada bi spet stopila v pravo življenje. Bivak, ki ga niso imeli v načrtu, jih je zadel na neugodnem mestu, v globino je odšumela dvojna vreča za bivak, v nahrbtniku je bilo le nekaj čokolade in čaj. Ponoči je mislila na Tonija in Franza Schmidta, na življenje, ki bo po tej turi še lepše. Na vrhu se je zjo-kala, kakor majhna, »srečna deklica, ki so ji vrgli k nogam vse lepote sveta«, jokala je in bila srečna, neskončno srečna. Ni vedela, da je življenje lahko tako lepo...

PETIT DRU je stopil v ospredje svetovnega alpinizma leta 1952, ko je Guido Magnone s tovariši preplezal tisto slovito smer, ki smo jo tedaj pred 13 leti, imenovali »preobrat v alpinizmu«. Minula so tri leta in že je v isti steni Bonatti v šestih dneh preplezal jugozapadni steber Petit Druja, drzno direktno smer, ves čas v silnem razu stebra. Med Magnonom in Bonattijevo smerjo pa je tisti del Druja, ki je najbolj strm, prevesen, poln streh, »narobe obrnjene stopnice«. Tu vmes sta Amerikanca John Harlin in R. Robbins od 17. do 22. avgusta 1965 potegnili smer, ki ji je težko najti enako. Robbins je že leta 1962 s Hemmingom splezal direktno varianto na Magnonovo smer, tako da ima Petit Dru pet smeri, ki so v spodnjem delu zelo vsaksebi, vse pa se razidejo na vršnem špičku, le Magnonova se že preje

združi s smerjo Allain-Leininger iz leta 1935 v severni steni. Od leve proti desni so torej naslednje smeri: Allainova, Robbinsova direktna varianta na Magnonovo, Magnonova, ameriška direktna in nazadnje Bonattijeve steber. Direktno so skušali narediti med drugim René Desmaison, Pierre Mazeaud, Sorgato in še nekateri tem enaki. Pripadla pa je Amerikancem, ki so iz El Capitana vajeni še hujših stvari.

John Harlin poroča o treningu, ki je trajal mesece, o skrbnih pripravah. Vsega so imeli dovolj, od krom-molibdenskih specialčkov do oddajnika, pri katerem je v Montenversu bdela Robbinsova žena. Največje strehe so razmeroma lahko premagali z izvrstnim materialom, ves čas v zankah, stremenih, stoječ in viseč onstran vertikalne. Za prvi bivak so našli toliko prostora, da so lahko vsaj stali na trdnem. Naslednji dan se je vrstila streha za streho, blok za blokom.

To ni bilo več plezanje, en sam maneuver z majhnimi specialnimi klini, tako majhnimi, da bi si nanje komaj upali obesiti zimski plašč, ves čas v strahu, da streha — blok zgripi v prepad. To se sicer ni zgodilo, pač pa je za ped debel kamen prisikal z višine in usekal Harlina v golen. Udarci je bil hud, šok še hujši, vendar se je sešlo brez alarma. Pred drugim bivakom je plezal Robbins svoj najtežji raztežaj, same krušljive, sumljive strehe. Čim je zabil nov klin, je prejšnji sam izpadel. Tretji dan je ves požrla streha, ki je horizontalno molela iz stene svojih 15 m. Harlin pravi, da še ni videl v stvarstvu take nesmiselnosti, kot je bil ta strop nad njim. Imela pa je drobno razpoko in na to se je zanesel Robbins. V tretji noči so bolečine v Harlinovi nogi odjenjale. Četrty dan ni bil nič lažji. Zdaj sta že komaj čakala, da stopita Druju na teme. Ob štirih popoldne sta ga dosegla, pri sestopu pa sta morala še enkrat bivakirati. Zbudila sta se zametena v novem poletnem snegu. John Harlin je bil star 30 let, doma iz Francisce, študent umetnostne zgodovine, nogometaš, modni risar pri Dioru, lovski pilot in lovec na veliko divjačino. Leta 1962 je v štirih dneh s Kirchom iz Münchena preplezal Eiger, leta 1963 levi steber Frêne, ima prvenstveno v južni steni Aiguille du Fou in zapadni steni Aiguille du Blattière. Od leta 1963 je bil športni učitelj v »American School« v Leysin v Švici, ustanovil pa je tudi lastno šolo »of modern Mountaineering«, da bi učil novo tehniko. Bil! Medtem ga je pokosila smrt v Eigerju, o čemer bomo še poročali.

135 PLAZOV je pozimi 1964/65 sestrelila varnostna služba v območju Parsenna. Obstreljevanje plazov je bilo potrebno 433-krat, 298 projekttilov je bilo brez uspeha.

Parsenska varnostna služba je od leta 1935 na kanadskih saneh prepeljala v dolino preko 10 000 poškodovanih smučarjev. Danes jo postavljajo za zgled vsem področjem, ki s svojim vertikalnim prometom vabijo množice smučarjev na svoje smuške proge. V Parsenu delajo pri tej službi poleg šefa Josta, njegovega pomočnika in tajnice še šef prog in 20 čuvajev prog, ki so obenem reševalci.

IZSELJEVANJE HRIBOVSKEGA PREBIVALSTVA v Švici je spravilo več občin v stisko. V kantonu Graubünden je od 221 občin v enem samem desetletju izgubilo znatno število prebivalcev 137 občin ali 62 %, pri 24 občinah je upadlo prebivalstvo za 20 % in več. Podobno je v drugih hribovskih občinah. V Švici pravijo, da to ni v korist državi. Država se mora zato stanovitno ukvarjati s tem vprašanjem. Koncentracija prebivalstva v dolinah in mestih je že postal švicarski državni problem. Švicarski mesečnik za alpsko gospodarstvo pa pripominja, da to ni samo stvar »države«, temveč mora zanimati slehernega državljanca.

HRIBOVSKO PREBIVALSTVO v Franciji, posebej v Alpah, predstavlja aktualen predmet za znanost in gospodarstvo. Jeseni leta 1965 so v Savoiji priredili tretje mednarodno zborovanje pod geslom »Alpsko gospodarstvo in turizem«. Francozi nič ne skrivajo problematike, ampak pravijo naravnost bobu bob, popu pop. Takole pišejo: »Mi urejamo gore in Alpe samo, če se to splača. Hribovski kmetje za nas niso interesantni, naj bodo, kjer so pač. Država jim nič ne daje, pa tudi nič ne terja od njih.« (Švicarjem tako stališče ne gre v glavo.) V Franciji hribovski kmet ne dobi od države nobene podpore, pomoč pričakuje kvečjemu lahko od občine, pa še od te le tedaj, če ga občina rabi, to je, če so hribovski kmetje potrebni zaradi turizma. Pri tem ne gre toliko za ohranitev kmeta kot za pospeševanje ali ohranitev turizma. V Franciji je tako stališče morda pravilno, saj ima le malo goratega sveta, ravnina pa še ni izrabljena, kakor bi bila lahko. Francija ni odvisna od hribovskega kmeta, z dolinskimi pa ima že tako dovolj težav. Seveda pa turizem prodira v gorati predel, s tem pa se poviša dohodek iz predelov, ki bi sicer zelo malo donášali. Zato je francoski kmet v drugačnem, boljšem položaju. Turizem ga išče skoraj povsod, kjer pa ga ne, mu kaže pot v dolino. V Švici pa je ravno narobe. Tam pravijo, da je hribovsko gospodarstvo zanje življenjskega pomena in tudi vprašanje obrambe. General Guisan je ustvaril pojem »reduit«, vojaški reduit pa ne bi nič koristil, če ne bi bil istočasno tudi preskrbovalno področje za armado in ljudstvo.

Švicarji menijo, da je odseljevanje kmetov treba zavreči, ker bi sicer gospodarstvo celih predelov prišlo v zagato. Tudi velike kmetije bodo morale propasti, če ne bo ljudi, ki bi hoteli delati na njih. Alpsko gospodarstvo, ki nima kmetov, pa podleže turizmu, socialno kočljivemu pojavu v takih razmerah. Seveda so tudi v Švici ljudje, ki vidijo sanacijo alpskega gospodarstva v pospeševanju turistične industrije in v gradnji počitniških domov in letovišč, vikendov, chaletov itd. Vendar prevladujejo tisti, ki pravijo, da je turizem dvorezen nož in da je treba ohraniti hribovsko prebivalstvo, če hočemo ohraniti zdrave temelje alpskega gospodarstva. Težko je temu oporekati.

AMERIKANSKI PLEZALSKI REKVIZITI bodo verjetno preplavili Evropo. Izdelujeta jih firmi CMI in Denver v Coloradu. Odlikujejo se po dovršenosti, po izvrstni izdelavi, po novih oblikah in dobro premišljeni tehnični izdelavi. Npr. kladivo tehta 800 g — teža jim nič ne pomeni — ima ročaj obložen z gumijem, udelan po anatomiji roke, nasajen pod pritiskom 15 t z brezširnim, obdelanim ročnikom, s trdnostjo 88 kg/mm², glava kladiva ima uho. Stane pa kakih 12 000 din brez carine, ima kontrolno številko in garancijo za eno leto. Specialni klini iz krom-molibdenskega jekla so po kakih 2000 din. Amerikanci ločijo varovalni klin od plezalnega in jih delajo v šestih različnih velikostih. Za las široke pokline v pramenini so izdelali tkim. »crack tacks« kline, ki so bolj podobni zapognjenim klinam z ušesom. To so nekaki »minimalčki«, miniaturni klini, klinčki, ki služijo za plezanje, ne za varovanje. Uho je le tolikšno, da se vanj potegne vrv za 500 kg obtežitev. Izdelava je taka, vse tako lepo zglačeno, polirano in zaobljeno, da niso v nevarnosti nylovske zanke in aluminijaste vponke. Ti klini se nič ne zakrivajo, zato so uporabni v glavnem le za ravne pokline. V Ameriki klinov ne puščajo v steni. Ker je v pramenini največ takih špranj, razpok in poklin, je izbijanje enostavno, visoko legirano kladivo z ušesom pa je primerno za »ruvanje« klinov. Čim krajši je klin, tem trša je izdelava. Če se »klina« skrha, jo brusijo z navadno pilo. Evropski mehki klini take uporabe in obravnave seveda ne prenesejo. Klini firme CMI sploh nimajo ostrih robov in oglov, so temnomodre barve, motno brunirani in vurni pred korozijo. Firma CMI med drugim ponuja tudi Cassinov klin s pripombo, da ni varovalnega značaja. Ledno kladivo — cepin firme CMI tehta 700 g, je 49 cm dolgo, ima aluminijast ročnik, ki ima v glavi pri korenu uho, nekako tako kakor sovjetski cepini.

**ČESTITKA
PROF. DR. BOGDANU
BRECLJU**

Pred kratkim smo čitali v časopisih, da je prof. dr. Bogdan Breclj praznoval svoj 60. rojstni dan. Njegovi poklicni tovariši so opisali jubilejantovo pot, ki se je pričela 6. maja 1906 v Gorici in ga je vodila preko gimnazijskih let, preko študija medicine na univerzah na Dunaju in v Innsbrucku ter preko mnogih strokovnih študijev v raznih državah sveta do specialista — kirurga in ortopeda, ki ga zaradi njegovega strokovnega znanja in humanosti pacienti v pravem pomenu besede obožujejo. Kljub veliki zaposlenosti s poklicnim delom pa je tov. Bogdan ubiral v življenju tudi drugo pot, pot vnetega alpinista, gorskega reševalca, planinca in planinskega delavca. Ze v rani mladosti mu je njegov oče, znan zdravnik in ljubitelj narave, pok. dr. Anton Breclj, kazal pot v gore. Ko je sin dorasčal, si je kmalu našel planinske prijatelje in sopotnike, posebno pok. dr. Slavka Prevca. Z njimi je izvršil vrsto težkih plezalnih vzponov v naših gorah, ko pa je študiral v Innsbrucku, so mu bile avstrijske gore in Dolomiti stalen cilj, kjer je preživel svoj skopo odmerjeni prosti čas.

Po prihodu v domovino je bil med organizatorji in aktivnimi člani GRS, napisal je tudi prvo sistematično knjigo o pomoči ponesrečencem v gorah, bil pa je tudi odbornik SPD in član TK Skale. Vojna je začasno prekinila njegovo planinsko udejstvovanje. Odšel je v partizanske bolnice in tam reševal življenja ranjenih borcev ter jih kot ortoped usposabljal za novo življenje, če so bili kot invalidi potrebni rehabilitacije. Ko je vojna vihra minila, so zopet oživele planinske steze, zopet se je sestala družba Bogdanovih planinskih prijateljev, ki so kmalu obnovili svoj topli planinski domček na Pšincu nad Uskovnico in še z večjo zaverovanostjo odhajali na vrhove in v stene, saj so vedeli, s kakimi žrtvami je bila ta lepa slovenska zemlja osvobodena

JANEZ BROJAN — SESTDESETLETNIK

Če ga srečamo v gorah, ne verjamemo, da je res. Janez Brojan je namreč prehodil 60 let svojega življenja, od katerega je nad 40 let posvetil goram. Toliko življenjske sile in mladostnega ognja je še v njem, da bi mu teh let ne prisodili.

Pri delu se težko kosaš z njim, pri vzponih in turah je prvi med enakimi. Napore prenaša lažje kot dvakrat, trikrat mlajši alpinisti, reševalci ali mladinci v skupini. Njegov nahrbtnik je često najbolj zajeten in težak.

Nam planincem, posebno še starejši generaciji, je Brojanov lik alpinista dobro znan. Tih, skromen, delaven in požrtvovalen je dosegel z bornimi plezalnimi pripomočki, zato pa z odličnimi telesnimi sposobnostmi, sam ali v navezi, alpinistične podvige, ki so spadali pred zadnjo vojno med najtežje v naših Julijcih. Spominimo se na novo smer v osrednjem stebri Rogljice, na neponovljeno smer v zapadni steni Skrlatice, pa na druge prvenstvene smeri, ki jih je preplezal Janez sam brez soplezalca v Rigljici, Milnariči, Kukovi špiči, Tičarici. Se bi mogli naštevati, saj je v naših stenah izvedel blizu 40 letnih in zimskih prvenstvenih vzponov. Njegovi vzponi in pohodi v domačih gorah — bil pa je tudi v tujih — so tako številni, da ga v tem ne bomo mogli doseči.

in so jo zato še bolj cenili. Tov. Bogdan se je tudi po vojni vključil v aktivno planinsko delo. Ob krizi v GRS po nesreči v Špiku je prevzel začasno vodstvo GRS in je s svojo avtoriteto mnogo pripomogel do ureditve in normalizacije razmer v tej službi.

Ko smo se ob Bogdanovem jubileju mudili za krajši čas na Pšincu, mi je rekel, da zanj 60-letnica ne pomeni kake posebno visoke starosti, saj teh let ob redni hoji v gore skoro ne občutiš, posebno, če ne pretiravaš in precenjuješ svojih zmožnosti.

Vem, da bo tov. Bogdanu naklonjenih še mnogo lepih in srečnih dni v planinah in da bomo še praznovali njegove obletnice. Vsi, ki ga poznamo, pa tudi ostali slovenski planinci, mu to iskreno želimo.

Fedor Košir

V višine ga od nekdaj vleče želja po vedno novem odkrivanju in doživljanju gora, v katerih okoliščini se je rodil. Ze v mladosti se je rad pridružil vodniku Kobarju, ki mu je na paši posredoval svoje planinske izkušnje in doživetja.

Utrdil se je v šoli življenja, ki mu ni ničesar podarilo. Rodil se je 16. julija 1906 v številni delavski družini v Mojstrani in je kmalu spoznal, da ob skromnem zaslužku očeta-cementarja ne bo kruha za vse. V zgodnji mladosti je moral biti pastir, nato voznik, lesni delavec, cementar in železar. Končno si je s planinsko družico osnoval družino, vzgojil in preskrbel oba otroka ter zaslužil pokojnino. Vendar ne odneha. Dnevno ga vidimo med jeseniškimi železarji, saj ga delovna vnema še zdaleč ni zapustila.

V planinskem delu je začel od kraja in brez sredstev. Zato tembolj ceni današnje možnosti, ki jih nudi naša družba mladim, če le pokažejo nekaj zanimanja. Bil je nosač, gorski vodnik in nekaj časa tudi oskrbnik. Osnovno alpinistično šolo je imel sam v domačem Grančiču in Krasih, nato v dolini Vrat. Segal je vedno višje in postal član TK Skale. Ze 35 let je tudi nesebično gorski reševalec, pripravljen vedno pomagati v stiski in nesreči.

Po vojni se je še bolj posvetil planinskemu delu. V Mojstrani je od-

ločilno prispeval k vzgoji mlade generacije alpinistov in gorskih reševalcev. Sodeloval je v tečajih in taborih ter tako posredoval svoje znanje slovenski planinski mladini. V štiridesetletnem planinskem delovanju si je pridobil dosti prijateljev, ki so se spotoma radi zglasili pri njem, želeč njegovo spremstvo ali vsaj napotke. Kljub letom je še vedno aktiven alpinist, gorski reševalec, vodnik in delaven v odsekih.

Svoja doživetja in vtise iz domačih in tujih gora je rad priobčil v planinskem glasilu. Njemu enačih bi potrebovali v naši organizaciji več, da bi bila planinska misel vedno živa. Planinska organizacija mu je dala priznanje za njegovo dosedanje delo s podelitvijo srebrnega in dveh zlatih častnih znakov.

Avgust Delavec

ZBOR MOZIRSKIH PLANINCEV!

Na praznik 27. aprila, ko je slovenski narod proslavljajal 25-letnico ustanovitve OF, se je vršil letni občni zbor PD Mozirje. Že sam kraj občnega zbora je bil zelo posrečeno izbran nad vse prijazna gorska vasica Smihel nad Mozirjem, je bila gostiteljica številnih mozirskih planincev in gostov, ki so se udeležili zbora.

Po zelo izčrpnih poročilih društvenih funkcionarjev, iz katerih je bilo razvidno delo društva, se je razvila živahna razprava. Dosti je bilo govora in besedi o planinskih postojankah, posebno še o Mozirski koči in pa o postojanki v Smihelu nad Mozirjem. Na splošno je bilo lansko leto naše društvo zelo agilno, vsi skupinski izleti članov kakor tudi mladine so bili dobro obiskani, posebno še izleti po slovenski planinski transverzali, ki jo dela 22 članov našega društva. Delo mladinskega odseka pa je malo zaspalo.

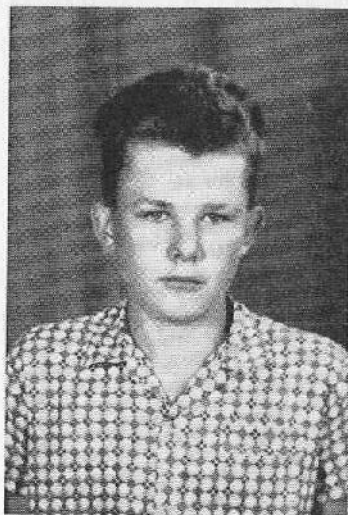
Članstvo našega društva je poraslo od lanskega leta za 93 članov in je najmočnejše v vsej Gornji Savinjski dolini. Občni zbor je soglasno sprejel sklep o povečanju članarine. Ker naše društvo nima svoje planinske postojanke, je članarina ostala minimalna za člane 8 N-din, za mladince 4 N-din in za pionirje 2 N-din. Zelo delaven je bil odsek Gorske straže, ki šteje sedaj 27 članov, od teh je 10 mladincev.

V delovnem planu za letošnje leto je med drugimi nalogami in izleti, skupinski izlet v dolino Soče in Kobarid, kjer si bomo ogledali kraje, v katerih je deloval goriški slavček — pesnik Gregorčič. Mladinski odsek ima v načrtu dva večja skupinska izleta in sicer v dolino Soče in pa na Ribniško Pohorje. Transverzale bodo letos prehodili pot po primorskem delu transverzale in pa čez Kamniške planine, tako da bodo nekateri že drugo leto opravili vso pot od Ma-

FRANCIJU MALNERSIČU V SPOMIN

Komaj sedemnajstletnega te je iztrgala kruta usoda iz kroga domačih, iz kroga tvojih mladih planinskih tovarišev. Izgubil si življenje pri delu za naš dom na Planini nad Vrhniko. Tudi tvoje zadnje minute so bile posvečene delu za dom, katerega smo si mi vsi tako zelo želeli.

Še kot otrok si gledal skrivnostne in vabljive bele vrhove, šolar iz Trojice. Dijaki smo skupaj odšli v gore. Ljubezno do planin nas je združila, ustanovili smo MO. Delal si z nami od začetka. Mnogo smo hodili skupaj. Miren in skromen pa odločen si odšel od doma. Gora te je priklenila nase. Kadar je kje v steni pelo kladivo, si dejal: »Nekoč bova šla v steno.« Usoda je hotela, da se nikoli ne bova navezala. Vsi smo cenili tvojo razgledanost v naši planinski litera-

Franci Malnersič

ribora do Ankarana, med njimi je tudi član, ki dela to pot že drugič. Delovni predsednik tov. Pogelšek je v imenu Planinske zveze Slovenije izročil pismene pohvale dvema članoma za njihovo nesebično in požrtvovalno delo pri planinski organizaciji.

Na koncu so izvolili še novi upravni in nadzorni odbor, to se pravi potrdili so starega, ki je z delom dokazal, da je vreden voditi delo društva še v naslednjem letu.

A. M.

turi, po naši in tuji alpinistiki. Vsi najini razgovori so bili posvečeni le goram. Ves svoj prosti čas si posvetil planinstvu. Tvoj pozdrav je bil: »Jih vidiš? Mar niso lepe. Kdaj gremo zopet?«

Pavle Mrak

VTISI Z OBČNEGA ZBORA PD BREŽICE

Plan. društvo Radeče me je izvolilo za delegata na občnem zboru PD Brežice, ki je bil 24. 3. t. l. zvečer v Prosv. domu. Ob napovedani uri so se začeli zbirati planinci v spodnji dvorani doma. Med gosti sem srečal zopet predsednika koordinacijskega odbora PD Zasavja, tov. Goloba iz Zagorja, ki je zastopal tudi Planinsko zvezo v Ljubljani. Zbor je vodil priznani planincev tov. Zvone Gabršček.

Brežiški planinci nimajo v oskrbi nobene planinske postojanke. Njihova poročila so bila vsebinsko bogata. Zlasti zanimivi sta bili poročila mladinskega in pionirskega odseka. Mladina prireja množične skupinske izlete v planine. Naj omenim, da šteje mladinski odsek 200 članov, pionirski pa 180. Društvo ima šotore in nahrbtnike in jih za majhno odškodnino posoja mladim planincem.

Na občnem zboru so sprejeli predlog radeškega plan. društva, da naj bi mladina množično prirejala pohode po poteh zasavske transverzale. Priporočal sem mladim planincem iz Brežic, naj bi svoje vtise z izletov opisali v Planinskem Vestniku. V Brežicah je precej naročnikov nanj.

Občni zbor je ponovno potrdil upravni in nadzorni odbor z dosedanjim že večletnim predsednikom tov. Zorkom na čelu.

S. S.

ALPINISTIČNE NOVICE

Devet kranjskih in jeseniških alpinistov in gorskih reševalcev je v prvomajskih praznikih 1966 opravilo eno najvidnejših visokogorskih smučarskih tur v območju Visokih Tur v Avstriji — vzpon s smučmi na 3666 m visoki Grossvenediger. Pot je vodila iz Hinterbichla mimo koče Johanneshütte in po južnih pobočjih Venedigerja do naslednje koče Defregger. Ob nadaljevanju vzpona so se povzpeli še na 3400 m zasneženi vrh Reinerja in končno na vrh Venedigerja. Ob spustu s smučmi so se pripeljali do koče Defregger. Naslednji dan se je naveza treh kranjskih alpinistov (Tomaž Jamnik, Brane Jaklič, Franci Ekar) odpravila v ranem jutru proti vznožju Weißspitze. Od tam so preplezali severni greben in sestopili z vrha po zapadni steni.

Spust s smučmi se je nato nadaljeval po sijajnem smučkem svetu okoli Venedigerja do najnižje koče Johanneshütte. Celotni spust znaša okoli 15 km.

Udeleženci: Jesenice: Janez Krušic, Jože Bernard, Kranj: Peter Jamnik, Alojz Smolej, Tomaž Jamnik, Brane Jaklič, Lado Kavčič, Igor Janhar in F. Ekar.

Fr. Ekar

USPEŠNA NAVEZA

Če bi se lotili naštevavanja posameznikov ali navez pri nas, ki so zmožne preplezati večino »problemov«, bi jih našteali verjetno še kar lepo število, toda kaj — ko pa vedno pride nekaj vmes! Zdjaj je slabo vreme, drugič primanjkuje časa, tretjič pa ne »gre do ven« zaradi odprav. Le redke so bile sezone, da bi lahko rekli: ta in ta je letos prescgal vsa pričakovanja in po kvaliteti vzponov pustil ostale daleč za seboj.

Za letošnjo predsezono bi kot tako navezo lahko imenovali Petra Ščetinina (AAO) in Ante Mahkota (AO-LJ, Matica). Čeprav iz različnih odsekov in v pripravi na sezono, ko plezata s svojima part-

nerjema, sta se odlično ujela in doslej opravila tri take vzpone in v tako zgodnem terminu, s kakršnimi se pri nas doslej ni mogel pohvaliti še nihče.

Za prvomajске praznike sta bila z odpravo AAO v kanjonu Velike Paklenice. Tu sta kot prva v enem dnevu ponovila velebitaško smer (VI) v Anič Kuku, ki je po prvem vzponu že dve navezi prisilila na bivačiranje.

16. V. sta se podala v Travniki in v 10 urah preplezala Aschenbrennerjevo, čeprav je posebno v zgornjem delu stene bilo precej snega in je na mnogih mestih voda tekla po steni.

22. V. pa sta vstopila v Civetto in sicer v Torre Trieste, smer Car-

ZIMSKA ALPINISTIČNA SEZONA 1965-66

S sklepom sestanka načelnikov AO Slovenije na Kalu, da se za zimske vzpone (z veljavnostjo od sezone 1965-66) štejejo le tisti, ki so bili opravljeni v času koledarske zime (23. XII.—21. III.), smo, upam, dokončno definirali zimski vzpon. Seveda pa še vedno ne moremo trditi, da zimska sezona, kakršna je bila dosedaj v veljavi (odslej se ti vzponi označujejo kot »vzponi v zimskih razmerah« in se kot taki tudi upoštevajo pri kandidaturah za odprave), nima več svojih zagovornikov. Gotovo pa je, da sta dolžina dneva in temperatura, dva tako važna faktorja, ki brez zapadnjaške prakse odločilno podpirata odločitve.

S tem sklepom pa seveda še zdaleč nismo rešili tudi našega zimskega alpinizma. Čas za opravljanje prvenstvenih zimskih vzponov (ki jih bo, kaže, dovolj še za nekaj generacij) je krajši in ker navadno vsi računajo še na čim kasnejši termin (kondicija, vremenski pogoji...), se navadno dogodi, da želje ostanejo le želje. Tako je bilo tudi letos.

Vsi smo s strahom pričakovali prihod Čehov in Slovkov (njihove uradne odprave), ki so obljubljali naskok na Čopov steber (trenutno — nesporno zimski problem št. I — prav zaradi njih). Še dobro, da so se v zadnjem trenutku odločili vsi (16 po številu) za Zap. Alpe. Pri tem pa smo povsem spregledali prihod Vzh. Nemcev in doživeli enega najhujših porazov v zgodovini našega alpinizma:

V dneh 8.—10. III. 1966 so Richter-Günter in Kaltbrunner-Heine-Warmut (Dresden) preplezali prven-

lesso — Sandri. Smer ki je bila preplezala že leta 1937, je v vodiču ocenjena še vedno s VI + (22—20 ur plezanja) in se upravičeno šteje med najtežje kopne smeri. Imela sta srečo, da jima je bilo vreme — razen megle — naklonjeno, in sta izplezala že v ponedeljek navsezgodaj (13 ur čistega plezanja). Ko sta se pospravila na varno, je pričelo deževati.

Kakšna bo njuna nadaljnja pot? Ali bosta uresničila načrte, ki so zaenkrat še njuna skrivnost in ki bi dali našemu »škrupajočemu alpinističnemu vozu« nov pospešek, bomo videli jeseni ob zaključku sezone.

Franci Savenc

stveni zimski vzpon v Špiku — skalaško smer.

Pri tem pa to niti ni bil njihov prvi uspeh pri nas. V pretekli zimi so namreč opravili tudi že I. zimsko ponovitev Prusik-Szalayevé smeri v severni steni Triglava. To je njihova priprava na ekspedicijo v Mongolijo.

In kaj smo opravili mi? Razen nekaj lepih — »uživantskih tur« in pristopov na vrhove — komaj štiri prvenstvene ture (če izvzamemo vzpon v Suhi Lasti — BiH, ki so ga registrirali celjski alpinisti). 6.—7. I. 1966 sta Jože Zvokelj in Boris Cegnar (AO Kranj) opravila prvenstveno prečenje Košute. V skupno 28 urah čistega plezanja sta prečila vrhove: Tolsta Košta, Košutnikov Turn, Macesje, Tegoško in Pungersko goro, Kladivo, Kofško goro in Velikih vrh.

7. III. sta zakonca Barbka Ščetini-Lipovšek in Peter Ščetinin (AAO) kot prva pozimi preplezala Zupanovo smer v Koglu (10 ur).

8.—9. III. sta Boris Kambič in Franci Savenc (AAO) preplezala prvenstveno zimsko smer po grapi na drugi vrh Struga v Rateških Poncah in prečila greben do Srednje Ponce.

18.—20. III. sta Boris Kambič in Janez Rupar (AAO) preplezala prvenstveni zimski vzpon v Veliki Mojštrovki — smer Debeljakove. Zaradi slabih razmer (padavine — slab sneg) sta morala dvakrat bivačirati.

In kakšna bo prihodnja sezona? Zaenkrat se to sprašujemo glede letne. Čas bi že bil, da bi se zamislili že zdaj tudi malo naprej.

Franci Savenc

Ze pred leti, ko smo na Akademskem alpinističnem odseku še iskali oblike za sistematično in vsestransko vzgojo, smo se odločili da po možnosti vsako leto organiziramo v času prvomajskih praznikov »malo odpravo« v eno od gorskih skupin drugih republik. Te odprave naj bi poleg čisto tehničnih ciljev — plezanja, imele še celo vrsto nič manj važnih nalog. Spoznavanje z alpinisti drugih republik in njihovimi dosežki v gorah, privajanje na taborno življenje, ki je za odprave izredno pomembno, in ne nazadnje tudi afirmacijo slovenskega alpinizma v drugih republikah, kar največkrat vse preveč zanemarjamo.

Z odpravo, ki je letos delovala v kanjonu Paklenice, smo dosegli vse to in še več. Prvič, odkar jih organiziramo, so se nam priključili tudi alpinisti iz drugih odsekov (dva iz Celja in eden iz AO Lj. matica).

Kljub utrujenosti kot posledici dolge poti (kanjon Paklenice se nahaja nad Starigradom) in kljub kratkem bivanju so alpinisti opravili 29 vzponov vseh težavnostnih stopenj, od katerih je najpomembnejša tretja ponovitev velebitaške smeri. Ta smer spada prav gotovo med naše najtežje smeri in so se v njej poskusili tudi že Nemci, toda do letos so jo plezali vedno z bivačkom. Peter Ščetin, ki jo je preplezal v navezi z Antejem Mahkoto, pravi da so nekateri raztežaji povsem enakovredni »diretissimi« v Veliki Cini in da svojo oceno — VI — povsem opravičuje, še posebno ker je visoka skoro 400 m. Toda tudi ostale preplezane smeri opravičujejo dolgo pot Brahmova (V+) v originalni smeri in varianti, mošorška (V+), splitska (IV) in druge so omogočile udeležencem preizkušnje v kopni skali mnogo preje kot pri nas doma.

Nepravilno bi bilo iz tega primera zaključevati, da je tako dopolnjevanje aktivnosti v domačih gorah najboljša, ker vemo, da se v tem času lahko opravljajo tudi pri nas vzponi in to v zimskih razmerah. Lahko pa trdimo, da našim južnim gorskim skupinam posvečamo vse premalo pažnje (saj smo aktivnejši v Zap. Alpah in Dolomiti) in da je prav letošnje leto, ko komisija za alpinizem PSJ prireja s tem ciljem nekaj taborov, priložnost, da to popravimo.

Še dve zanimivosti. V tem predelu je še obilo možnosti tudi za prvenstvene vzpone (tu so pri poskusih najbolj aktivni zagrebški alpinisti), bližnji kanjon pa je alpinistično praktično še povsem neraziskan (čeprav ima nekoliko nižje stene). In druga — ob tej priložnosti je najmlajša udeleženka Neva Blažina v družinski navezi opravila svoj prvi vzpon.

Franci Savenc

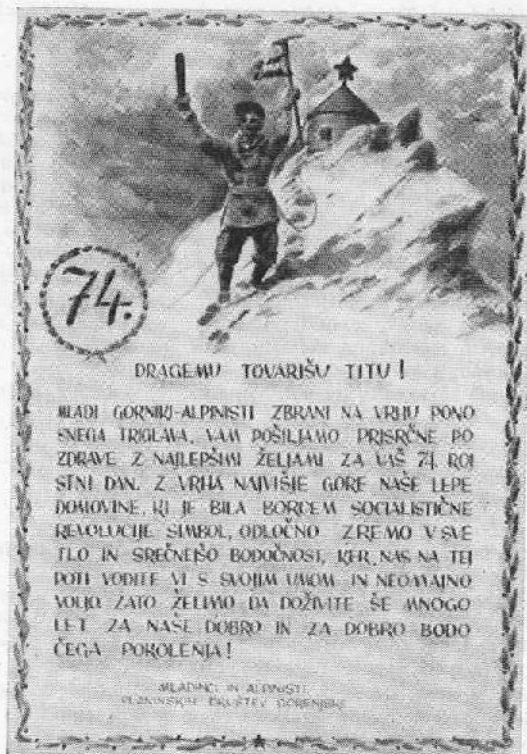
TITOVA ŠTAFETA Z VRHA TRIGLAVA

Tudi letos smo v počastitev 74. rojstnega dne maršala Tita izvedli štafeto z vrha Triglava. Jeseniški in mojstranski alpinisti si štejemo v čast, da leto za letom sodelujemo pri tradicionalni štafeti z najvišje gore naše domovine. Mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije je organizirala letos Štafeto: Triglav — Krma — Mojstrana — Jesenice — Valvazorjev dom — Vintar — Bled — Radov-

ljica — Begunje — Tržič — Kropa — Dražgoše — Potok — Črni vrh — Cerkno, kjer se je priključila zvezni štafeti. Letos so na najtežjem delu proge sodelovali poleg jeseniških in mojstranskih alpinistov še Martuljčani, Javorničani, Bohinjeci in Kranjčani.

V četrtek 12. maja smo v različnih smereh prispeli do Kredarice. Nekateri s smučmi, drugi brez. Zve navezi po slovenski smeri v severni steni Triglava, drugi iz doline Krme preko Bohinjskih vratc in Velega polja ali preko Apenice in Staničevega doma, Bohinjeci pa preko Voj in Velega polja — nekateri s smučmi drugi brez. Zvečer nas je bilo zbranih vseh trideset udeležencev v topli jedilnici doma na Kredarici, kjer je za dobro počutje poskrbel naš prijatelj z gora, prvoborec Stane Kersnik. V prijetnem kramljanju je minil večer. Zunaj pa je močan veter divjal in tulil okoli koč in preko zasneženih grebenov.

Petek 13. maja. Rana ura, zlata ura! Vstali smo že ob treh zjutraj. Dve navezi sta še pred svitom utirali gaz v strmali Malega in Velikega Triglava. Ob štirih so že plezale ostale naveze druga za

Štafetno
pismo
z vrha
Triglava

Risal
Fr. Krajcar

Udeleženci Titove štafete pred domom na Kredarici

Foto Fr. Ekar

drugo po zasneženem grebenu. Še pred šesto uro smo stali na ožarjenem vrhu Triglava, kjer se je videla iz snega le streha Aljažvega stolpa.

Majhna slovesnost! V vetru sta zavihrali planinska in slovenska zastava. V imenu Planinske zveze Slovenije sem nato izročil petnajstletnemu Martuljčanu Omanu štafetno palico z najlepšimi željami in čestitkami maršahu. Jože je prebral še vsebino pisma — in štafeta je krenila na pot. Veselih,

zagorelih obrazov so se spet vrnile naveze nazaj na Kredarico. Odtod so nekateri smučali preko zasneženih vesin očaka Triglava nazaj v dolino Krme, drugi so se vračali peš. Na zeleni, cvetoči planji Zapiske planine so mojstranški alpinisti prenočili v Kovinarski koči. Lepo gorsko doživetje je za nami. Tovarišu Titu pa iskreno želimo vsi planinci in alpinisti — še na mnoga leta!

Janez Krušič

TRIGLAVSKI TURNI SMUK 1966

Tradicionalno tekmovanje najboljših smučarjev na triglavskem smuku je žal prešlo v pozabo. Morda je temu kriva motorizacija, žičnice, morda organizator? Ali nas je strah naporov in dolge poti? Ali je prav, da smo opustili najlepše in edinstvene smučke terene v naših Julijskih Alpah, da so

smučarji v kraljestvu Zlatoroga — bele vrane? Planinci, alpinisti smo poklicani, da ta čudoviti gorski svet spet »odkrijemo« za številne smučarje, ki jih je posebno med mladino vse več in to ne oziraje se, kdaj bo stekla triglavska žičnica. Planinska zveza Slovenije je zato poverila

organizacijo in izvedbo letošnjega triglavskega turnega smuka AO PD Jesenice. Turni smuk ni tekmovalnega značaja — temveč ima namen približati ta gorski svet množicam planincev in smučarjev. Prepričani smo, da nam je to tudi uspelo.

V soboto 23. aprila so prihajali mladi planinci ves dan in še pozno v noč iz Krme na Staničev dom. Prišli so iz Celja, Ljubljane, Nove Gorice, Vrhnike, Šmarj pri Jelšah, Kranja, Trziča, Bohinja, Bleda, Gorij, Martuljka, Planice, najbolj številno pa so bili zastopani gorniki iz Mojstrane, Javornika in Jesenic. Tudi dijakov iz jeseniške gimnazije je bilo precej, zasluga gre prof. Klinarju. V stari in novi stavbi Staničevega doma se je zbralo 85 udeležencev, tako da sta imela pridna Krajcar in Vilman polne roke dela.

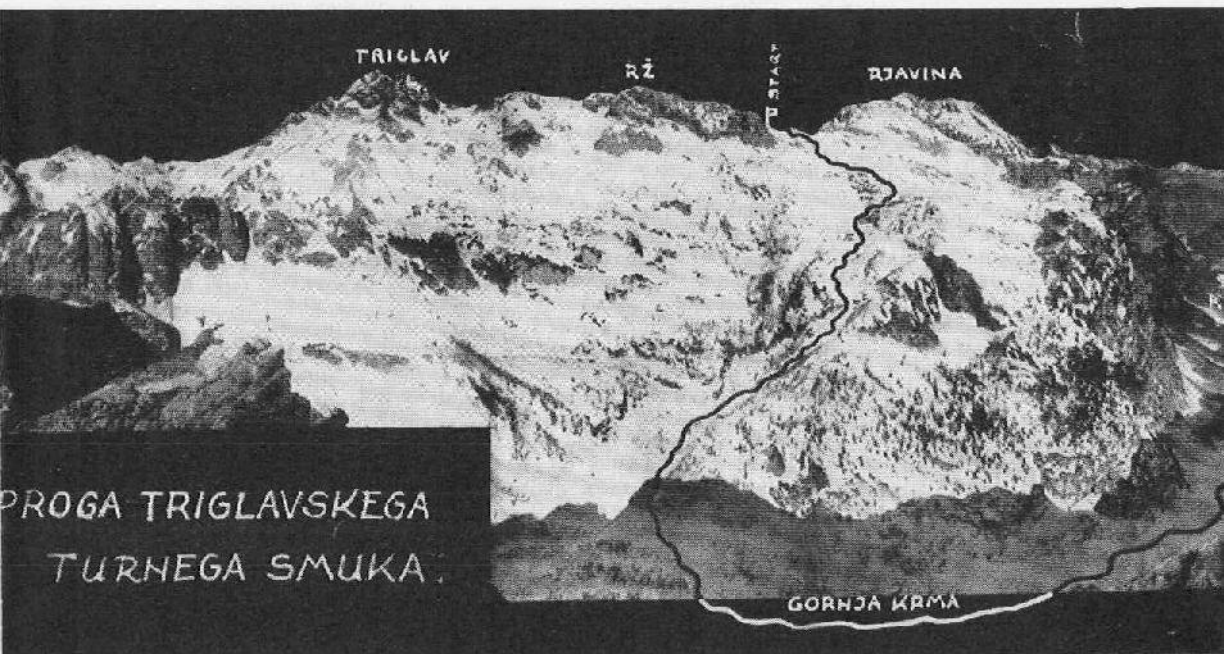
Prebudili smo se v krasnem nedeljskem jutru. Vse okoli nas je bilo odeto v nov snežni plašč. Največji neugnanci so se povzpeli še na vrh Triglava, na Begunjski vrh

Prizor s Triglavskega smuka — pred Staničevo kočo

Foto V. Langus

Foto Jaka Cop

ali Vrbanovo Špico, drugi pa so preizkušali svoje smučarske sposobnosti na lepih smučiščih v bližini Staničevega doma. Kakšno navdušenje, živahnost in razpoloženje!

Po osmi uri pa so že začeli krmariti smučarji iz grebena RŽI v konto pod Rjavino, preko Apnenice, mimo lovske kočice do Polja v Zgornji kmeti. Mladi in starejši, fantje in dekleta, vsi so se razporeženi po prefronosti smučali po belem gorskem svetu.

Na Apnenici sem se pogovarjal z nekim Ljubljancem. Bil je prvič pozimi, tod in je navdušen zagotavljal, da bo odslej prihajal na smuk vsako leto.

Na Polju pod Vernarjem so se udeleženci po večini ustavili in posedli po kopnih skalah. A smuka še ni bilo konec. Spet so se ortalje smučine v zasneženih vesinah mešile pod Draskiml vrhovi vse do Spodnje krme. Šele na planji pred Zasipko planino so morale smučati na ramena. Sprejelo nas je bogato

pomladno zelenje in cvetje. Koliko bolj občutiš pomlad, če prideš iz zasneženih gora v cvetočo dolino. Na Zasipski planini je Pogačnikov Tone skromno pogostil reševalce, ki smo pred 20 leti sodelovali pri akciji ob njegovem edinstvenem 80-meterskem »skoku« v Triglavsko severno steno. Da, minilo je točno 20 let, »kar gora ni hotela«. Kovinarska kočica na Zasipski planini je nudila gostoljubje žejnim planincem. Srečni, zadovoljni, razporeženi in zagoreli so se vračali popoldne udeleženci triglavskega turnega smuka nazaj v svoje kraje.

Naslednje leto bomo spet priredili triglavski turni smuk — saj se je letošnjega udeležilo nepričakovano veliko dobrih, mladih smučarjev. Ni res, da so mladi samo tam, kjer so žičnice.

Prepričani smo, da se drugo leto številni udeležencev vsaj podvoji. In če nam to uspe — smo svoj namen dosegli.

Janez Krušič

tam gor! Živeti, naj se naseli drugod. Vsak dom bi morali oceniti, ali ima pogoje za dobro in boljše življenje tam, kjer že stoletja žene korenine. Če take pogoje ima, bi mu morali pomagati, da se utrdi, okrepi, modernizira ali, kakor pravimo, rekonstruira. In če ima še voljo, da ostane in obstane, je treba to voljo umno izrabiti. Ne bo nam žal!

Neobnovljeni, opustošeni domovi tu, na mejah vpijejo. Ne zatiskajmo si ušes! Se teh lepih hišnih imen in primkov, ki se ugrezajo v nepovratno preteklost, je škoda, kaj šele ljudi!

Ekonomisti seveda še niso izračunali, kaj se bolj izplača: takele zaokrožene, skoraj avtarkične kmetije ali pa načrtno izkoriščanje gozdov, ki bi zarasli travnike, senožeti, brdine in njive? Ali je bolje, da ohranimo tu prebivalstvo, ki bi se preživljalo s poljedelstvom, živinorejo, mlekarstvom, gozdom in dodatno z turizmom, ali pa pospeševati depopulacijo in uvažati gozdne delavce za industrijsko eksploatacijo gozdov? Ali se to ne da izračunati? Račun bi bil dobrodošel tudi zaradi velikih besed, ki jih ponavljamo za to dolino že 100 let, a z zadnjim zaletom vse od leta 1945 in posebej od leta 1952, ko smo tudi v tej dolini začeli iskati zavestne nosilce turizma.

Naj mi bo dovoljena le drobna opomba k avtorjevim ugotovitvam o zimskem turizmu.

Poznavalci alpskih terenov v sednjih deželah radi pravijo, da pri nas pravzaprav ni pravega smučkega sveta. Poznavalci terenov v Julijih spet radi omalovažujejo smučki svet v Grintovcih, v Savinjskih. Dosedanji razvoj smučanja in z njim zimskega turizma v Gornji Savinjski dolini res ne govori za »najboljše perspektive« zimskega turizma. Če pa gre za osnovne, torej naravne pogoje, je treba vendarle bolj poudariti Raduho, »eno samo smučarsko odkritje«, kakor sta pred leti zapisala profesorja alpinista France Avčič in Daro Dolar. Res je to južna stran, zato možnost krajše sezone, ob dobrih snežnih razmerah pa tak spust, kakršnega pri nas zlepa ne dobiš, z vrha 2682 m na višino 1000 m brez posebnih posegov v gozd in tla. Pred leti smo se ogrevali za stalno smučsko turo z Golt preko Komne, Travnika, Mrčišča, Javoriča, Laneža na Raduho in nato za raduški smuk, ponujali svet okoli Koro-

IZ PLANINSKE LITERATURE

DR. DRAGO MEZE, SAMOTNE KMETIJE V LUČKI POKRAJINI, Geografski zbornik IX., Ljubljana 1965. Dr. Drago Meze, znanstveni sodelavec Instituta za geografijo na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, se posveča geografskim problemom Gornje Savinjske doline že desetletje. Z njegovim delom je ta z naravnimi lepotami in mnogimi drugimi posebnostmi bogata dolina stopila pred slovensko javnost kot del naše domovine, ki bi mu morali posvečati večjo pozornost. Ne samo zaradi turizma kot dodatnega vira zaslužka, kakor smo se v zadnjih desetih letih že navadili govoriti, marveč zaradi vsega njenega gospodarstva in gospodarjenja z njo, zaradi pomena, ki ga ima zaradi svoje lege in položaja znotraj našega narodnega ozemlja, in končno zaradi tega, ker nam je vsak košček našega sveta posvečen, neobhodno potreben in vreden, da

ga osvojimo in obvladamo v vsakem pogledu.

Geograf Meze pri svojem delu ni mogel mimo solčavskih, lučkih, ljubenskih in gorogranskih samlin. Čeprav s stališča širokih demografskih računov ta mali svet ne nudi velikih števil, je z etičnih vidikov vreden več, kot kažejo podatki o gibanju prebivalstva. Kako slabo smo te stvari poznali! Za najvišje slovensko naselje smo navajali dve vasi na Koroškem, znotraj nacionalne države se naselje Podolševa (prej Sv. Duh) v šolah ni omenjalo, čeprav je posajeno v višini od 1200 do 1341 m. Zadnja leta so etnografi — na neznanstvene pozive — vendarle poslegli tudi sem in tako je vsaj kmetinja Macesnik dobila v naši javnosti ime, ki ga zasluži. Vendar je to zelo rahel stik centralne Slovenije s pokrajino, kjer je vsak kmečki dom starodavna priča našega rodu, ki ji je vredno dajati veselje do obstoja tudi s tem, da mimo nje napelujemo trume planincev in turistov. Če tiste poti, ki jih v citiranem delu opisuje dr. Meze, posebej pa tista »galerijska« pot od Klobaše do Matkovega kota pod Olševo ne bo bolj oživel, potem bo naša zibel tu obstala. Za te kmetije ne bi smelo v nobenem primeru veljati površno geslo: Če ne zmore ali noče

šice, od Vršičev do Dola — širen in bogat smuški svet, ki je prav malo znan. Od leta 1949 s Herletovim smukom na Okrešlju opozarjamo na spomladansko visokogorsko smučarijo z Vrha Mrzlega dola. Ni dvoma, odpirale bi se boljše perspektive, če bi se lahko hitreje moderniziral pristop, to je glavna cesta in njeni odcipi pa tudi vertikalni promet, brez katerega danes ni zimskega turizma. Z drugo besedo k osnovnim naravnim pogojem, ki jih ima za zimski turizem tudi GSD, je treba dodati še moderne tehnične pogoje. Da je temu tako, imamo zdaj očitne dokaze tudi v naši ožji domovini. Zdaj ne moremo, če gre za turistično eksploatacijo npr. Logarske doline z Okrešljem, nič več govoriti, da ni primerna, ker je v ožjem obmejnem predelu. Tudi Planica, tudi Jezersko, Ljubelj leže na meji.

Gornji Savinjski dolini ni prvič usojeno, da je zamudnica. Tako je z njo od Frischaufovih časov sem. Čas bi že bil, da se otresemo romantičnih sanj in realistično presodimo, kako naj ta dolina živi in kaj bomo imeli od nje. Če bo ostala takšna, kakršna je, tudi večjega dotoka tujcev in s tem dodatnega zaslužka ne bo.

Znanstveno delo dr. Draga Mezeta po svoje tehno podpira vse dosežanje prizadevanje za vsakršen napredek Gornje Savinjske doline.

T. O.

ALPSKA KLIMA ima značaj bioklime, ki jo označuje temperatura zraka, množina in trajanje padavin, oblačnost, intenzivnost zarčenja, stopnja ohlaiditve, vlažnost zraka, trajanje snežne odeje in čistost zraka. Krajevna klima ne more biti določena, če niso na razpolago meritve nešteti elementov, kraj pa ne more imeti značaj bioklimatskega zdravilišča, če indikacije niso medicinsko priznane, če kraj nima urejene zdravniške službe in če kraj ne kaže volje, da bi se ukvarjal tudi z rekonvalescenti in bolniki. Svica je že izdala »Das kleine Klimabuch der Schweiz«, iz katere je razvidno, da je južno od črte Lausanne — Interlaken — Luzern — Untergadin že 42 urejenih klimatičnih alpskih zdravilišč. Ta naslov ni lahko pridobiti, pogoji iz l. 1957 so dokaj težki. Osnova bioklime je v tem, da vsako bivanje krepi srčno mišico in s tem izboljša krvni obtok, da slabotne in oslab-

ljene okrepi. Posebej priporočajo alpsko kuro raznim »naveličancem«, ki jih je vedno več (naveličajo se poklicnega dela, soljudi, vsakdanjosti, dolžnosti, celo življenja). Pravijo, da je učinek alpske bioklime za te vrste ljudi naravnost izreden. Za ljudi srednje starosti so najprimernejše višine od 1200 do 1800 m (seveda za Svico), kjer je zrak 10 do 15 % »tanjši« kot na morski gladini. Kisika je na teh višinah ravno toliko manj, da pride do zaželenega zdravilnega procesa. O tem zdravljenju za »duševno bolne« je že leta 1925 pisal dr. Hellpach v razpravi »Cloveška duša v alpski naravi«. Glede čistosti zraka pa je Pasteur že pred 100 leti ugotovil, da na Mt. Blancu bakterij skoro ni več. Kaj naredi za čistost zraka sam prašni sesalec — sneg! Kako vplivajo sovražniki bakterij ultravioletni žarki! Posebno vlogo igrajo elementi, ki vsebujejo dražilno vrednost alpske bioklime: velike in hitre spremembe v temperaturi (prisoje, osoje, spomladanske kopnine, ki cveto, istočasno pa v osojah zmrzuje sneg itd.), dalje pomen pisanosti pokrajine in vegetacije. Vsa ta znanost o bioklimi ne bi bila (tudi komercialno) zaključena, če ne bi poudarjala pomena jesenske in pomladanske dobe za zdravljenje. Kdor pozna gorsko jesen in pomlad, bo rad pritrtil, da sta obe koristni za slahernega človeka, kaj šele za človeka, ki potrebuje duševne in telesne okrepitve, in to brez zdravniškega napotka. Jesen in pomlad imata svoje sončne periode, trikrat verjetnejše kot poleti, da ne govorimo o toplotni inverziji kadar je v mestu gosta megla (da bi se nanjo oprl, bi dejal Joža Čop), v hribih pa je ena sama sinjina in sončna luč. Sicer pa je zdravilno tudi slabo vreme in zdravniki — fiziologi niso bili v zadregi, da to dokažejo. Pot k tem indikacijam pa je pokazal že Rousseau pred 200 leti: Nazaj k naravi, k preprostosti, sproščenosti! Našel pa je za to že medicinski izraz in ga preroško zapisal. Ker pri nas na tem področju za zdraviliški turizem, za podaljšanje obeh sezon, za njegovo obogatitev in njegovo znanstveno utemeljitev pravzaprav še ni nič ali pa zelo malo narejenega, naj navedemo nekaj literature, ki bi nam utegnila priti prav:

Schweizer Vereinigung der Klimakurorte: Das kleine Klimabuch

der Schweiz, 118 s. — Schweiz. Verkehrsbüros im In- und Ausland.

Braun — Blanquet: Die inneralpine Trockenvegetation. 78 Abb., Stuttgart 1961.

Gotz, Paul: Klima und Wetter in Arosa, Nach 55 jährigen Aufzeichnungen seiner Meteorologischen Station, Frauenfeld 1954, 148 S. Viele Abb. und Diagr.

Grandjean, E.: Quelques bases physiologiques de l'action thérapeutique du climat d'altitude. Separata du »Journal Médical de Leyssin«, 1954.

Jungmann, H.: Das Klima in der Therapie der innern Krankheiten. München 1902.

Lauener, P.: Die Erfahrungen über die Behandlung und Erfolge bei inländischen und kriegsgeschädigten Auslandskindern in schweizerischen Kurstationen. Bern 1958, Verlag Haupt.

Nagel, E.: Die Sonnenscheindauer in der Schweiz. — Separata der »Annalen der schweizerischen Gesellschaft für Balneologie und Klimatologie 44/45. Heft 1955/56 (Physik-meteorol. Observatorium Davos)

Mural, A. v.: Das Programm der klimaphysiologischen Untersuchungen in der Schweiz. Sep. aus »Helvetica Physiologica et Pharmacologica Acta«, Suppl. III Basel 1944, Benno Schwabe, Verlag.

Mörkofer, W. und Perl, G.: Meteorologische Gesichtspunkte zur Beurteilung der Einflüsse von Klima und Witterung auf den menschlichen Organismus. — Sep. aus Helvetica Phys. et Pharm. Acta, Suppl. III.

Mörkofer, W.: Kennzeichen und Beurteilung des Hochgebirgsklimas. — Sep. aus »Die Medizinische« — Stuttgart 1953, Schattauer — Verlag.

Thams J. C.: Die Globalstrahlung eines Südhanges von 25° Neigung. Archiv für Meteorologie, Geophysik und Bioklimatologie. Serie B. Band 7/2. Springer — Verlag Wien 1956.

Verzar, F.: Fünfzehn Jahre Höhenklimaforschung der klimaphysiologischen Station St. Moritz — Bad. — Sep. der »Schweiz. Medizinischen Wochenschrift«, Basel 1953/6.

Einteilung der schweizerischen Klimakurorte. Bericht des Präsidenten der Arbeitsgemeinschaft für Klimafragen an das Eidg. Departement des Ennern. 1957. (Prof. Högli-Bericht). T. O.

OBČNI ZBORI

PD ŽIRI. Društvo ima planinsko skupino na osnovni šoli Žiri, ki šteje 305 mladincev, in mladinsko skupino na osnovni šoli v Logatcu, ki šteje 21 mladincev. Vodstvo mladine je bilo v rokah preizkušene mladinske voditeljice tov. Lidije Primožičeve.

Celotno članstvo se je v preteklem letu dvignilo na 469 članov, kar pomeni 15 % povečanje nasproti letu 1964. Razveseljiv je porast odraslih članov, čeprav skromen, vendar opazen predvsem zato, ker so se včlanili mladi ljudje. Še večji je bil porast pionirjev. Društvo si zelo želi, da bi vodila pot slovenske planinske transverzale tudi preko njihove postojanke na Goropekah. Upoštevati je treba, da v zavetišču na Sivki ni mogoče prenočevati in da od Cerknega do Veharš sploh ni nobene postojanke. Markacijski odsek je na novo markiral pot Brekovec—Goroške—Trije kralji—Dolinar—Log Goroške, očistil pa je tudi staro pot Žiri—Goroške in Stara vas — od Kovača preko Pikraja v Goroške. Planinski dom na Goropekah postuje že dve leti in je edini skromni vir društvenih dohodkov. Matično društvo prejema od njegovega čistega dohodka mesečno po 10 000 din, ki jih porabi za organizacijo izletov, predavanj in drugih prireditev. Dom je imel v letu 1965 bruto prometa 7 433 398 S-din in je izkazal 1 190 174 S-din dobička. Društvo je brez dolga, ker je občinska skupščina Logatec v svoje breme prevzela celotni dolg v višini 4 000 000 S-din.

PD ZABUKOVICA. Društvo deluje že 17 let, število članstva pa še vedno narašča. Društvo je organiziralo več izletov v Julijce in Karavanke. Društvo je zelo po-

nosno na to, da je njegov član v 73. letu starosti obiskal Triglav. Na Ilomu gradi društvo zavetišče, ki bo po zaslugi požrtvovalnih članov dograjeno še v letošnjem letu. Zemljišče je podaril tov. Peter Karl, odkupili pa so še staro cerkveno stavbo. Pri gradnji je društvo navezano izključno na svoje lastne sile.

Občnega zbora se je udeležilo 180 članov, dokaz, da se člani zanimajo za društveno delo.

PD BOHOR-SENOVO. Društvu je uspelo dvigniti število članstva nasproti letu 1964 za 7,44 %. Leta 1964 je imelo 230 pionirjev, 32 mladincev in 168 članov, skupaj torej 430, konec leta 1965 pa se je dvignilo že na 462 članov. To je tudi največje število članov, ki jih je društvo zabeležilo od ustanovitve društva, t. j. od 9. 4. 1954. Nedvomno ima to društvo v primerjavi z ostalimi društvi in družbenimi organizacijami v bivši občini Senovo največ članstva. Samo iz Koprivnice se je vpisalo nad 50 novih članov. Društvo tesno sodeluje z zasavskim meddruštvenim odborom. Njegovo sodelovanje s PD Runolist iz Zagreba je postalo že tradicionalno. Na lanskem sestanku »zleta bratstva in edinstva«, ki ga je PD Runolist organiziralo na Medvednici pri Zagrebu, katerega so se udeležili tudi predstavniki PD Železničar iz Sarajeva in PD Železničar iz Novega Sada, je prišlo do nadaljnjih pristranskih slikov.

Število mladincev se je povečalo za 28,12 %. Izvedli so več izletov, udeležili pa so se tudi jubilejnega pohoda po sledih prve organizirane planinske ture na slovanskem jugu, t. j., dne 16. maja so se odzvali povabilu PD Japetič in opravili to jubilejno transverzalo po Samoborskem pogorju. Štirje člani mladinskega odseka so se udeležili mladinskega planinskega tabora MK PZS. Vsi štirje so z uspehom opravili izpit za mladinskega vodnika in gorskega stražarja. Pionirska skupina je prejela na rednem občnem zboru PZS za svoje uspešno delo pismeno pohvalo. Razveseljiva je ugotovitev, da se je iz njihovih vrst pojavil že tudi prvi sestavek, objavljen v Planinskem Vestniku. Društvo je poslalo enega člana na kino-amaterski tečaj, ki ga je organizirala propagandna komisija PZS, in omogočilo nakup ozkotračnega filmskega traku, na katerega bodo posneli bohorsko panoramo. Za fi-

nanciranje te in sličnih akcij namerava društvo zainteresirati tudi Turistično društvo v Brestanici, ker sodi, da je te vrste dejavnost v interesu obeh. Na občnem zboru sta prejela spominske značke prva njihova člana, ki sta prehodila slovensko planinsko transverzalo. Markacisti so obnovili markacije na sektorju Zasavske planinske poti Kumrovec—Kum, izdelali pa so tudi skico bohorskih poti, ki so jo namestili na vidnem mestu v svoji koči na Bohorju.

Koča na Bohorju je v letu 1965 obiskalo po vpisni knjigi 6584 planincev, prenočitev pa je bilo v tem času 1142. V primerjavi s podatki iz leta 1964, ko je kočo obiskalo 5277 članov in bilo ustvarjenih 1308 nočin, moramo ugotoviti, da se je dvignilo število obiskovalcev, padlo pa je število nočin. Koča je imela v letu 1965 bruto prometa 6 234 060 S-din, leto prej pa le 5 821 330 S-din.

Ob zaključku občnega zbora, ki se ga je udeležilo 194 članov, je prejel mladinec Igor Mahovne denarno nagrado društva za najboljši spis o taborjenju v Trenti, hkrati pa tudi knjižno darilo mladinske komisije PZS kot priznanje za najboljši spis mladincev — udeležencev vodniškega tečaja v Trenti. Z aplavzom sta bila izvoljena nov upravni in nadzorni odbor z dosedanjim predsednikom tov. Antonom Javoričem na čelu in častnim podpredsednikom tov. Lovrom Breznikom.

PD CERKNO. Ob koncu preteklega leta je društvo vključevalo 234 članov, 11 več kot v letu 1964. Od tega je bilo 166 moških in 88 žensk in sicer 12 kmetov, 53 delavcev, 81 uslužbencev, 104 učencev in dijakov ter 24 ostalih poklicev. Delo z mladino je problem društva. Kar je bilo mladincev na okoliških šolah, so šolanje končali in odšli v razne poklice, novih pa ni. In vendar je društvo prepričano, da bi jih lahko bilo na vsaki šoli nekaj, če bi se pedagogi za to zanimali. Dva člana sta se povzpela na Veliki Klek. Število naročnikov na Pl. Vestnik je ostalo isto kot prejšnje leto — samo 9, kar je tudi po sodbi društva samega v primerjavi s številom članstva odločno premalo. Markacijski odsek je pregledal, popravil in dopolnil vse markacije na glavnih poteh razen zadnjega dela gorenjske partizanske poti iz Novakov do Črnega vrha. Namestil je tudi ka- žipotne tablice in puščice na od-

Zaradi selitve prodam Planinski Vestnik vezan: 1905—08, 1909—11, 1912—14, 1925/26, 27/28, 29/30, 1931/32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, in nevezane 1940, 46, 47, 48, 35, za ceno 20 000 din. Ing. Šega Vladimir, Maribor, Dvořakova 12.

seku transverzale Petrovo brdo—Porezen ter Porezen—bolnica Franja. Naj omenimo, da se je v koči na Poreznu vpisalo samo 9 planincev, ki hodijo po gorenski partizanski poti, ter 135 planincev, ki hodijo po slovenski planinski transverzali.

Društvo je v preteklem letu stalno oskrbovalo postojanki na Robidenskem brdu in v Ravnah, sezonsko pa postojanki na Poreznu in na Črnem vrhu. Kočo na Poreznu je obiskalo po vpisni knjigi 1234 planincev, od tega 4 inozemci, nočitev je bilo 222. Obisk je bil boljši od prejšnjega leta, koča pa je aktivno poslovala. Kočo na Črnem vrhu je obiskalo 2072 gostov, med temi 22 inozemcev. Nočitev je bilo 151. Zavetišče na Robidenskem brdu je zabeležilo 2872 obiskovalcev in samo 9 nočitev, zavetišče v Ravnah pa 2410 obiskovalcev, od tega 29 inozemcev. Obe postojanki sta bili aktivni. Dne 25. 10. 1965 pa je društvo ponovno odprlo planinsko zavetišče v Počah, tokrat v hiši tov. Ane Sedej. Skupni promet vseh postojank je znašal 9 683 500 S-din, dobiček pa je znašal 1 400 700 S-din.

PD KRANJSKA GORA. Društvo upravlja tri planinske postojanke in to Kočo na Gozdu in Mihov dom, ki sta odprti vse poletje, ostale mesece pa vsako soboto in nedeljo, ter Kočo v Krnici, ki je odprta samo preko poletja. Koča na Gozdu je na nočninah in prodani pijači iztržila 917 250 S-din, Mihov dom 665 395 S-din in Koča v Krnici 244 340 S-din, ali vse tri postojanke skupaj 1 826 985 S-din. Poslovno leto je društvo zaključilo z izgubo v višini 335 691 S-din, ki jo je pokrilo iz preostalih sredstev v letu 1964. K primanjkljaju so veliko doprinesli družbeni prispevki, ki jih je moralo društvo plačati za svoje oskrbnike, ki so imeli postojanke v delnem zakupu, saj so znašali ti prispevki nič manj kot 779 036 S-din. O tem je razpravljala tudi občni zbor, ki je bil mnenja, da bo treba pasivne postojanke oddati v zakup.

Društvo je premalo skrbelo za vzgojo mladinskega odseka.

Postaja GRS šteje 10 članov in 6 pripravnikov. V preteklem letu je izvedla 6 reševalnih akcij, od teh eno v severni steni Prisojnika. V njihovo področje spada tudi Vitranec, kjer se je ponesrečilo 35 smučarjev. Postaja pa je skrbela tudi za tehnično vzgojo svojih članov. Za občinski praznik

Kranjske gore je postaja maja 1965 organizirala in prikazala občanom pri elektrarni vaje o sodobnem reševanju ponesrečenecv iz stene s pomočjo vitla.

Občnega zbora se je udeležilo 30 odraslih članov in 22 mladincev.

PD VRHNIKA. Občni zbor se je vršil v novih prostorih koče na Planini nad Vrhniko, dokaj prostorna jedilnica pa je bila komaj dovolj velika, da je sprejela številne člane.

Mladinski odsek ima dve samostojni planinski skupini na obeh šolah, skupini pa imata lastne sestance in propagandne omare. Mladinski odsek je v lanskem letu organiziral 4 propagandna predavanja za mladino in odrasle člane. Dalje je organiziral tri izlete na zasavsko planinsko pot, enodnevna izleta na Janče in Kum ter dvodnevni izlet na Kopitnik, Gore, Kal in na Mrzlico. Po zasavski planinski poti hodi 10 mladincev. Dalje so za prvomajske praznike kurili kresove in organizirali trodnevni izlet na Pohorje in se s 5 pionirji udeležili tabora planinskega podmladka v Vodnem pri Skopju. Na šoli Janeza Mraka so učenci pisali naloge s planinsko tematiko, najboljše naloge pa bo mladinski odsek objavil v svojem biltenu. Od 11. do 18. avgusta je 50 mladincev taborilo v Tamarju. Enodnevno taborjenje ob slapu Nadžice, na prijetni trati v eni naših najlepših gorskih dolin, smučanje po snežišču pod Poncami, taborni ognji, lepi izleti na Mojstrovko, Vrščji, Slemo, Kotovo sedlo, Cipernik, Vitranec in vzpon na Jalovec in modra ne nazadnje dobro organizirana prehrana so najbrže ostali vsem udeležencem v dobrem in trajnem spominu. Velik delež so k temu prispevale tov. Danil Kunstelj, Danica Štular in Marinka Pišler, ki so v preprosti baraki kuhale na primitivnih ognjiščih, ter tov. Ciril Kunstelj, ki je bil taboru kot predstavnik društva in mentor tabora. Za to potrebna finančna sredstva so mladinci zbrali sami, nekaj hrane pa je prispeval tudi Rdeči križ. Organizirali so tudi dva izleta na Triglav, prvega s 16, drugega s 6 udeleženci. Planinske proslave ob 20-letnici osvoboditve, ki jo je na Rašici organiziral ljubljanski MDO, pa se je udeležilo 60 mladincev in pionirjev. Mladinski odsek pa je organiziral med drugim tri kolesarske izlete s pikniki, dva izleta v Kamniške planine in enega

na primorsko transverzalo, udeleževali so se tečaja za mladinske vodnike, ki ga je organiziralo PD Ljubljana-matica, in tečaja za gorsko stražo ter organizirali vrsto predavanj na tamkajšnjih šolah in tako posredovali osnovno planinsko znanje mladim planincem. Pri gradnji Doma na Planini so mladinci izvršili 800 prostovoljnih delovnih ur in pridobili 75 novih članov. Tako uspešna delovna bilanca služi lahko za vzor marsikateremu mladinskemu odseku.

Društvo je v preteklem letu svoje delo osredotočilo predvsem na gradbena dela zavetišča na Planini. Obrtniška dela so prispevali celo nečlani. Ob finančni podpori občinske skupščine Vrhnika in podjetij na Vrhniki, ki so sodelovala predvsem s brezplačnimi prevozi, ter JLA je društvo v celoti izgotovilo notranje prostore in zunanji omet tako, da prostori že služijo svojemu namenu. Finančno pomoč in sodelovanje je v vsem času gradnje nudilo tudi tamkajšnje turistično društvo.

Društvo vključuje skupno 514 članov od tega 220 starejših, 244 mladincev in 50 pionirjev. V primerjavi z letom 1964 je društvo na novo pridobilo 60 članov. Člani in nečlani so v letu 1965 pri gradnji koče izvršili 1800 udarniških ur v skupni vrednosti 1 200 000 S-din. Kočo je po nepopolnih podatkih obiskalo 7250 obiskovalcev, med njimi številni inozemci, ki so se na Planino pripeljali s svojimi vozili.

PD ŽELEZNIČAR MARIBOR. Iz skrbno sestavljenega poročila o delu upravnega odbora tega društva, ki ga je podala društvena predsednica tov. Vida Heric na občnem zboru dne 19. 3. 1966, ugotavljamo nekaj zanimivih podatkov. Od ustanovitve društva v letu 1961, ko je bilo včlanjenih samo 67 članov, je število članstva naraslo v letu 1965 na 506 članov. Od tega je 41 pionirjev, 122 mladincev in 343 odraslih članov. Pretežno število članstva je zaposleno v sekciji za vzdrževanje prog, TŽV Boris Kidrič, na upravi TP, postaji Maribor, nekaj članov pa tudi zunaj teh podjetij. Kljub največji želji društva ni prišlo do formiranja planinskih skupin v teh podjetjih, ker ne najdejo delavoljnih ljudi, ki bi vodili te skupine. Samo 28 naročnikov na Planinski Vestnik nalaga društvu nalogo, da izvede naročniško akcijo. Najuspešnejši je bil pri svojem

delu propagandni odsek. Izdelava plana izletov, organizacija in vodstvo izletov, snemanje diapozitivov, skrb za propagandne omariče in še drugo razno drobno delo. Drugo pomembno delo so do bro izvršili nekateri delavoljni člani na iniciativo propagandista in to prostovoljno udarniško delo pri vzdrževalnih obrtniških delih na nekaterih planinskih postojankah, ki jih upravlja PD Maribor-matica. Dela so bila izvršena predvsem na Koči na Zavcarjevem vrhu in na Mariborski koči. Po poti slovenske planinske transverzale hodi 78 članov tega društva. Delovanje mladinskega odseka pod vodstvom agilnega načelnika Marzidovška mlajšega je bilo po mnenju UO zadovoljivo. Odsek je samostojno organiziral sedem skupinskih izletov. Najbolj uspel dnevnega, štiri enoinpoldnevnega

ter dva enodnevna. Najbolj uspel izlet je bil vzpon na Triglav dne 13., 14. in 15. avgusta. Hkrati sta bili dve mladinki na seminarju za mladinske vodnike in gorske stražarje v Lepeni. Razen tega so se mladinci udeležili orientacijskega tekmovanja na Tujzlovem vrhu, kjer so dosegli 5. in 8. mesto, orientacijskega tekmovanja na izletu Železničarjev na Trebeviču, kjer je ena ekipa dosegla 1. mesto, tekmovanja za Milovanovičev memorial in še raznih drugih akcij. Markacijski odsek je izdelal v TZV preko 350 pločevinastih znakov za PD Maribor-matica. Društvo je tudi v preteklem letu nabavilo večje število planinske literature, po kateri je članstvo pridno segalo. Razen 10 izletov za mladince in pionirje je organiziralo 17 izletov za člane s povprečno udeležbo 18 udeležencev na enem izletu. M. G.

zemlja (Španije, Portugalske, Balkana in Italije). S Sredozemljem vred pa šteje Evropa kar 109 potresov, blizu toliko jih je zabeležila Azija brez Japonske, kjer je bilo 89 potresov, z onimi na Formozi, Filipinih in Indoneziji. Polinezija jih je sama doživela blizu 100, Alaska 54, Afrika 55, Avstralija le 5, Kanada z ZDA 13, Južna Amerika z otoki 70, Srednja Amerika 30.

ROMANCHE se imenuje greben pod gladino Atlantika od Grönlandije do Antartike. Greben poteka nekako tako kakor obale in se začena na planoti pri Grönlandiji z višino — 3000 do — 4000. Nekako v višini Liberije ali vzhodnega roba Brazilije je greben presekán z 2000 m globokim udorom, kjer je morje globoko 7370 m. Ime so temu brezdnú dali francoski geografi in oceanologi po dolini in reki Romanche v francoskem departemantu Išère v Dauphiné. Romanche priteka iz masiva Pelvoux, iz bokov Les Ecrins in La Meije in veže Chaîne de Belledonne z gigantso sotesko med Séchillienne in Vizille. V atlantski Romanchi je leta 1965 raziskovala nemška atlantska ekspedicija z ladjo »Meteor«. Izmerili so zunaj kotla Romanche globino 7028 m in zbrali podatke o ekvatorialnem spodnjem toku, ki teče proti zgornjemu »gvinejskemu« toku. Dno Atlantika je torej polno visokih gora, ki so v zvezi z vidnimi gorami na kontinentih.

RAZGLED PO SVETU

RASCO GRANDE (5260 m) se imenuje nanovo odkrita gora 80 km severno od že dalj časa znane Cordillera Blanca. Je ena izmed pettisočakov v skupini Cordillera Rasco, ki so jo lani pod vodstvom Atsumi Hosono odkrili Japonci. Ostali pettisočaki, na katere so se povzpeli Japonci v nanovo odkriti andski skupini, so še Cuello Condor (5240 m), Tanikava (5230 m) in Aquaraju (5130 m).

5 PSOV-PADALCEV so izurili v Avstriji za reševanje v gorah, za iskanje ponesrečencev in za reševanje v plazovih. Vsak pes ni za to, ne sme biti nervozen, zelo težko se navadi na grmenje motorja, za občutljivo pasje uho je tudi velika preizkušnja v spremembi pritiska in tuje okolje, ko pristane na zemlji. Da se pes privadi nihanju v zraku, ga najprej dresirajo na nekakih vislicah, visokih kvečjemu 3 1/2 m.

EVEREST bo najbrž kljub dose-danjim vzponom nanj še dolgo

časa najbolj zaželená himalajska laborika. Za 1. 1967 se nanj pripravljajo Japonci oziroma njihov AB Japan Himalayan Mountaineering Club.

NEHRU, tvorec neodvisne Indije, eden največjih državnikov 20. stoletja, je jeseni 1965 dobil svojevrsten spomenik. V Utarkashiju v Garhval-Himalaji so 14. novembra, na dan smrti Javaharlala Nehruja odprli Nehru Institute of Mountaineering, Nehrujev planinski inštitut.

ZASTARELE ŠTEVILKE, čeprav datirajo iz leta 1965, so podatki IVA (Mednarodne prometne razstave v Münchnu) o raznih večjih napravah za vertikalni promet v Alpah po stanju iz leta 1964: Nemčija 108, Francija 234, Italija 458, Avstrija 325, Švica 406, Španija 21. Te vzpenjače večjega formata so prepeljale po istem redu po 16 milijonov potnikov v Nemčiji in Franciji, v Italiji 35, v Avstriji 31, v Švici 39, v Španiji pa 7 milijonov. V Evropi se je torej samo s temi potegnili v višave 143 milijonov potnikov v enem samem letu 1964. Vsako leto pa odpirajo nove žičnice, vzpenjače, vlečnice, lifte itd.

708 POTRESOV je doživela naša zemlja v letih 1963 in 1964, kakor ugotavlja J. P. Rothé, profesor na strassburski univerzi, v reviji za mednarodno pomoč. Samo v Evropi jih je bilo 39 brez Sredozemlja.

JUBILEJNO EKSPEDICIJO V ANDE je priredilo dunajsko planinsko društvo »Die Naturfreunde« za 70-letnico svojega obstoja. Cilj je bilo področje med Argentino in Čilejem, gorovje Cordon de Jaula in Tiger-Cordillera, polna pet in šesttisočakov, na katere še ni stopil človek, vsaj v modernem času ne. Posebno težki vzponi so v skupinah Ramada in Mercedario. »Prijatelji narave« bodo skušali najti tudi nov pristop na najvišji vrh zapadne poloble, na Aconocagua. Ekspedicija je mednarodna, sodelujejo Avstrijci, Nemci in Švircarji. Potovali so z letalom, v enem dnevu so prišli v Buenos Aires, start v gore pa je bilo slavno mesto Mendoza. V Buenos Airesu se je ekspediciji pridružil zdravnik iz ZDA, geolog iz Čileja in en argentincev. Pokroviteljstvo nad ekspedicijo je prevzel avstrijski zvezni pre-

zident Franz Jonas, sam znan alpinist. Vodja ekspedicije je bil ing. Fritz Moravec, eden od najbolj izkušenih himalajcev. Avstrijski »Naturfreund« ima z njegovimi uspehi tudi v himalaizmu svetovno ime. Za svojo 60-letnico 1. 1955 je organiziralo uspešno ekspedicijo v Ruvenzori. O uspehi ekspediciji v Ande bomo še poročali.

127 ŠVICARSKIH ZIMSKIH TURISTIČNIH CENTROV je v svoji okolici markiral na desetine kilometrov dolge sprehajalne in izletniške poti za tiste turiste, ki ne znajo smučati. Poti popularizirajo na razne načine, so pa sredstvo, da dobi zimski dopust za nesmučarja aktiven značaj, da ga spravi na noge, na pot. Mesto Arosa pa ima za spremembo »verificirano pot«. Poskrbljeno je za krotke verivce, ki srečujejo sprehajalce in izletnike. Pri gradnji velike državne ceste v bližini Basla pa so odkrili turistično privlačnost na področju antičnega mesta Augusta Raurica, ki ga arheologi imenujejo »manslo« torej gotovo najstarejši hotel na švicarskem ozemlju.

WEISSHORN v Valiških Alpah stoji seveda v senci zermatskega leva, vendar je sem in tja še vedno mlkaven cilj. Avgusta 1965 ga je Henri Clot prečil sam, gor po severnem grebenu, dol po vzhodnem, v dveh dneh. Greben Furggen v Matterhornu pa je češka plezalka Silva Kyslikova 30. julija preplezala ves čas na čelu naveze. Poljski plezalci J. Junger, T. Lankejtys, J. Nyka in J. Poreba so v Schiari tri dni plezali 350 m visoko severozapadno poč (20. do 23. avgusta 1965), Poljaka Z. Jurkowski in A. Novacki pa sta v skupini Schiara preplezala jugozapadno steno Pelfa v dveh dneh. Stena je visoka 800 m, VI. Ne mine zadnje čase leto, da bi Poljaki ne posegali za najlepšimi lavorikami v Alpah.

DAV, del planinskega društva, ki je nekoč puščal svoje počate ob stezah naših gora (Du OAV, Nemško-avstrijsko planinsko društvo), je konec leta 1965 izdal pregled svojih ekspedicij v l. 1964. Čeprav ne spada med najambicioznejša društva v tem pogledu, ima le bogato bilanco. V nepalski Himalaji sta bili 1. 1964 dve ekspediciji: Talung — Peak (7349 m) pod vodstvom dr. Hechtela in v druž-

bi Avstrijcev in Amerikancev; Čo Oju (8153 m) pod vodstvom R. Rotta. V Pakistanu so bile tri ekspedicije: Berlinska na K₁ oz. K₂, bavarska K₂ oz. Turpin Peak in dr. Herrligkofferja v Rupal. V Hindukušu so bile kar štiri: ena v Vahhanu, bremenska tudi v Vahhanu, Münchenska v Mumbanju (centralni Hindukuš) in še ena Münchenska v severnem Hindukušu. V Ameriko pa so Nemci poslali dve ekspediciji: bavarsko na Alasko (Mt. Mc Kinley 6193 m) in Münchensko spominsko ekspedicijo v Ande. Skupaj torej v enem letu 11 ekspedicij.

Nič manj, če ne še bolj dejavni so v ekspedicionizmu Japonci. Kakor je bilo tu že večkrat zapisano, prirejajo ekspedicije univerze oz. akademski planinski klubi raznih japonskih mest. Tako so v letu 1965 bili Japonci v Karakorumu, v Hindukušu in v nepalski Himalaji. Univerza Vaseda si je izbrala Lhotse Sar (8383 m), univerza Meiji Ngojumba Kang (7842 m) Aichi prefecture mountaineering league Dhoulagiri II. (7751 m), univerza v Tokio je šla v Karakorum na Kiangyang Kiš (7852 m), Kioto prefecture mountaineering league pa na Diran Minapin Peak (7273 m). V afganskem Hindukušu sta se mudili dve japonski ekspediciji.

JUGOSLOVANSKO EKSPEDICIJO NA KANGBAČEN (7902 m) je komentiral po Jamesu O. M. Robertsu v Münchenskem »Alpinizmu« pod naslovom »Kronika nepalske Himalaje« dy (= G. O. Dyhrenfurth). Med drugim pravi znani angleški alpinist takole: »Osem šerp je vodil Girmi Dorje, ki ima za seboj že velike vzpone. Ostali šerpe niso bili prvorazredni. Ekspedicija je odšla iz Dharana v Vzhodnem Nepalu z dvesto lokalnimi nosači v dveh skupinah sredi avgusta, kar je odločno prezgodaj. V začetku septembra so bili v Ghunsi in po razgledovanju se je vodja odločil, lotiti se gore s severozapada, torej preko ledenika Ramtang: baza 4900 m, tabor I. 5100 m, II. 5800 m, III. 6300 m. Do te višine, torej do krnice gornjega ledenika Ramtang, so težave tako majhne, da so šerpe hodili nenavezani. Šele tu se začne večja strmina. Tabor IV. (8800 m) so postavili jugovzhodno od White Wawe (6960 m). Prvi poskus vzpona proti vrhu sta naredila Ljubo Juvan in Metod Humer z Girmi Dorje in 1930 sem to stran čisto opazoval

Holung Dorje v prvem oktoberskem tednu. Zaradi nesporazuma od tega poskusa ni bilo nobene koristi in tako niso niti šotorske opreme niti provianta za tabor V. deponirali nad tabor IV. Kljub temu sta 7. oktobra prispela do kote 7532 m, na grebenški vrh med ledenikom Ramtang in Jalung, kakih 2,5 km jugozapadno od vrha Kangbačen (7902 m). To je bilo odločno predaleč od vrha. Obrnila sta in izjavila vodstvu, da sta s tem storila svojo dolžnost (!) in sestopila v Ghunso. Druga sta naskočila Tone Sazonov in Pavle Dimitrov. Girmi Dorje je bil tudi zraven, to pot z dvema mladima še neizkušena šerpama Dakia in Karma. Zdaj je bil postavljen tabor V. (7950 m), na severni strani grebena vzhodno od tabora IV. 13. oktobra sta ob osmih jutraj odšla od tabora V. in dosegla vrh grebena na pol pota med koto 7532 m in Kangbačenom ob štirih popoldne. Tu sta se oba Jugoslovana odločila prebiti noč brez prave opreme za bivak. Girmi Dorje je bil pametnejši: Z Dakio je sestopil v tabor V., kjer ju je čakal oboleli Karma. Naslednje jutro sta šla spet proti grebenu in srečala Sazonova in Dimitrova, ki sta sestopala. Ta dva sta težko ozlebla in sta se morala vrhu odreči. Na grebenu je bilo vreme zelo slabo. Jože Govekar je prepričan, da je njegova smer prava, in da bo druga ekspedicija ob boljših razmerah in če bo vreme na roko, dosegla vrh Kangbačena. Girmi v glavnem s tem soglaša, vendar svari, da utegne biti zadnji del grebena pod vrhom zelo strm. Od tabora V. do raza jugozapadnega grebena je po njegovem pri normalnih okoliščinah manj težko kot v pobočju Lhotse pod Južnim sedlom. Čeprav imajo Jugoslovani v Alpah in na Kavkazu za seboj upoštevanja vredne vzpone, se zdi, da se v Himalaji še ne znajdejo prav. Od tabora V. do jugozapadnega grebena so morali šerpe gaziti naprej. Na drugi strani pa moram priznati, da so Jugoslovani prišli bistveno više kot Angleži na Dhaula IV in to ob slabši pomoči šerp in najbrž pri slabšem vremenu.« G. O. Dyhrenfurth, živa kronika himalaizma zadnjih 35 let, pripominja ob Govekarjevi skici in ob Robertovemu pismu: »Ni me presenetilo, če je ugodna pot z Ramtanga proti Kangbačenu. Leta

in fotografiral. Leta 1948 sem to pot, ki so si jo izbrali Jugoslovani, svetoval Alfredu Sutterju za njegovo švicarsko himalajsko ekspedicijsko 1949. Če se ti življenje dovolj podaljša, se ti potrdi marsikaj, na kar že nisi več računal.

Na nekaj opomb G. O. Dyhrenfurtha, ki tudi našo ekspedicijsko na Trisul ni ugodno ocenil, kmalu je treba odgovoriti. Nedvomno bomo to brali v himalajski številki PV, za katero zbiramo gradivo. James O. M. Roberts v istem sestavku govori še o drugih ekspedicijskih. Najprej ugotovi, da med poletnim monsumom in zimskim snegom ni bilo nobenega premora. Oktobra je bilo vreme zelo nestanovitno. Če bi ne bilo tako, bi vsaj dve ekspediciji uspeli. Slabo vreme v oktobru, še ne moremo šteti v zimo. Snežnemu oktobru je 1. 1965 sledil jasen november, bilo je veliko hladneje, vendar še ugodno za velike vzpone. To seveda nič ne pomaga, če si je kaka težka, težko premakljiva velika ekspedicijska določila glavni naskov v oktobru in ni mogla načrta prilagoditi.

Angleško ekspedicijsko na Dhaul IV (7640 m) je organizirala Royal Air Force Mountaineering Association. Vodil jo je J. Sims, udeležilo se je še osem članov od RAF, J. Roberts in osem skrbno izbranih šerp s sirdarjem Mingma Tseringom. Od nedavna ima Nepal transportno letalo, ki lahko pristaja na kratkih pistah in v velikih višinah. V sedmih dneh so vso ekspedicijsko z opremo vred prepeljali v Dhorpatan (2740 m), od tu pa je bilo do baze komaj štiri dni hoda. Od Pokhara bi sicer hodili 13 dni. Sicer pa je treba gledati na letalo z mešanimi občutki. Za himalajsko ekspedicijsko je konservativni pohod pametno more nekaj lažjega in vrednega. Za RAF pa je bilo letalo cenejše. 150 bremen od Pokhara do baze bi z nosači stalo več kot z letalom. Dhaulagiri IV je J. Roberts že 1. 1962 ogledal in prišel do 6400 m s ZJZ strani. Tu je bil videti problem spodnjega ostenja večji, pri 5000 m pa je dosegel odprta snežišča. Za zadnjih 1800 m si je J. Roberts zapisal dve možnosti: preko južnega grebena bi bilo zaradi strmega plečeta pod vrhom težko. Zato se je odločil za zapadno stran v smeri proti severozapad-

nemu razu. Zaradi plazov pa tudi do te možnosti ni prišlo. — Septembra 1965 je bil september ne navadno lep, kar je za Nepal izjemno. To je omogočilo polete s transportnim letalom, kar ob monsumu ne bi bilo mogoče. 12. septembra so Angleži bili že na bazi v višini 3960 m. Nato so šli po Robertsovi poti iz 1. 1962. V višini 4720 so postavili še eno bazo na ledeniku, v višini 5365 m tabor I, pri 5790 m, tabor II kot »izpostavljeno bazo«. Od tu so izbrali južni greben, ki se je pokazal pristopen tudi iz ptičje perspektive. 6. oktobra se je vreme poslabšalo: megla, popoldne sneg, v višinah hud veter. Na strminah je bilo naporno in nevarno. 12. in 14. oktobra so postavili tabor III (6220 m) in poskušali priti višje. Pri tem je vzel plaz dva šerpa, k sreči pa sta se izmotala. Vodji Sims so se zdele v takih razmerah zapadne rebri prenevarne in je zato vse moštvo zbral v taboru III, da bi tu počakal na izboljšanje. Nekateri člani pa menijo, da bi južna stran Dhaul IV bila manj problematična. Ker ni bilo boljšega vremena od nikoder, so 16. oktobra sestopili v tabor II. 17. in 18. oktobra so se povzpeli na 6462 m visoki Ghustung Himal. 18. oktobra je snežilo, sestop je bil zelo tvegan. 21. oktobra so bili v bazi in tedaj se je zjasnilo, žal, prepozno. Če bi se bili 15. oktobra odločili drugače, bi Dhaul IV klonili. Tako pa so pred slabim vremenom klonili Angleži in se 11. novembra znašli spet v Pokhari. Ko so se vračali v to znano nepalsko naselje, je ves teden kot v posmeh sijalo sonce.

PTICE SELIVKE so v Italiji še vedno v nevarnosti, čeprav postava prepoveduje lov na ptice pevke. Napolitanska organizacija za zaščito živali je konce leta 1965 preprečila tak lov široko razpredeni družbi, ki je hotela loviti z najmodernejšimi tehničnimi sredstvi. 30 prijateljev živali, največ zdravniki, profesorji in uradniki iz Napolija, je v krajih, kjer so lovci nastavili mreže in vabe, zajelo prav toliko lovcev in flagrantni. Vse nastave in ujete ptice so zaplenili in lovce postavili pred sodišče, ker so za vabo uporabljali oslepljene ptice. Italijanski kazenski zakon tako mučenje živali preganja.

DARBAN ZOM (7220 m) Q 6 (6240 m) in M 9 (6260 m) so bili cilji ekspedicijske na Hindukuš, ki jo je leta 1965 organiziral ÖAV, in to salzburška sekcija s klubom »Edelweiss« (Planika). Do Pešavarja v severnem Pakistanu so se dva dni vozili z letalom, nato pa s z jeepom v treh dneh preko prelaza Lovari in Citrala prispeli v dolino Mastuj. Nato so z nosači in tovarnimi živalmi v treh dneh preko prelaza Tirič (3800 m) prispeli v Šagrom (2800 m). Razdelili so se v dve skupini, vsaka je imela osem nosačev. Po treh dnevih so postavili bazo v višini 4600 m na ledeniku Darban. Tu so nosače odslovili in jim naročili, naj jih pridejo iskat čez enajst dni. Z naslednjim dan so postavili tabor I na višini 5270 m, po treh dneh pa tabor II na višini 6040 m. Nato je vso noč snežilo in jih zametlo. Morali so se pred plazovi umakniti v bazo. Po sedmih dnevih so bili spet v taboru I. Ker je bilo v pobočju Nošaka preveč snega, jim je kazalo izrabiti možnost vzpona na Darban Zom. Vendar so se premislili in se raje odločili za Q 6 in M 9. Ker so imeli dereze in cepine v taboru II. so si pomagali s šotorskim ogradjem in tako brez prave opreme premagali 500 m visoko 45° nagnjeno pobočje Q 6. Druga skupina se je priklopala do tabora II in se tam vsaj deloma opremila ter vzela s seboj tudi šotor. Naslednji dan so dosegli M 9. Oba vrhova so izmerili. V Pakistanu so se srečali s težavami zaradi vojnega stanja, po 35 dneh pa so bili spet srečno doma. Kratka in lahka ekspedicijska z delnim uspehom po načelu: Bolje nekaj kot nič.

ARGENTINA NA JUŽNEM TECAJU, to je novica iz srede decembra 1965. Polkovnik Jorge Leal je s sedmimi možmi po kopnem s pasjimi sanmi dosegel to znamenito točko na našem planetu. Podprla ga je argentinska morska in zračna flota, ki je poskrbela za oporišča, s hrano in opremo. Argentinci so se držali tiste poti, ki jo je leta 1957-58 v Geofizikalnem letu ubirala ekspedicijska Commonwealth Trans-Atlantic. Šla je preko 3000 m visokih gora in ugotovila, da je vrh na Južnem tečaju visok 2800 m. Znano je, da je bil na južnem tečaju prvi Amundsen 14. decembra 1911. Pred Argentinci sta bila tam Hillary in Fuchs 2. januarja in 19. jan. 1950.

Smučanje na Slovenskem

Nadaljevanje

Drago Stepišnik

Smučanje in šola

Smučanje v šoli je temeljni činitelj za razvoj tako množičnega kot tekmovalnega smučanja. Tega so se dobro zavedali v zimskošportni zvezi od vsega začetka in temu vprašanju posvetili vso pozornost in napore.

Uspeh pa ni bil odvisen samo od dobre volje v strokovni zvezi, temveč tudi od drugih, zunanjih činiteljev, ki so lahko razvoj podpirali ali pa tudi zavirali.

Prva resna ovira na tem področju, ki jo je zveza morala premagovati vse tja do l. 1911, je bila prepoved, ki so jo izdala državne šolske oblasti kmalu po nastanku države in s katero je bilo šolski mladini prepovedano članstvo in sodelovanje v športnih klubih.

S prepovedjo se izražajo nesoglasja med telovadno (sokolsko) in športnimi organizacijami glede sistema telesne vzgoje in športa v tem procesu. Zaradi identičnih pogledov na to vprašanje, ki sta jih imela državna oblast in sokolska zveza in zaradi odklonilnega stališča Sokola do športa — razlaganje tega vprašanje ne sodi na to mesto — se je zgodilo, da je športnim organizacijam delo z mladino bilo, vsaj uradno, skoro onemogočeno. Mladina si je navzlic temu znala polskati pot v športne klube, vendar so tu našli možnosti delovanja samo nadarjeni posamezniki, ki so lahko nastopali kot tekmovalci. Če si je mladina tako sama znala odpreti pot do športa, pa so po drugi strani športne organizacije ostale brez moči: niso mogle organizirano dovajati klubom mlade športnike, kar je pogoj za razvoj zlasti tekmovalnega športa. Nastala je praznina v odnosih med šolo in športnimi organizacijami, ki je kljub temeljito spremenjenim razmeram nismo znali popolnoma izpolniti še do danes.

Prepoved je povzročala težave tudi učiteljem, ki niso mogli vedno pomagati mladini pri učenju smučanja tako, kot bi bilo potrebno in kot so si to želeli otroci in vzgojitelji.

Zimskošportna zveza se je od vsega začetka spoprijemala s tem vprašanjem in ga v veliki meri tudi uspešno rešila in tako neposredno ter posredno prispevala k razvoju množičnega smučanja med šolsko mladino.

Prvo akcijo je sprožila že l. 1925 kmalu potem, ko je izšla odredba o prepovedi športa med šolsko mladino.

Dosegla je, da je ministrstvo za prosveto v Beogradu prepustilo prosvetnim inšpektoratom v Ljubljani in Mariboru, da sama odločita, ali dovolita uvedbo smučanja, kjer so za to razmere ugodne, kot sestavni del šolske telesne vzgoje,

(torej ne kot športno panogo). Prvi je pristal na tako rešitev inšpektorat v Ljubljani, za njim pa še v Mariboru.

V krajih z debelo in trajno snežno odejo so otroci pozimi namesto v zaprtih prostorih (kjer so sploh bili na voljo) vadili na svežem zraku in to ob dejavnosti, ki je veliko večino privlačevala bolj od konvencionalne stare telovadbe.

Posamezni učitelji pa so začeli s smučanjem v šoli že prej in tako tvegali, da jih šolske oblasti pokličejo na odgovor.

Že l. 1924 poroča učitelj Vodopivec iz Drage pri Loškem potoku o 54 otrocih, ki so se v šoli naučili smučanja in ki jim močno primanjkuje smuči. Na Koprivniku je širil smučanje med šolsko mladino učitelj J. Sicherl, v Mojstrani Minca Rabičeva. Te so kmalu začeli posnemati drugi. Zveza je l. 1927 že priredila poseben smuški tečaj za učitelje iz radovljiskega okraja, v katerem naj bi se pripravili za pouk smučanja v šoli.

Mladina se je smučanja, o čemer nam pričajo številni podatki, oprijemala res množično in navdušeno.

Ni se zadovoljevala s planinskim, turnim smučanjem, tudi tek na smučeh ni bil vedno privlačen, skratka, »uradno« smučanje ji je bilo z izjemo skakanja, za kar pa tudi niso bili vneti vsi, predolgočasno. Veselile pa so jo strmine, smučanje po bregovih navzdol, hitrost in drznost, skratka smučanje, kot so ga ponujali domači hribi in gore. Danes pravimo takemu smučanju alpsko smučanje, mladina je takrat, ko je odkrila ta način, temu rekla dričanje.

O razvoju alpskega smučanja pri nas bo še govora, za sedaj pa je treba ugotoviti, da so šole in mladina k temu pri nas prispevale svoj izvirni začetni prispevek. Mladina je prva pretrgala ozkost, ki jo je povzročalo »nuvoženo« smučanje, prva je šla naprej z zgledom, ki je do kraja preobrazil naše smučanje in mu dal značaj ljudskega športa.

Sicherl nam tako poroča že l. 1926 o tekmah šolskih otrok na Koprivniku; najprej so se pomerili v tekih po navodilih, ki jih je Sicherl dobil od zveze, nato pa še v svojem originalnem dričanju, čemur so rekli višinska tekma, kar naj pomeni naš današnji smuk.

Vprašanje mladinskega smučanja in pomanjkanje zvez je postajalo vse bolj pereče kasneje, ko se je vedno bolj čutilo, da ni pravega številčnega sorazmerja med tekmovalnim in množičnim smučanjem, da zlasti ni dovolj priliva mladih v vrste tekmovalcev.

Zimskošportna zveza je zato l. 1936 ustanovila svoj poseben mladinski odsek, ki naj skrbi za razvoj smučanja med mladino. Na posebnih tečajih so pripravljali učitelje in profesorje za pouk smučanja v šolskih tečajih, sestavili pa so celo posebno skupino desetih potovalnih učiteljev, ki so pomagali, kjer domači učitelj ni zmozel vsega dela sam.

Mladina pa je ob pomoči učiteljev rešila še eno vprašanje, brez katerega ni širokega, množičnega smučanja: vprašanje opreme, zlasti vprašanje smuči. Otroci, zlasti učenci osnovnih šol, ki so bili manj zahtevni od starejših vrstnikov, so si začeli doma ali pa v šolskih delavnicah sami izdelovati enostavne, cenene pa kljub temu ustrezajoče smuči.

Tedanja banska uprava v Ljubljani je l. 1940 s pomočjo posebne ankete zbrala o stanju smučanja med šolsko mladino te-le podatke:

V osnovnih šolah je od skupnega števila 179 000 otrok že znalo smučati 25 000 učencev in učenk, učilo pa se je smučanja še 17 573 otrok. Smuči je imelo 26 887 otrok, od česar jih je bilo kupljenih 10 121, doma narejenih pa je bilo 16 766. V meščanskih šolah je med 10 500 dijakov znalo smučati 3553 dijakov, učili pa se smučanja 1104 učenci.

Kupljene smuči je imelo 2721, doma narejene pa že samo 447 dijakov. V gimnazijah, realkah in srednjih strokovnih šolah je med 13 800 dijakov že znalo smučati 6147, učilo pa se je smučanja 1239 dijakov. Kupljene smuči je imelo 5685, doma narejene pa samo 420 dijakov. Žal ni na voljo podatkov o univerzi. Tam je bilo tudi precej smučarjev, ki so nastopali tudi na posebnih akademskih tekmah, doma in v inozemstvu in ki bi še povečali število s podatki o smučanju med učečo se mladino.

Sicer pa nam podatki povedo, da je med 204 000 učencel in dijakel imelo stik s smučanjem kar 54 617. To zgovorno priča o množičnosti in priljubljenosti te panoge med mladino, pri čemer pa je treba upoštevati, da smučanje ni bilo razširjeno po Sloveniji enakomerno in da je bilo smučarjev največ v predelih z ugodnimi vremenskimi razmerami, odstotek smučarjev je v primeri s celotnim številom otrok v takih predelih bil neprimerno večji od povprečja za celo Slovenijo.

Končno je l. 1940 po teh podatkih znalo poučevati smučanje kar 1200 učiteljev in profesorjev, kar tudi po svoje priča tako o podpori, ki je bila mladina deležna s strani zveze kot šol in učiteljsstva.

Po osebnostvi za to dejavnost ni na voljo dovolj podatkov, da bi lahko osvetlili stanje, trdimo pa navzlic temu, da množično smučanje med šolsko mladino raste, v glavnem ob podpori šole in šolskih oblasti ter učiteljsstva.

Smučanje v vojski

V tem primeru sicer ne gre za športno, temveč za smučanje v praktične namene, vendar tudi to poglavje sodi v zgodovinski oris našega športnega smučanja iz dveh razlogov: pobudnik za začetek te dejavnosti v armadi ter za njen razvoj je bila zimskošportna zveza s svojimi sodelavci, hkrati pa si je zveza od tega obetala tudi praktični učinek za športno smučanje. Računala je namreč s tem, da bodo odsluženi vojaki, ki so se smučanja naučili v vojski, kasneje smučali tudi doma in tako povečali število smučarjev.

Vojaški smučarski oddelki pa so veliko prispevali tudi k propagandi smučanja zlasti v takih krajih, kjer je mladina težje prihajala v stik s smučanjem. Tako so npr. v makedonskem Mavrovu že l. 1929 šolski otroci pozimi prihajali v šolo na doma izdelanih smučeh, s smučanjem pa so se seznanili pri tam nameščenem vojaškem smučarskem oddelku. Stiki smučarske organizacije z vojaškimi oblastmi so tudi sicer bili od vsega začetka razmeroma dobri: tako je zimskošportni odsek Slovenske športne zveze takoj po končani vojni dobil od vojaških oblasti na voljo nekaj deset parov smučel iz vojnega plena, ki ga je zapustila ob razpadu avstrijska armada (pretežni del plena so že

prej razgrabili posamezniki) in ki jih je potem posojala privatnikom in klubom.

V začetku je zveza pri tem delu naletela pri vojaških oblasteh na velike težave, ker je vojaško vodstvo bilo zelo konservativno (stara srbska armada ni poznala smučarskih oddelkov) in je zato spočetka delo napredovalo zelo počasi.

Prvič je ustanovitev smučarskega oddelka predlagala zimskošportna zveza vojaškim oblastem že l. 1922, vendar brez uspeha.

Zveza pa ni odnehala in je ponudila vojaškim oblastem svojo pomoč pri tečaju za vojaške inštruktorje tako s kadri kot strokovno pripravo tečaja in po triletnih prizadevanjih končno l. 1925 le dosegla, da je divizijska oblast v Ljubljani pristala na tak tečaj.

Tečaja se je udeležilo 120 oficirjev in 100 podoficirjev, spored dela v tečaju pa je sestavljal, kot rečeno, že izkušeni R. Badjura; kot inštruktorji so sodelovali najboljši tedanji smučarji, ki so jih za čas tečaja kot rezerviste poklicali na orožne vajice.

Značilno je, da je vojaška oblast najprej hotela za učitelje pridobiti Švicarje, kar pa ni uspelo, izkazalo pa se je tudi, da so svojo nalogo prav dobro opravili tudi domači učitelji.

Po opravljenem tečaju so izbrali najboljše in jih poslali še na dopolnilni tečaj na Kredarico (začetni je bil v Kranjski gori); vojska je tako dobila svoje prve smučke učitelje. Zanimivo je, da jim je strokovno usposobljenost uradno priznavala zimskošportna zveza s svojimi diplomami, dobili so poseben naziv »smučarski učitelj jugoslovanske zimskošportne zveze«. Naslov pa so dobivali samo absolventi vojaških tečajev, medtem ko je za svoje namene zveza to vprašanje uredila šele kasneje. Tečaj za vojaške inštruktorje (ob sodelovanju zveze) so trajali do l. 1931, ko je vojaška oblast v Beogradu ustanovila planinske polke kot specialne edinice, od katerih je ena bila nameščena tudi v naših krajih.

Pripravljanje smučarjev v vojne namene je zajelo tudi rezervne oficirje in grančarje, od l. 1928 naprej pa so začeli vaditi tudi moštvo po takih polkih, kjer je to bilo možno.

Značilno za razmere je tudi, da je pobuda za izboljševanje učnih načrtov prihajala od zveze in ne od vojnih oblasti. Zveza je v ta namen iskala podatke pri Italijanih, Francozi in celo Norvežanih, ki so edini tudi odgovorili na pismo zveze, s katerim so jih zaprosili za pomoč, vendar je v glavnem ostalo pri doma pridobljenih izkušnjah. Po tehnični plati je vojaško smučanje ostalo v mejah, ki so ustrezale vojaški rabi: Vojaki so morali obvladati tehniko vzpenjanja in spuščanja v dolino ter tek, vse seveda pod obremenitvijo z opremo.

Zveza je pomagala armadi tudi pri preizkušanju sposobnosti njenih smučarjev. Za vojake so v ta namen prirejali doma in pošiljali svoje zastopnike tudi v inozemstvo na vojaške smučke tekme. Prvič so vojaki nastopili v inozemstvu l. 1929 v Franciji, kasneje pa so tekmovali še na Poljskem, na Češkoslovaškem, v Nemčiji, Italiji in Romuniji. L. 1937 so bile take tekme v okviru sodelovanja držav Male antante, politične zveze med Jugoslavijo, Romunijo in Češkoslovaško tudi v Jugoslaviji na Pokljuki.

(Se nadaljuje)

TISKARNA

izdelava vseh vrst tiskovin, katalogov, časopisov, revij in knjig

KLIŠARNA

izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih klišejev

KNJIGOVEZNICA

vezava preprostih in luksuzno opremljenih del

ŠTAMPILJARNA

izdelava vseh vrst žigov, pečatov in knjigovških črk

ETIKETE

v vseh barvah in barvnih folijah

Tiskarna Jože Moškrič

LJUBLJANA, Nazorjeva 6

tel. 21-296

STANDARD KRANJ

PROIZVAJAMO**STANDARD**

GORNJE IN SPODNJE USNJE

STANDIT

KEMIČNI IZDELKI ZA ČEVLJARSKO INDUSTRIJO

VIST

UMETNO PENJENO USNJE ZA
LESNO, TAPETNIŠKO,
GALANTERIJSKO, OBLAČILNO,
ČEVLJARSKO IN DRUGO
INDUSTRIJO

PLASTICIRANJE

KOVINSKIH PREDMETOV, KOT SO
RAZNE KOŠARE
ZA SAMOPOSTREŽNE TRGOVINE,
MREŽE ITD.

Združene papirnice Ljubljana

Ljubljana - Vevče

IZDELUJEJO:

**SULFITNO
CELULOZO**

I. a za vse vrste papirja

PINOTAN

strojljni ekstrat

**BREZLESNI
PAPIR**

za grafično in predelovalno industrijo, za reprezentativne izdaje, umetniške slike, propagandne in turistične prospekte, za pisemski papir in kuverte najboljše kvalitete, za razne protokole, matične knjige, obrazce, šolske zvezke in podobno

**SREDNJE
FINI PAPIR**

za grafično in predelovalno industrijo: za knjige, brošure, propagandne tiskovine, razne obrazce, šolske zvezke, risalne bloke itd.

KULERJE

za kuverte, obrazce, bloke, formularje, reklame in propagandne tiskovine

KARTONE

za kartoteke, fascikle in mape

**RASIRIRAN
PAPIR**

brezlesni in srednjefini za šolske zvezke, za uradne in druge namene

**PELURNI
PAPIR**

bel in barvan

Sedež: Vevče

p. Ljubljana-Polje

Ustanovljene leta 1842

ŽELEZARNA JESENICE

Jesenice na Gorenjskem, SR Slovenija
Telefon: 245, 246, 250; Telegram: Železarna Jesenice
Tekoči račun: NB Jesenice 607-13/1-406
Tele-printer: št. 0,3196 Ljubljana
JESENICE NA GORENJSKEM, SR SLOVENIJA

PROIZVODNI PROGRAM

Jekla:

- konstrukcijska
- za cementacijo in poboljšanje
- za vzmeti
- orodna
- za ladjedelnštvo
- nerjaveča in ognjevzdržna

Topla in hladna predelava:

- palice, debela, srednja in tanka pločevina, hladno valjani trakovi; vlečena luščena in brušena jekla; vlečena žica; transformatorska in dinamo pločevina

VARJENE CEVI
ELEKTRODE ZA VARJENJE JEKLA
ZEBLJI
BODEČA ŽICA

Podrobnejše informacije lahko dobite v našem katalogu in prospektih

PROIZVAJA:

- vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov
- specialne papirje
- surovi heliografski
- in foto papir
- paus papir
- kartografski
- specialni risalni »Radeče«
- papirje za filtre itd.

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tekoči račun pri NB Celje 603-11-1-1030
Brzjavi: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

IZDELUJE:

- vse vrste kartic
- za luknjanje v standardni velikosti in tisku
- Po želji izdeluje kartice v posebnem tisku
- v rdeči, modri ali sivi barvi

R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U